

**Мишел
Турние**

Петкан, **или** **дивият живот**

МИШЕЛ ТУРНИЕ
ПЕТКАН, ИЛИ ДИВИЯТ
ЖИВОТ

Превод: Добринка Савова-Габровска, Мария Георгиева, Нина Венова

chitanka.info

КРАСИМИР МИРЧЕВ

ДА ПРЕТВОРИМ НАНОВО СВЕТА

Френският писател Мишел Турние е роден през 1924 г. На 42-годишна възраст издава първия си роман „Петкан, или чистилището на Пасифика“, удостоен с наградата на Френската академия. Вторият му роман, „Горски цар“, получава най-авторитетната литературна награда във Франция — „Гонкур“, — при това един-единствен път присъдена с пълно единодушие между членовете на журито още в първия кръг. Следват романите „Метеорите“, „Гаспар, Мелхиор и Балтазар“, „Жил и Жана“, „Златната капка“, сборникът с разкази „Дивият петел“, автобиографичното есе: „Вятърът на Светия дух“, „Полетът на вампира“. Повечето от произведенията му са преведени на много езици в света и не са малко онези, които го смятат за най-представителния творец в съвременната френска литература. На български досега са излизали сборникът „Дивият петел“ (1982 г.) и романът „Петкан, или чистилището на Пасифика“ (1984 г.)

В тази книга са събрани онези творби, които самият автор цени най-много и според собствените му думи ги смята толкова добре написани, че могат да бъдат четени и от деца.

Както почти във всички свои произведения, и тук Турние взема герои, които отдавна в някаква степен са се откъснали от своя първоизточник, заживели са свой самостоятелен живот, засегнали са нещо съкровено вътре в нас, дори са се превърнали в част от съзнанието ни. Ще рече, добили са измерението на митове. Мишел Турние разчита с тяхна помощ да разтърси нас, своите читатели, да предизвика разговор, който после сами да продължим, оглеждайки поновому натрупания си опит, наблюденията върху света и себе си. Верен на своя предизвикателно ироничен стил, той сравнява писателската си роля с тази на частиците калций, които кокошката кълве, за да може организмът ѝ да изгради черупката на яйцето и разливащото се съдържание да излезе, облечено в една от най-съвършените форми, срещащи се в природата.

Какво е например вечното в „Робинзон Крузо“, защо тази история близо 270 години след излизането на романа на Даниел Дефо, който при това малцина са чели в оригиналния му вид — постоянно ни предизвиква да я съчиним наново, за своя сметка? Отговорът на Турние е: защото ни приканва да пресътворим света, в който живеем. Вероятно на мнозина от нас така и няма да се случи насаме да изпитат мъжеството и находчивостта си очи в очи с природата, но нима всеки човешки живот не е опит да се изгради всичко наново? Поставяйки се във въображението си на мястото на Робинзон, ние се сблъскваме с безброй въпроси за живота около нас: за какво служат нещата наоколо и как са направени, какво е значението на другите хора за всеки отделен човек, как може да се достигне истинско общуване?... За разлика от героя на Дефо, който се задоволява да възпроизведе, доколкото може далечната Англия, Робинзон на Турние, воден от Петкан, прекрачва в един свят на творчеството, където всеки миг е изпълнен с открития, с новост, с живот. Всъщност двамата създават свое време, време на вечна младост, времето на остров Сперанца, тоест Надежда. (Не зная дали си спомняте, у Дефо се нарича Остров на отчаянието?) И за да остане завинаги в това време, Робинзон отказва да замине с английския кораб.

Излиза, че и въпросът за времето, един от най-трудните, има връзка с историята на Робинзон. Та можем ли да създадем един свят, без да го разположим във времето, значи без да си поблъскаме главата да разберем какво представлява то? Еднакво ли е за всички? Или тече различно — например за човек, заседнал от часове в асансьора, и за хората отвън? Ами езикът? В какви ли не роли може да се превъплъщава: инструмент за потисничество, когато чрез него се предават заповедите от губернатора към поданика, от господаря към роба, и такова чудесно средство за общуване, когато всеки от двамата влиза в кожата на другия и започва да говори като него, а това значи — и да мисли като него. А играта? Безполезно прекарване на времето ли е и трябва ли да се противопоставя на „сериозните“ занимания? И доколко сериозни са повечето от тях? Нима да пишеш законник на остров Сперанца е по-смислено от това да изваеш чучело на приятеля, който те е подразнил, и на него да излееш гнева си? И така нататък, и така нататък.

Оказа се, че историята на Робинзон крие безброй страни, при това всяка една от тях — на практика неизчерпаема. Образът на самотния островитянин, скътан някъде в нас, ще трепва всеки път, когато го извикат навън. Както това прави Мишел Турние. Подобно на Петкан, на котката, Камиша от разказа за Амандин, на бялото птиче от разказа за цар Златобрад, той открехва пред нас пространства, за чието съществуване сме се догаждали. И ни подканя да влезем в тях. Да съградим наново света.

Трябва да признаем, че то прави като вълшебник, със сладкодумие лукавство, увличайки ни все по-нататък, поднасяйки ни изненада след изненада, и като всеки истински магьосник — немалко загадки. Това именно ни кара да се включим с интерес в играта, да се стремим да я продължим нататък вече сами.

Красимир Мирчев

**ПЕТКАН, ИЛИ ДИВИЯТ ЖИВОТ
АВТОРСКА АДАПТАЦИЯ НА РОМАНА
„ПЕТКАН ИЛИ ЧИСТИЛИЩЕТО НА
ПАСИФИКА“**

На Лоран

1.

Късно следобед на 29 септември 1759 година край архипелага Хуан Фернандес, на около 600 километра от бреговете на Чили, небето изведнъж притъмня. Екипажът на „Вирджиния“ се събра на мостика, за да види пламъчетата, които лумваха по върховете на мачтите и реите. Това бяха огньовете на свети Елм, явление, предизвикано от атмосферното електричество и предизвестие за силна буря. За щастие, „Вирджиния“, на която пътуваше Робинзон, нямаше от какво да се страхува, дори и при най-лютия ураган. Това беше холандска гемия, по-скоро тумбесто корито с ниски мачти, тежко и немного бързо, но изключително устойчиво при лошо време. Затуй вечерта, след като видя как вятърът изведнъж пръсна като балон едно от платната, капитан Ван Дейсел заповяда на моряците да свият останалите платна и да се приберат заедно с него вътре, докато стихията отшуми. Единствената възможна опасност бяха рифовете или пясъчните наноси, но на картата не се виждаше нищо подобно и „Вирджиния“ можеше да се носи през бурята със стотици километри, без да срещне препятствие.

И тъй, капитанът и Робинзон играеха спокойно на карти, докато навън бурята се разразяваше все по-силно. Беше средата на XVIII век и много европейци — предимно англичани — се заселваха в Америка, за да трупат богатство. Робинзон беше оставил в Йорк жена си и двете си деца, за да опита късмета си в Южна Америка и да разбере не може ли да установи изгодни търговски връзки между своята родина и Чили. Няколко седмици преди това „Вирджиния“ беше заобиколила американския континент, преминавайки храбро пред страшния нос Хорн. Сега тя плаваше към Валпарайсо, където Робинзон възнамеряваше да слезе.

— Не мислите ли, че ще закъснеем доста с тази буря? — попита той капитана, докато разбъркваше картите.

Капитанът го погледна с тънка насмешлива усмивка и погали чашата с хвойнова ракия — любимото му питие. Той имаше много по-

богат опит от Робинзон и често вземаше на подбив младежкото му нетърпение.

— Тръгне ли човек на пътешествие като вашето — каза той и подръпна дълбоко от лулата си, — потегля според волята си, но пристига, когато господ пожелае.

После отпуши едно дървено буренце, където държеше тютюна и пъхна вътре своята дълга порцеланова лула.

— По този начин — обясни той — я предпазвам от удари, а и тя поема медения мирис на тютюна.

Затвори буренцето и се отпусна лениво назад.

— Виждате ли — каза той, — хубавото на бурите е, че ни отърват от всякакви грижи. Можем ли да направим нещо срещу природните стихии? И ние нищо не правим. Осланяме се на съдбата.

Тъкмо в този момент закаченият на верига фенер, който осветяваше каютата, описа широка дъга и се разби в тавана. Преди да настъпи пълен мрак, Робинзон за миг зърна как капитанът политна през масата с главата напред. Робинзон се изправи и се запъти към вратата. Въздушното течение му подсказа, че врата вече няма. Най-страшното беше, че след неколкодневното клатушкане напътно и надлъж корабът не помръдваше. Навярно беше заседнал на някоя пясъчна плитчина или подводна скала. В бледата светлина на кръглата луна, замрежвана от облаци, Робинзон различи върху палубата група хора, които се мъчеха да спуснат на вода спасителна лодка. Той тръгна към тях, за да им помогне, когато страшен удар разтърси кораба. Веднага след това върху палубата се стовари огромна вълна и помете всичко — и хора, и предмети.

2.

Когато Робинзон дойде в съзнание, се намери проснат с лице в пясъка. Една вълна шумно се разби върху мокрите камъчета и лизна краката му. Той се изтърколи по гръб. Черни и бели чайки кръжаха в небето, ярко синеещо след бурята. Робинзон с усилие седна и усети силна болка в лявото рамо. Плажът беше осеян с умрели риби, изпотрошени раковини и черни водорасли, изхвърлени от вълните. На запад скалистият стръмен бряг се връзваше в морето и продължаваше във верига от рифове и скали. Сред тях стърчеше силуетът на „Вирджиния“ с изтръгнати мачти и въжета, които се развяваха на вятъра.

Робинзон се изправи и пристъпи няколко крачки. Не беше ранен, но натъртеното рамо го болеше. Слънцето вече припичаше и той си направи нещо като шапка, като нагъна няколко големи листа, израсли покрай брега, после вдигна един клон, за да се подпира на него, и навлезе в гората.

Дънерите на повалените дървета, оплетени от храсталаци и увиснали от най-високите клони лиани, образуваха трудно проходим гъсталак и често му се налагаше да пълзи на четири крака, за да продължи нататък. Не се чуваше никакъв шум, не се виждаше никакво животно. Затова Робинзон почти се стресна, когато забеляза на стотина крачки силуета на един див козел с много дълга козина; животното стоеше неподвижно и сякаш го наблюдаваше. Робинзон пусна леката си тояга и вдигна един як клон, който можеше да му свърши работа като боздуган. Той пристъпи към козела, животното наведе глава и глухо изпръхтя. На Робинзон му се стори, че се готви да го нападне. Вдигна клона и с все сила го стовари между рогата на козела. Краката на животното се подгънаха, после то се свлече настрани.

След няколко часа изтощително вървене Робинзон стигна до подножието на едно възвишение от безредно струпани скали. Тук откри входа на пещера, засенчена от огромен кедър, но навлезе само няколко крачки навътре, защото беше твърде дълбока, за да се впусне в изследване още същия ден. Предпочете да изпълзи по скалите и да

обгърне с поглед простора. Застанал на върха, той установи, че морето заобикаля от всички страни парчето земя, където се намираше, и не забеляза никакви следи от присъствие на хора: значи беше на пустинен остров. Така си обясни защо козелът, когото умъртви, дори не помръдна. Дивите животни, които не са виждали никога човек, не бягат от него. Напротив, наблюдават го с любопитство.

Робинзон беше смазан от мъка и умора. Докато скиташе в подножието на голямата скала, той попадна на някакъв див ананас, разряза един плод с джобното си ножче и го изяде. После се прислони до един камък и заспа.

3.

Събудиха го първите лъчи на слънцето и Робинзон се запъти надолу към брега, откъдето беше тръгнал предишния ден. Скачаше по стръмния склон от скала на скала, от дънер на дънер, от сипей на сипей и от пън на пън, дори чувствуваше някаква радост, защото се усещаше свеж и бодър след здравия сън през нощта. В крайна сметка положението му не беше толкова отчайващо. Наистина островът изглеждаше безлюден. Но не е ли по-добре така, отколкото да служи за убежище на човекоядци? Освен това му се струваше доста приветлив с хубавия си плаж от северната страна, със сочните, явно мочурливи ливади на изток, с обширната гора на запад, а в средата — този скалист хълм, скътал в недрата си тайнствената пещера, място, откъдето се откриваше чудна гледка към целия хоризонт. От тия разсъждения го изтръгна трупът на козела, изопнат насред пътя, който беше изминал предишния ден. Пет-шестима лешояда с проскубани вратове и извити клюнове вече си оспорваха мършата. Робинзон развъртя тоягата над главата си, за да ги разпръсне, и едрите птици тежко излетяха една след друга, като се затичваха с кривите си крака, преди да се откъснат от земята. Той метна на рамо каквото бе останало от козела и продължи вече по-бавно към плажа. Там отряза с ножа къс месо и го изпече, закачено на три клона, свързани на тринога над разпалените дърва. Пращенето на огъня го ободри повече от жилавото месо с дъх на пърчовина. Той реши да поддържа постоянно огън, за да пести праханта, а и за да привлече вниманието на моряците от някой кораб, който случайно се залута край острова. Вярно, че едва ли нещо би могло така да вдигне на крак екипажа, както останките на „Вирджиния“, все още прикована на подводните скали, още повече че те обещаваха богата плячка на онзи, който си присвои разбития кораб.

Робинзон си помисли, че трябва да спаси оръжията, сечивата, храните от трюма на кораба, преди някоя нова буря да ги отнесе. Но все още се надяваше, че няма да му потрябват, защото предполагаше, че скоро ще дойде да го прибере някой кораб. И с всички сили се зае да слага знаци по плажа и на скалистия бряг. До непрекъснатото пламтящия

огън на чакълестата ивица струпа наръчи клони и голяма камара кафяви водорасли, за да вдигне стълб от пушек, щом на хоризонта се мерне платно. После се сети да забие в пясъка една мачта, а на върха ѝ закрепил дълъг прът. Единият край на пръта опираше о земята. В случай на тревога Робинзон щеше да завърже наръч съчки на долния край, да го запали и да го издигне високо в небето, изтегляйки с една завързана лиана другия край на пръта. По-късно му хрумна нещо още по-добро: над скалата стърчеше голямо изсъхнало дърво, евкалипт с кух дънер. Той напълни дънера с вейки и клечки — оставаше да ги запали и те щяха бързо да превърнат цялото дърво в огромен факел, който да се вижда от километри.

Хранеше се, с каквото му попадне — миди, папратови корени, кокосови орехи, различни плодове, яйца на птици и костенурки. На третия ден захвърли надалеч трупа на козела, защото започваше да мирише. Но скоро съжали за тази постъпка — лешоядите се нагостиха до насита и от този миг насетне непрестанно го преследваха и дебнеха в очакване на нова гощавка. Отчаян, понякога той ги замеряше с камъни и цепеници. Зловещите птици бавно се отдалечаваха, но почти веднага се връщаха обратно.

4.

Най-сетне Робинзон загуби търпение да чака, вперил поглед в пустия хоризонт. Реши да построи някакъв съд, достатъчно голям, за да доплава до бреговете на Чили. За строежа му трябваха инструменти. Въпреки неприятното чувство, той тръгна да претърси останките на „Вирджиния“ и да прибере всичко, което би могло да му бъде от полза. Свърза с лиани десетина трупи в нещо като сал, наистина нестабилен, но все пак вършеше работа при спокойно море. При отлив водата беше плитка и Робинзон изтласка сала с един здрав прът до първите скали, откъдето продължи с придърпване. Така направи две обиколки около кораба. Тази част, която стърчеше над водата, беше непокътната; „Вирджиния“ вероятно се бе натъкнала на стърчаща от дъното скала. Ако екипажът се бе приютил, вместо да се излага на открито върху палубата, опустошавана от вълните, може би всички щяха да се спасят. Палубата лежеше под истинска камара от строшени мачти, оплетени реи и въжета и той едва се провря през тях. Същият безпорядък цареше и в трюмовете, там вода не беше проникнала и Робинзон намери в сандъците доста сухари и сушено месо, от които хапна съвсем малко, защото, нямаше с какво да си накваси гърлото. Наистина оцелели бяха дамаджаните с вино и по-силни напитки, но Робинзон беше въздържател, никога не беше близвал спирт и не мислеше да отстъпва от това свое правило. Голямата изненада на този ден бе това, което откри в задната част на хамбара — четирийсет бурета с чер барут — стока, за която капитанът не беше обелил и дума пред него, може би, за да не го разтревожи.

На Робинзон му трябваха няколко дни, за да прехвърли на сала и после на острова всичкия барут, тъй като половината от денонощието приливите не му позволяваха да използва пръта. Но през това време успя да сложи буретата на сянка и сушина, като ги затрупа с палмови листа, затиснати отгоре с камъни. Пренесе от разбития кораб и два сандъка сухари, един далекоглед, два мушкета, двуцевен пистолет, две брадви, лопата, лизгар, кирка, чук, вързоп кълчища и парче червен тензух — евтин плат, предназначен за размяна с местните жители.

Откри в каютата на капитана и прословутото буренце с тютюн, добре затворено, с голямата порцеланова лула вътре — непокътната, въпреки че беше чуплива. Струпа на сала и голяма камара дъски, откъртени от палубата и преградите на кораба. Най-сетне намери в каютата на помощника добре запазена библия и взе и нея, като я загърна с парче корабно платно, за да не се повреди.

Още на другия ден Робинзон се зае със строежа на своя кораб, който предварително нарече „Избавление“.

5.

На една съвсем равна поляна Робинзон изрови изпод тревата хубав дънер от митрово дърво, сух, чист и съвсем гладък, много подходящ за дъно на бъдещия кораб. Веднага се зае с работа, но постоянно хвърляше поглед към хоризонта, който се виждаше от неговата работна площадка — още се надяваше да се зададе някой кораб. След като окастри дънера, той го задяла с брадвата, за да му придаде формата на четириъгълна греда. Въпреки че претърси основно „Вирджиния“, не намери нито гвоздеи, нито винтове, нито свредел, нито дори трион. Работеше бавно и старателно, съединяваше частите на кораба като голяма мозайка. Надяваше се, че дървото ще се раздуе от водата и така корпусът ще придобие допълнителна плътност и непромокаемост. Дори му дойде наум да закали на пламък краищата на дъските и да ги намокри, след като ги сглоби, за да прилепнат поплътно една към друга. Дървото непрекъснато се цепеше било от водата, било от пламъка, но той неуморно започваше отначало, със завидно търпение.

Най-много го тормозеше липсата на трион. Нямахме как да си направи с подръчни материали, а подобно сечиво щеше да му спести месеци работа със секирата и ножа. Една сутрин с отварянето на очите си чу шум, който можеше да бъде само от рязане с трион, и си помисли, че още сънува. Понякога шумът затихваше, сякаш дърводелецът посягаше за ново дърво, после се подновяваше със същата монотонност. Робинзон бавно се измъкна от дупката в скалата, която му служеше за подслон през нощта, и се запромъкна крадешком към мястото, откъдето идваше шумът. Дълго се вира, преди да открие до дънера на една палма огромен морски рак, затиснал здраво кокосов орех, който разрязваше с щипците си. В клоните на дървото, на шест метра височина, друг рак прекълцваше дръжките на кокосовите орехи, за да паднат на земята. Двата рака не обърнаха никакво внимание на Робинзон и невъзмутимо продължиха шумната си работа.

При липсата на лак или дори на някаква смола, за да намаже своя кораб, Робинзон се зае да измайстори лепило. Наложил му се почти

изцяло да изсече една малка горичка от див чемшир, която си бе набелязал още в началото на своята работа. Месец и половина той бели горния пласт от кората на храстите и събира вътрешния пласт, нацепен на ивици. После дълго ги вари в казан, докато те малко по малко се превърнаха в гъста лепкава течност. Намаза с още врящата каша корпуса на кораба.

„Избавление“ беше вече готов. Сега Робинзон се зае да събира храна за из пътя. Но скоро се отказа и реши, че по-добре ще е първо да спусне новия съд на вода, за да го изпробва. Всъщност много го беше страх от този опит, който решаваше бъдещето му. Ще се задържи ли „Избавление“? Няма ли да се напълни с вода? Няма ли още първата вълна да го прекатури? В най-черните си кошмари Робинзон го виждаше как потъва, едва докоснал водата, как пада като камък надолу в зелените бездни...

Най-сетне се реши да започне спускането. Веднага установи, че не може да влачи по пясъка и тревата това туловище, тежащо може би петстотин килограма. Напълно беше пренебрегнал пренасянето на кораба до брега. Причината отчасти бе усърдното четене на Библията и най-вече на страниците за Ноевия ковчег. Построен далеко от морето, ковчегът просто бе изчакал водата сама да дойде при него с дъжда и планинските порои. Робинзон бе допуснал съдбоносна грешка, като не издяла „Избавление“ направо върху плажа.

Опита се да подпъхне трупи под носа, за да изтърколи по тях кораба. Не успя и да го помръдне, а само откърти една дъска от корпуса, докато наблягаше върху нея с кол, опрян като лост в един пън. След три дни безплодни усилия, от умора и гняв очите му се премрежиха. По едно време реши да изкопае в стръмния бряг канавка до морето. Корабът би могъл да се плъзне по този улей надолу до брега. Робинзон се запретна трескаво за работа. После пресметна, че ще му трябват десетки години, за да осъществи плана си. Отказа се.

6.

През лятото, в часовете на най-голямата жега, глиганите и техните братовчеди от Южна Америка — горските пекари — имат навика да се потапят в някое горско блато. Те бият застоялата вода с крака, докато се образува съвсем рядка кал, и се завират в нея, като оставят само главите си навън, за да намерят спасение от горещината и комарите.

Отчаян от провала с „Избавление“, Робинзон един ден машинално тръгна подир стадо диви свине и видя как се рият в тинята. Беше така обезсърчен и изморен, че усети желание да направи като тях. Хвърли дрехите си и се потопа в хладната кал, като показа отгоре само носа, очите и устата си. Започна така да прекарва дните си, излегнат сред водорасли, водни лилии и жабешки яйца. Изпаренията на застоялата воняща вода размътваха мозъка му. Понякога му се струваше, че все още е сред семейството си в Йорк, чуваше гласовете на жена си и на децата си. Или пък си въобразяваше, че е бебе в люлката, а дърветата, които вятърът поклащаше отгоре, му изглеждаха като възрастни хора, надвесени над него.

Вечер се измъкваше съвсем замаян от хладната кал. Можеше да върви само на четири крака и ядеше каквото му попадне, зарил нос в земята като прасе. Не се миеше и кора от засъхнала кал и мръсотия го покриваше от главата до петите.

Един ден, докато дъвчеше сноп мокреш, му се стори, че чува музика. Наоколо отекваше някаква небесна симфония, ангелски гласове, съпроводени от акорди на арфа. Робинзон помисли, че е умрял и това са райските песнопения. Но щом вдигна очи, видя бяло платно към източния край на хоризонта. Той се втурна към „Избавление“, където сечивата му се търкаляха по земята, и намери огнилото си. После изтърча до кухото евкалиптово дърво, запали наръч сухи клони и го пхна в кухнята на дънера. Веднага се издигна лют дим, но огънят като че не бързаше да се разгори.

А и имаше ли смисъл? Корабът се бе насочил право към острова. Скоро ще хвърли котва пред плажа и една лодка ще се отдели от него.

Робинзон се кискаше като луд, тичаше насам-натам и търсеше панталоните и ризата, които най-сетне успя да открие, пъхнати под корпуса на „Избавление“. После се завтече към плажа, като разресваше с ръце сплъстената си коса и брадата, превърнали лицето му в животинска маска. Сега корабът беше съвсем близо, и Робинзон ясно виждаше как грациозно накланя платната си към пенестите гребени на вълните. Беше един от ония испански галеони, които някога бяха пренасяли през океана злато, сребро и скъпоценни камъни от Мексико. Колкото повече приближаваше, толкова по-ясно Робинзон различаваше на палубата някакво бляскаво множество. На кораба, изглежда, имаше празник. Музиката идваше от един малък оркестър и Хор от деца в бели дрехи, събрани в задната част на горната палуба. Край маса, отрупана със златни и кристални съдове, изискано танцуваха двойки. Като че ли никой не забелязваше корабокрушенеца, нито дори брега, покрай който се носеше галеонът, след като беше променил посоката си. Робинзон тичаше след него покрай водата. Крещеше, размахваше ръце, спираше се, събираше камъни и ги мятеше към кораба. Падна по очи, изправи се, пак падна. Галеонът вече достигаше края на плажа, нататък започваха пясъчни дюни. Робинзон се хвърли във водата и с всички сили заплува към кораба, от който сега се виждаше само кърмовата надстройка, обвита в брокат. На едно от прозорчетата в най-издадената част се беше облегла девойка и тъжно му се усмихваше. Робинзон познаваше това момиче. Сигурен беше. Но коя, коя наистина беше тя? Той отвори уста, за да я повика. Солената вода го задави. Пред очите му се виждаше само зелена вода, сред която една малка морска котка се отдалечаваше от него заднишком...

От замайването го изтръгна един огнен стълб. Колко му беше студено! Горещо на скалата евкалиптовото дърво пламтеше като факла в нощта. Като се препъваше, Робинзон се запъти към този извор на светлина и топлина.

Останалата част от нощта прекара свит в тревата, с лице към горящия ствол и понеже огънят постепенно гаснеше, той се примъкваше все по-близо. На зазоряване най-накрая се сети коя беше девойката от галеона. Това беше собствената му сестра Люси, умряла няколко години преди неговото заминаване. Значи корабът, този галеон — съдовете от този вид бяха изчезнали от моретата преди повече от

два века, — *не съществуваше*. Всичко беше бълнуване, плод на болния му мозък.

Робинзон осъзна, че баните в калта и досегашният бездеен живот ще го докарат до лудост. Въображаемият кораб беше сериозно предупреждение! Трябваше да се стегне, да работи, да поеме съдбата си в свои ръце.

Той обърна гръб на морето, което, омайвайки го, му беше причинило толкова болка, откакто бе попаднал на острова, и се запъти към гората и скалистата грамада.

7.

През следващите седмици Робинзон се зае старателно да изследва острова, опита се да открие извори и естествени скривалища, най-добрите места за риболов, находищата на кокосови орехи, ананаси и палмово зеле. Главният си склад направи в пещерата на скалистия хълм в средата на острова. Пренесе всичко, което можа да измъкне от разбития кораб, по чудо оцеляло от бурите предишните месеци. Четиридесетте бурета с черен барут нареди в самото дъно на пещерата, до тях примъкна три сандъка с дрехи, пет чувала зърно, два коша със съдове и сребърни прибори, няколко каси с различни предмети: свещници, шпори, накити, лупи, далекогледы, ножове, морски карти, огледала, зарове, една бала с корабен инвентар — въжета, скрипци, фенери, въдици, поплавъци и други такива, а най-накрая ковчеже със златни, сребърни и медни монети. Книгите, намерени в каютите на разбития кораб, след дългото киснене в морската вода и дъжда, бяха с напълно излишен текст, но Робинзон си помисли, че може да изсуши тези бели листа на слънцето и да ги използва, за да си води дневник при условие че намери някаква течност, заместител на мастилото.

Той получи тази течност от една риба — диодон, или риба таралеж, която се въдеше в изобилие край отвесната скала на изток. Това е опасно животно, със силна челюст и отровни бодли, настръхнали по цялото му тяло. Ако нещо го заплашва, то се издува, става кръгло като топка и тъй като всичкият въздух се събира в корема му, то се обръща най-невъзмутимо и плува по гръб. Докато изследваше с пръчка една от тези риби, изхвърлени на пясъка, Робинзон забеляза, че всичко, което се допре до корема ѝ, добива траен и ярък червен цвят. Ето откъде ще вземе мастило. Той изостри едно перо от лешояд и побърза да изпише първите слова върху лист хартия. Тогава се зарече всеки ден да отбелязва в най-дебелата книга важните неща, които му се случат. На първата страница изрисува картата на острова и отдолу написа името, което му даде — „Сперанца“^[1], защото беше решил никога вече да не се поддава на отчаянието.

Сред животните на острова безспорно най-полезни биха могли да бъдат многобройните козли и козлета, стига да успее да ги опитоми. Козичките се оставяха лесно да ги доближи, но ожесточено се съпротивляваха, когато се опитваше да ги дои. Той издигна кошара — заби колове, свърза ги с пръти и оплете всичко с лиани. Затвори вътре съвсем малки козлета и те привлякоха майките с вреценето. Тогава Робинзон пушна малките и изчака няколко дни. Издутите вимета на козите започнаха да им причиняват болка и те с желание се оставиха да ги издои.

Огледът на спасените от „Вирджиния“ чували с ориз, жито, ечемик и царевича, му донесе горчиво разочарование. Голяма част беше изядена, от мишки и гърици. Останали бяха само осили, примесени с мишляци. Друга част беше съсипана от дъжда и морската вода. Всичко трябваше да пречисти зрънце по зрънце — дълга, търпелива и уморителна работа. Робинзон успя все пак да засее няколко акра, като предварително изгори растителността и прекопа земята с едно парче желязо, донесено от „Вирджиния“, в което успя да пробие дупка за дръжка.

Така, като опитоми едно стадо и зася нива, Робинзон постави началото на облагородяването на острова, но това все още беше несигурна и недостатъчна работа и той често установяваше, че островът си е все така див и неприветлив. Една сутрин видя вампир, впит в гърба на едно козле да изсмуква кръвта му. Вампирите са гигантски прилепи, достигат до седемдесет и пет сантиметра с разперени криле, нощем кацат леко върху гърбовете на заспалите животни и смучат кръвта им. Друг път, докато събираше миди по скалите, наполовина покрити с вода, в лицето го блъсна една струя. Леко замаян, той пристъпи няколко крачки, но го настигна втора струя, която пак го улучи в лицето. Най-сетне откри в една дупка на скалата малък сив октопод, притежаващ учудващата способност да изхвърля с невероятна точност струя вода от устата си.

Един ден, след като строши лопатата и изтърва най-млечната си коза, Робинзон се поддаде на отчаянието. Краката му отново го поведоха към калта. Той захвърли дрехите и се потопи в хладната кал. Веднага го обгърнаха отровните пари на застоялата вода с облаците комари над нея и той изгуби представата за време. Забрави острова с лешоядите, вампирите и октоподите. Струваше му се, че отново е дете

в дома на баща си, търговеца на платове в Йорк; струваше му се, че чува гласовете на родителите си, на братята и сестрите си. Така разбра, че опасността от бездействието, от обезсърчаването и отчаянието не е отминала и той трябва неотстъпно да работи, за да не ѝ се поддаде.

От царевицата нищо не излезе, засетите нивички отново се изгубиха под бодилите и копривата. Но ечемикът и житото растяха добре и като галеше с ръка младите, гъвкави и нежни стъбла, Робинзон изпита първата радост, с която го дари Сперанца. Дойде време за жътва и той дълго търси заместител на сърпа или косата. Най-сетне откри една абордажна сабя, донесена с другите останки, която бе красила каютата на капитана. В началото тръгна с равна стъпка, както беше видял да постъпват селяните в неговия край. Но щом размаха героичното си оръжие, го обзе някакъв войнствен порив и той се втурна напред с яростни крясъци, размахвайки го над главата си. Този начин на действие не доведе до големи загуби на зърно, но сламата — насечена, разпиляна и стъпкана — беше неизползваема.

Робинзон овърша класовете с една бухалка в сгънато на две платно, после отвя зърното, като го пресипваше от една кошница в друга на открито, при силен вятър, който отнасяше надалеч осила и дребните отпадъци. Накрая с гордост установи, че добивът му възлиза на трийсет крини жито и двацет големи крини ечемик. За мелене бе приготвил чутура и чукало — издълбан дънер и дебел клон със закръглен край, — а пещта беше напълнена за първото печене. И изведнъж реши да не меси хляб сега, а да остави всичкото жито за сеене. Стори му се, че лишаването от хляб е похвално и разумно дело. Всъщност той се поддаваше на една нова склонност — скъперничеството, — което щеше да му причини доста злини.

Скоро след първата си жътва Робинзон за голяма своя радост откри Тен, кучето от „Вирджиния“. Животното изскочи от един храст и като скимтеше и кършеше гръбнак, приветствува с неподправена радост своя някогашен господар. Робинзон така и не разбра как кучето е изкарало цялото това време на острова, нито защо не се е показало досега. Щом се сдоби с другар, той реши да осъществи плана, който се въртеше в главата му отдавна: да построи истинска къща, да не спи вече заврян в дъното на пещерата или под някое дърво. Избра за своя дом място до големия кедър в средата на острова. Най-напред изкопа правоъгълен трап, запълни го с чакъл, а отгоре насипа един пласт бял

пясък. Върху тази основа, съвсем суха и незадържаща влагата, издигна стените от палмови стъбла. Покривът бе от тръстикова рогозка с ред смокинови листа отгоре, наредени като люспи на риба — все едно керемиди. Измаза отвън стените с глина. Пясъчната настилка покри с плоски камъни с неправилна форма, събрани оттук-оттам, като късове от картинна мозайка. Кози кожи и тръстикови рогозки, няколко раkitови стола, съдовете и фенерите, спасени от „Вирджиния“, далекогледът, сабята и една от пушките, закачени на стената, създадоха удобство и уют, каквито Робинзон от дълго време вече не знаеше. След като прегледа дрехите в сандъците, — а някои бяха твърде хубави, — той дори свикна да се облича вечер, преди да седне на масата, официално с редингот, бричове, шапка, чорапи и обувки.

По-късно забеляза, че слънцето се вижда само в определени часове на деня от къщата, и че ако иска да знае колко е часът, ще е по-удобно да си направи някакъв часовник, който денонощно да отмерва времето. Отначало опитите му бяха несполучливи, но най-сетне той измайстори клепсидра — воден часовник, с каквито са си служели някога. На дъното на една дамаджана от прозрачно стъкло проби съвсем малка дупчица, откъдето водата изтичаше капка по капка в медно котле, поставено на земята. Дамаджаната се изпразваше за двадесет и четири часа в котлето и Робинзон очерта по страните ѝ двадесет и четири успоредни кръга, всеки обозначен с по една цифра. Така равнището на течността му показваше часа по всяко време. Трябваше му календар, обозначаващ дните на седмицата, месеците на годината и броя на изминалите години. Той нямаше никаква представа колко време е изтекло, откакто е на острова. Една година, две, може би повече? Реши да започне от нула. Заби пред къщата си стълб-календар. Това беше дънер с обелена кора, върху който всеки ден издълбаваше малка рязка, всеки месец — една по-дълбока, — а в края на дванадесетия месец щеше да изпише голяма цифра „1“ — година първа от местния календар.

[1] Сперанца на италиански означава надежда. — Б.пр. ↑

8.

Животът продължаваше да тече, но Робинзон все повече усещаше нуждата да запълва времето си по-добре. Постоянно го беше страх да не затъне отново в калта и да се превърне в животно. Много е трудно да останеш човек, когато наоколо няма кой да ти помогне. Единственото противодействие, което знаеше срещу това грозно изкушение, бяха работата, дисциплината и оползотворяването на всички възможности, предложени от острова.

След като в календара му се събраха хиляди дни, той реши да дари със законодателство остров Сперанца. Облече официален костюм, застана зад писалището, което бе измислил и измайсторил, така че да пише прав, разтвори един от най-хубавите изличени томове, намерени на „Вирджиния“, и написа:

ЗАКОННИК НА ОСТРОВ СПЕРАНЦА

В сила от 1000-ния ден на местния календар

Член първи: Робинзон Крузо, роден в Йорк на 19 декември 1737 година, е назначен за губернатор на остров Сперанца, намиращ се в Тихия океан, между островите Хуан Фернандес и източния бряг на Чили. В това си качество той обладава всички законодателни права върху цялата островна територия и нейните териториални води.

Член втори: Жителите на острова са длъжни да мислят на висок глас.

(Понеже нямаше с кого да приказва, Робинзон се страхуваше да не се отучи да говори. Той вече изпитваше трудност всеки път, когато се опитваше да каже нещо на глас — езикът му се преплиташе, все едно е препил. Оттук нататък бе длъжен да говори непрекъснато на дърветата, на камъните, на облаците и, разбира се, на козите и на Тен).

Член трети: Петък е постен ден.

Член четвърти: Неделя е почивен ден. В събота в деветнадесет часа всякаква работа на острова се преустановява и населението задължително облича най-хубавите си дрехи за вечеря. Неделя сутрин в 10 часа всички се събират за молитва в храма.

(Робинзон не можеше да се въздържи да не се изразява в своите закони така, сякаш островът е с многобройно население. Струваше му се безсмислено да се пишат закони за един-единствен човек. Освен това си казваше, че все пак не е изключено някой ден случаят да му доведе един или няколко другари.)

Член пети: Единствен губернаторът има право да пуши лула. Но само веднъж в седмицата, и то в неделя след обяда.

(От известно време бе открил насладата от порцелановата лула на капитан Дейсел. За жалост запасът от тютюн в буренцето нямаше да стигне за дълго и той се мъчеше да го пести колкото е възможно.)

После за известно време потъна в размисъл, преди да определи наказания за нарушителите на тези закони. Пристъпи няколко крачки към вратата и широко я отвори. Колко прекрасна беше природата! Листакът на дърветата беше като зелено море, раздвижващо от вятъра, и в далечината преливаше в синята ивица на океана. Още по-нататък оставаше само небето — съвсем синьо и без нито едно облаче. О, не! Не съвсем синьо! Робинзон подскочи, защото бе забелязал в посока на големия плаж облак бял дим. А беше напълно сигурен, че изобщо не е палил огън натам. Нима някой е дошъл?

Той грабна пушката от стената, барутницата, торбата с патроните и далекогледа. После свирна на Тен и навлезе в храстите, като избягваше открития път от пещерата до брега.

На сухия пясък бяха изтеглени три дълги пироги със стабилизатори. Четиридесетина души седяха изправени в кръг около

огъня, откъдето се издигаше облакът гъст бял дим. Робинзон разпозна с далекогледа арауканци от народността „костино“, опасни индианци от чилийското крайбрежие. Тия племена се бяха съпротивлявали успешно срещу инките нашественици, после нанесоха няколко кървави поражения на испанските конквистадори. Ниски и набити, мъжете носеха грубо скроени препаски. Широките им лица със силно раздалечени очи изглеждаха още по-чудновати поради обичая да си скубят изцяло веждите. Всички бяха с черни, много дълги коси, които час по час гордо разтърсваха. Робинзон ги познаваше, защото неведнъж бе пътувал до Темуку, тяхната столица, и знаеше, че ако между тях и испанците избухне ново стълкновение, нито един бял човек няма да бъде пощаден.

Нима бяха преплували с пирогите си огромното разстояние от Чили до Сперанца? Нищо чудно, като се има предвид славата им на отлични мореплаватели. Но по-вероятно беше да са завладели някои от островите Хуан Фернандес и Робинзон веднага си помисли, че е истинско щастие, дето не е попаднал в техните ръце, защото без съмнение щяха да го превърнат в роб или дори да го убият. Разказите, чути в Араукания, му помогнаха да се досети за смисъла на церемонията, която се разиграваше в момента на брега. Една мършава и чорлава старица се клатушкаше насам-натам и сновеше сред наредените в кръг мъже. Тя пристъпваше към огъня, хвърляше в него шепа прах и жадно вдъхваше гъстия бял дим, който тутакси се издигаше нагоре. После се обръщаше към застиналите индианци и сякаш ги изучаваше, стъпка по стъпка, като се спираше ту пред един, ту пред друг. После пак се връщаше при огъня и всичко се повтаряше отначало.

Старицата беше магьосница, значи можеше да познае виновника за някоя беда, сполетяла племето — болест, необяснима смърт или просто пожар, буря, лоша реколта... И в следващия миг тя наистина си избра жертва. Костеливата ѝ дълга ръка се протегна към един от мъжете, а от широко отворената ѝ уста започнаха да се сипят проклетия, които не достигаха до слуха на Робинзон. Посоченият индианец се просна по очи върху земята, разтърсван от резки гърчове на ужас. Един от мъжете се запъти към него, вдигна своето мачете — голям нож, служещ за оръжие и сечиво едновременно — и най-напред преряза препаската на нещастника. После мачетето се стовари наново

и последователно отсече главата, ръцете и краката на жертвата. Накрая хвърлиха шестте къса в огъня и пушекът веднага стана черен.

Индианките разкъсаха кръга и наобиколиха пирогите. Група от шест души с мехове в ръка се насочи обратно към гората. Робинзон бързо се потули зад дърветата, без да изпуска из очи мъжете, нарушители на неговите владения. Ако откриеха признаци на живот на острова, можеха да се спуснат да го преследват и той трудно щеше да им се изплъзне. Но за късмет първият водоизточник беше съвсем в началото на гората и индианците нямаше за какво да навлизат по-навътре. Те напълниха меховете и ги понесоха по двама, окачени на прътове. Спътниците им бяха вече насядали в пирогите. Магьосницата се бе отпуснала на нещо като престол, стъкмен в задната част на една от двете лодки.

Щом пирогите се скриха зад скалите, Робинзон се приближи към кладата. Сред въглените още се различаваха останките на нещастника, пожертвуван жестоко заради обвинението, че е причинил някакво бедствие. И Робинзон, изпълнен със страх, отвращение и печал, се упъти обратно към своя губернаторски дом, където продължи да съставя закони за остров Сперанца.

Член шести: Остров Сперанца се обявява за крепост. Главнокомандуващ е губернаторът, който получава чин генерал. Комендантският час започва един час след залез-слънце...

През следващите месеци Робинзон издигна край къщата си и входа на пещерата стена с бойници, а пред нея изкопа ров два метра широк и три дълбок. Двете пушки и пистолетът стояха заредени в трите бойници по средата. В случай на нападение, неприятелите трябваше да останат с впечатлението, че Робинзон не е единственият защитник на крепостта. Сабята и брадвата също му бяха подръка, но надали щеше да се стигне до ръкопашен бой, тъй като пред рова направи разни клопки. Най-напред цяла редица фуниеобразни, шахматно разположени ями с по един стърчащ от дъното кол, заострен на огън. Отгоре ги покри с чимове, наредени върху тънки тръстикови рогозки. След това в края на гората, където предполагаше, че трябва да се съберат възможните нападатели, за да се хвърлят напред, зарови в земята две бурета барут с конопено въже, за да ги възпламени от разстояние. Най-сетне ровът можеше да се преодолее само по

подвижно мостче, което се спускаше и се вдигаше от вътрешността на крепостта.

Всяка вечер, преди да извести с тръбата комендантския час, той правеше обиколка, придружен от Тен, който сякаш разбираше, че над Сперанца и нейните жители е надвиснала опасност. После Робинзон пристъпваше към затварянето на крепостта. Изтърколваше големи камъни на определени места, така че за евентуалните нападатели да не остане друг път, освен през ямите. Подвижният мост се вдигаше, всички изходи се запушваха, започваше комендантският час. Тогава Робинзон си приготвяше вечеря, нареждаше трапезата в хубавата си къща и се оттегляше в пещерата. След няколко минути излизаше оттам измит, парфюмиран, сресан, с пригладена брада, облечен в своята генералска униформа. Накрая започваше бавно да се храни, осветяван от множеството смолисти трески в свещника, неизменно следван от предания поглед на Тен.

9.

След този период на усилен военни приготовления последваха обилни валежи. Непрекъснато трябваше да се доопроявя нещо в къщата, по пътеките и в кошарите, повредени от потоците вода. После отново дойде време за жътва, реколтата беше толкова богата, че се наложи да изчисти и изсуши втора пещера, недалеч от голямата, вече препълнена със зърно. Този път Робинзон не се лиши от удоволствието да си опече хляб — първият, който вкушваше, откак бе попаднал на острова.

Изобилната жътва постави въпроса за борбата с плъховете. Гризачите, изглежда, се множаха с увеличаването на храната, и тъй като Робинзон възнамеряваше да трупа реколтата след реколтата, докато му стигнат силите, трябваше да измисли начин да се справи с тях.

Някои червени гъби на жълти точки, изглежда, бяха отровни, защото няколко козлета умряха, след като бяха хапнали парченца от тях заедно с пашата. Робинзон извлече кафеникав сок от гъбите и накисна в него малко жито. После го поръси по обичайните пътеки на плъховете. Те хубаво се нагостиха, без ни най-малко да пострадат. Тогава той се залови да прави капани с подвижни вратички. Скоро си даде сметка, че ще са необходими хиляди, а и после, ще не ще, трябваше да дави уловените животни, а му беше отвратително да ги потапя в реката, да гледа предсмъртните им гърчове.

Един ден Робинзон стана свидетел на жесток дуел между два плъха. Ослепели и оглушали за всичко наоколо, вкопчените едно в друго, зверчета се търкаляха с яростни писъци по земята. Най-после умряха, без да отслабят прегръдката си, с взаимно прегризани гърла. Сравнявайки двата трупа, Робинзон забеляза, че са от различни ридове. Единият бе много черен, налят и гол, досущ като събратята си по всички кораби, на които беше плавал. Другият, сив, по-дълъг и с по-гъста козина, доста приличаше на полска мишка и често се срещаше всред тревите на острова. Робинзон скоро се досети, че първият вид е дошъл от трюмовете на „Вирджиния“ и бе просъществувал покрай запасите от зърно, докато другият открай време е живял тук. Двата вида сякаш имаха ясно разграничени територии и източници на храна.

Робинзон забеляза това, когато пушна навън — в тревата един черен плъх, заловен в пещерата. Дълго време само потрепващите връхчета подсказаха, че се води безмилостно преследване и ето че далеч напред, в подножието на една дюна, захвърчаха облачета пясък. Когато Робинзон пристигна на мястото, от черния плъх беше останала само купчинка козина и кървави късчета месо.

Тогава той разпръсна два чувала зърно по поляната ѝ посипа тънка пътечка до пещерата. Имаше опасност тази тежка жертва да отиде нахалост. Но не стана така. Щом настъпи нощта, черните тръгнаха на тълпи да си приберат житото, което несъмнено смятаха за свое. Сивите се събраха, за да отблъснат внезапното нашествие. Завърза се битка. По цялата поляна, сякаш буря изхвърляше нагоре малки пясъчни гейзери. Вкопчени на двойки, плъховете се търкаляха като живи топки и от земята се надигаше страхотен писък.

Изходът от битката можеше да се предвиди. Животно, което започва да се бие на чужда територия, е почти винаги обречено. Него ден погинаха всички черни плъхове.

10.

Робинзон не помнеше някога да е бил суетен и не обичаше особено да се гледа в огледало. Но това толкова отдавна не му се беше случвало, че веднъж, като извади случайно някакво огледало от един сандък на „Вирджиния“, той просто се стресна от собственото си лице. Общо взето не се беше променил особено, ако не се смята, че брадата му бе станала по-дълга и многобройни нови бръчки набраздяваха лицето му. Но го разтревожи смръщеното му лице, покрито с някаква постоянна печал. Той се опита да се усмихне. И с известна уплаха забеляза, че не успява. Напразно се силеше, опитваше се да присвие очи и да повдигне ъгълчетата на устните си не и не, усмивката не се получаваше. Завладяваше го усещането, че лицето му се е вдървило, превърнало се е в неподвижна, замръзнала маска с неприветливо изражение. След по-дълъг размисъл най-сетне разбра какво става с него. Причината беше самотата. От много време насам нямаше на кого да се усмихва и вече бе загубил способността да го прави — сега и да искаше, мускулите не му се подчиняваха. И той продължаваше да се гледа в огледалото, навъсен и строг, а сърцето му се свиваше от мъка. И тъй, на този остров той имаше всичко необходимо — и пиене, и ядене, и къща, и креват да си легне, — но нямаше на кого да се усмихне и лицето му сякаш се бе вледенило.

И тогава погледът, му попадна на Тен. Нима сънуваше? *Кучето му се усмихваше!* Само от едната страна на муцуната му черната бърна се повдигаше и оголваше двата реда зъби. В същото време то някак смешно накланяше глава и очите му иронично се присвиха. Робинзон сграбчи с две ръце голямата космата глава и очите му овлажняха от вълнение, а едва доловимо потрепване раздвижи устните му. Гримасата не изчезваше от лицето на Тен, а Робинзон наблюдаваше въодушевено кучето, за да се научи отново да се усмихва.

От този момент това се превърна в някаква игра между двамата. Робинзон ненадейно прекъсваше работата, лова или разходката и се вторачваше в Тен по особен начин. Кучето му се усмихваше посвоему,

а лицето на Робинзон се отпуснаше, ставаше човешко и на свой ред бавно разцъфваше в усмивка.

11.

Робинзон непрекъснато устройваше и облагородяваше острова си и от ден на ден имаше все повече работа и по-многобройни задължения. Сутрин например първо се измиваше, прочиташе няколко страници от Библията, после заставаше мирно пред мачтата, на която се издигаше английският флаг. Тогава идваше ред на отварянето на крепостта. Спускаше подвижното мостче над рова и преместваше камъните, запирили изхода. Най-напред трябваше да се издоят козите, след това да се наобиколи изкуствения зайчарник, който беше оградил на една пясъчна поляна. Там Робинзон бе засял дива ряпа, люцерна и овес, за да привлече някои двойки чилийски зайци, които живееха пръснати из острова. Това бяха така наречените агути — вид високи, много едри животни с къси уши.

После проверяваше равнището на сладководните рибарници за пъстърва и шарани. Към обед набързо хапваше с Тен, малко си почиваше и обличаше тържествено генералската униформа, преди да се заеме с официалните си следобедни задължения. Трябваше да преброи морските костенурки — всяка си имаше номер, — тържествено да открие моста от лиани, прехвърлен смело над една пропаст, дълбока сто крачки, към недрата на тропическата гора, да довърши папратовия навес в края на гората до малкия залив, откъдето можеше чудесно да наблюдава морето, без сам да бъде забелязан, а и да намери под зелената му сянка прохладно убежище през най-топлите часове на деня.

Често на Робинзон му идваше до гуша от тази безкрайна работа и задължения. Питаше се за какво и на кого служи всичко това, но веднага си спомняше опасността от безделието, за тинята на дивите прасета, където рискуваше да затъне отново, ако се поддаде на мързела, и отново се залавяше за работа.

12.

Още от първите дни пещерата в центъра на острова му бе послужила, за да прибере на сигурно място най-ценните си неща: зърното, плодовете и месните консерви, още по-дълбоко — сандъците с дрехи, сечивата, оръжието, златото, а в най-отдалечената част — буретата с черен барут, с които можеше да се хвърли във въздуха целият остров. От дълго време вече нямаше нужда да излиза на лов с пушка, но беше доволен, че разполага с всичкия този барут. Това го успокояваше и го изпълваше с чувство на превъзходство.

Той никога не се беше залавял да изследва дъното на пещерата и понякога си мислеше, че сигурно ще бъде много интересно. Зад буретата с барут тунелът продължаваше в някакъв стръмен ход, по който един ден реши да тръгне, за да види докъде води. Проучването се натъкваше на една основна трудност — липсата на осветление. Робинзон разполагаше само с факли от насмолено дърво, но не можеше да влезе навътре в пещерата с борина в ръката, без опасност да вдигне барута от буретата във въздуха, още повече че сигурно барут се беше пръснал и по земята. Освен това и димът бързо би направил въздуха невъзможен за дишане. В един момент дори бе решил да пробие в дъното на пещерата комин за проветряване и осветление, но естествено твърдата скала правеше този план неосъществим. Така че оставаше само едно решение: да приеме тъмнината и някак да свикне с нея. Затова с малко царевични питки и оканица козе мляко той навлезе колкото може по-навътре и зачака.

Наоколо цареше пълна тишина. Той знаеше, че в момента слънцето преваля към хоризонта. А отворът на пещерата беше обърнат така, че в един момент лъчите щяха да проникнат точно по средата на тунела. За миг пещерата щеше да бъде осветена до дъно. Наистина проблесна бързо като светкавица, но това беше достатъчно за Робинзон, за да разбере, че първият му ден в пещерата преваляше.

Той заспа, изяде една питка, пак спа, пи мляко. И изведнъж светкавицата отново блесна. Двадесет и четири часа бяха изтекли, но за Робинзон те отминаха като сън. Вече започваше да губи представа за

времето. Следващото денонощие отлетя още по-бързо и той вече не знаеше дали спи, или е буден.

Най-после се реши да стане и тръгна към дъното на пещерата. Не се наложи дълго да опипва, докато намери онова, което търсеше: отворът на един отвесен и съвсем тесен комин. Стените му бяха гладки като кожата на човек, но дупката беше толкова тясна, че Робинзон успя да се пъхне, само до половината и се заклеци. Тогава му хрумна да свали дрехите и да намаже тялото си с прокисналото мляко, останало по дъното на оканицата. После се спусна с главата напред в тясното гърло и този път бавно, на равни изтласквания се плъзна надолу, като жаба в гърлото на змия, която я гълта.

Леко стигна до някаква прохладна ниша, чието дъно точно съвпаднаше с формата на свитото му тяло. Той се намести съвсем свит, с колене, опрени в брадата и обхвана с ръце кръстосаните си глезени. В това положение се почувствува така добре, че веднага заспа. Когато се събуди — каква изненада, *тъмнината край него белееше!* Той все така нищо не виждаше, но вече тънеше в белота, а не в мрак. И тази дупка, в която стоеше така свит, беше толкова приятна, топла и бяла, че неволно му напомни за майка му. Струваше му се, че тя го люлее на ръце и му пее. Баща му беше дребен и болнав човек, майка му обаче беше висока жена, силна и спокойна, никога не се гневеше, но щом погледнеше децата си, винаги отгатваше истината.

Един ден тя стоеше на първия етаж с всичките си деца, а бащата го нямаше, когато в дюкянчето в дома избухна пожар. Къщата беше много стара, цялата дървена и огънят се разпростря с ужасяваща бързина. Дребният търговец на платове бе дотичал набързо и се вайкаше, тичаше насам-натам по улицата пред горящата къща с жена му и децата в нея. Изведнъж пред очите му от пламъците се показа тя, неговата съпруга с всичките деца, увиснали по раменете, ръцете и гърба ѝ, вкопчени в престилката. Така я виждаше и Робинзон от дъното на своята дупка — като дърво, огънато под тежестта — на плодовете си. Или каквато беше вечерта на Богоявление. Тогава тя месеше тестото със скритото вътре бобче, което на другия ден щеше да определи кой е царят^[1]. На Робинзон му се струваше, че целият остров е една огромна пита, а той самият — малко бобено зърно, скрито в сърцевината ѝ.

Тогава разбра, че трябва да излезе от дупката, ако не иска да остане в нея завинаги. Измъкна се с усилие и се изкатери по отвора. Щом стигна до дъното на пещерата, пипнешком намери дрехите си, сви ги под мишница, без да губи време да се облича. Беше разтревожен, защото непрогледната белота продължаваше да се стеле навред. Нима беше ослепял? Той несигурно се приближаваше към изхода, когато изведнъж слънчевата светлина го шибна в лицето.

Беше най-горещият час на деня, когато дори гущерите търсят сянка. А Робинзон целият трепереше от студ и притискаше бедрата си едно към друго, все още лепнеци от пресеченото мляко. Той хукна към къщата, скрил лице в шепа. Тен подскачаше наоколо щастлив, че отново го намира, но и объркан, че го вижда така гол и безпомощен.

[1] За вечерта на Богоявление се меси пита, в която се слага едно човече с големината на бобче. Този, на когото се падне човечето, се обявява за цар и той трябва да си избере от присъстващите царица (или обратното — царицата да си избере цар). — Б.пр. ↑

13.

Робинзон на няколко пъти още слиза в дупката, за да се озове сред вълшебния покой на детството. Стана му навик всеки път да изпразва водния часовник, защото в дъното на пещерата часовете спираха своя ход, времето не съществуваше. Но го завладяваше тревога, питаше са дали отново там не го привлича мързелът, както преди го беше подтиквал да се рие в тинята.

За да насочи мислите си другаде, реши да посее торбите с ориз, които пазеше от самото начало. Досега винаги бе отлагал заради непосилния труд, необходим, за да се изгради оризище. Оризът трябва да расте под вода, а нейното равнище непрекъснато да се наблюдава и при нужда да се променя. Така че се захвана да прегради на две места една река — веднъж в долния край, за да се наводни една поляна, и втори път по-нагоре, с канал за отвеждане на водата, та да може да се спира притокът и да се пресушава поляната. Трябваше също да се направят и диги, да се изградят две врати, които да се отварят и затварят при нужда, а освен това след десет месеца, ако всичко вървеше добре, за жътвата и лющенето на ориза щяха да отидат цели дни непосилен труд.

Когато оризището беше готово, а оризът посят и покрит с вода, Робинзон за сетен път се запита защо си налага толкова много труд. Да не беше сам, да имаше поне жена и деца, или един-едничък другар, щеше да знае за какво работи. Но самотата обезсмисляше всяко негово усилие.

И със сълзи на очи той отново се спусна долу в пещерата.

Този път стоя толкова дълго време, че за малко да остане съвсем без сили, за да се изкачи отново, и така да умре на дъното на дупката си. И той започна да търси за какво да се залови, за да може да живее като човек и да се справя с цялата тази безкрайно отегчителна работа.

Спомни си, че баща му го караше да чете дневниците на Бенджамин Франклин, американски философ, учен и държавен деец. В тези дневници Бенджамин Франклин излага морални правила, които възвеличават работните хора, печелещи пари. Робинзон си помисли, че

ако изпише правилата из целия остров, така че да му са винаги пред очите, няма да се отчайва и по-рядко ще се поддава на мързел. Например той нарязва кръгли колчета, заби ги в пясъка на дюните и образува с тях следното изречение:

„Бедността лишава човека от всякакво достойнство: може ли празният чувал да стои изправен?“

По стената на пещерата инкрустира с дребни камъчета, наредени като мозайка, друго изречение: „Ако лъжата е вторият порок, първият е да вземаш на заем, понеже лъжата е дъщеря на дълговете.“

Борови цепеници, увити в кълчища и разположени върху основа от камъни, бяха готови да лумнат и да обявят в подредбата си: „Ако мошениците познаваха изгодите от добродетелта, щяха да станат добродетелни от мошеничество.“

Най-накрая имаше и една сентенция по-дълга от останалите, съставена от 133 букви. Робинзон си науми да остриже по една буква върху гърба на всяка от своите кози, така че по силата на случая козите, движейки се, да могат правилно да подредят 133-те букви и да се получи следното изречение: „Заколиш ли една свиня, затриваш всички свини, които биха се родили до хилядно коляно. Пропилееш ли една-единствена пара от пет шилинга, затриваш купища жълтици.“

Робинзон тъкмо се канеше да се заеме с тази работа, когато целият изтръпна от изненада и страх: в небето се издигаше тънка струйка бял пушек. Идваше от същото място, както и първия път, но нямаше ли сега всичките тези надписи, пръснати из острова, да издадат присъствието му на индианците? Докато тичаше към укреплението, следван от Тен, той проклинаше своето хрумване. После се случи нещо непредвидено, малко смешно, но той съзря в него лоша поличба: подплашен от ненадейния бяг, един от най-дружелюбните му козли яростно го нападна с наведена глава. Робинзон едва успя да избегне удара, но Тен с квичене се изтърколи като топка в гъстата папрат.

След като постави едрите камъни на мястото им и изтегли мостчето, Робинзон се затвори в крепостта с Тен, но веднага взе да се пита дали постъпва разумно. Защото, ако индианците откриеха присъствието му и решеха да превземат с пристъп крепостта, предимството щеше да бъде на тяхна страна не само поради броя, но и поради възможната изненада. Напротив — ако те не идваха нарочно

заради него, изцяло погълнати от кръвнишките си обреди, какво облекчение за него! Той искаше да бъде наясно. Неотлъчно следван от накуцващия Тен, Робинзон грабна една от пушките, пъкна пистолета в колана си и тръгна през дърветата към брега. Но трябваше да се върне обратно, защото беше забравил далекогледа, а можеше да му потрябва.

Този път имаше три пироги, изтеглени на пясъка, успоредно, една до друга. Но кръгът на мъжете около огъня сега беше по-широк и когато Робинзон ги разгледа с бинокъла, стори му се, че са съвсем други. Един нещастник вече беше насечен с мачете, а двама воители тъкмо отстъпваха от кладата, където горяха останките му. И тогава се случи нещо, явно необичайно за подобни церемонии — магьосницата, клекнала на земята, изведнъж скочи, затича се към единия от мъжете с протегнатата към него мършава ръка и със зейнала уста, от която се лееха потоци проклетия, които Робинзон отгатваше, без да ги чува. Нима този ден щеше да има и друга жертва? Мъжете явно се колебаеха. Най-сетне един от тях се запъти с мачете в ръка към посочения виновник, когото двамата негови съседи бяха сграбчили и проснали на земята. Острието се спусна и препаската отхвърча във въздуха. Преди да се стовари за втори път, сега вече върху голото тяло, нещастникът скочи на крака и хукна към гората. В далекогледа на Робинзон изглеждаше, че подскача на място, преследван от двама индианци. Всъщност тичаше с невиждана бързина право към Робинзон. Не бе по-едър от останалите, напротив — изглеждаше доста по-слаб, създаден сякаш само за надбягване. Кожата му беше по-тъмна и приличаше повече на негър, отколкото на индианец. Може би точно, заради това посочиха него за виновник — защото сред група хора този, който се отличава от другите, винаги буди омраза.

През това време индианецът с всяка секунда се приближаваше и разстоянието между него и двамата преследвачи непрекъснато се увеличаваше. Ако Робинзон беше сигурен, че от плажа не можеха да го забележат, беше готов да помисли, че индианецът го е видял и търси спасение при него. Трябваше да вземе решение. Само след няколко мига тримата индианци щяха да се озоват право срещу него и беше много вероятно да се помирят и да вземат чужденеца за жертва. Тен избра тъкмо този момент, за да залае яростно към плажа. Проклето животно! Робинзон се хвърли върху кучето, обви с лявата си ръка врата му и му стисна муцуната, а със свободната ръка се опита криво-

ляво да се прицели. Взе на мушка гърдите на първия преследвач, който беше вече само на тридесетина метра, и натисна спусъка. Тъкмо в мига на изстрела обаче Тен рязко се дръпна, за да се освободи. Пушката отскочи и за голяма изненада на Робинзон не първият, а вторият преследвач подскочи високо и се просна в пясъка. Онзи, който тичаше пред него, спря, пристъпи към тялото на другаря си, наведе се, изправи се, огледа завесата от дървета пред плажа и накрая хукна към другите индианци.

На няколко метра по-навътре, сред гъстака от ниски палми спасеният индианец допираше с чело земята и търсеше опипом крака на Робинзон, за да го сложи върху тила си, в знак на покорство.

14.

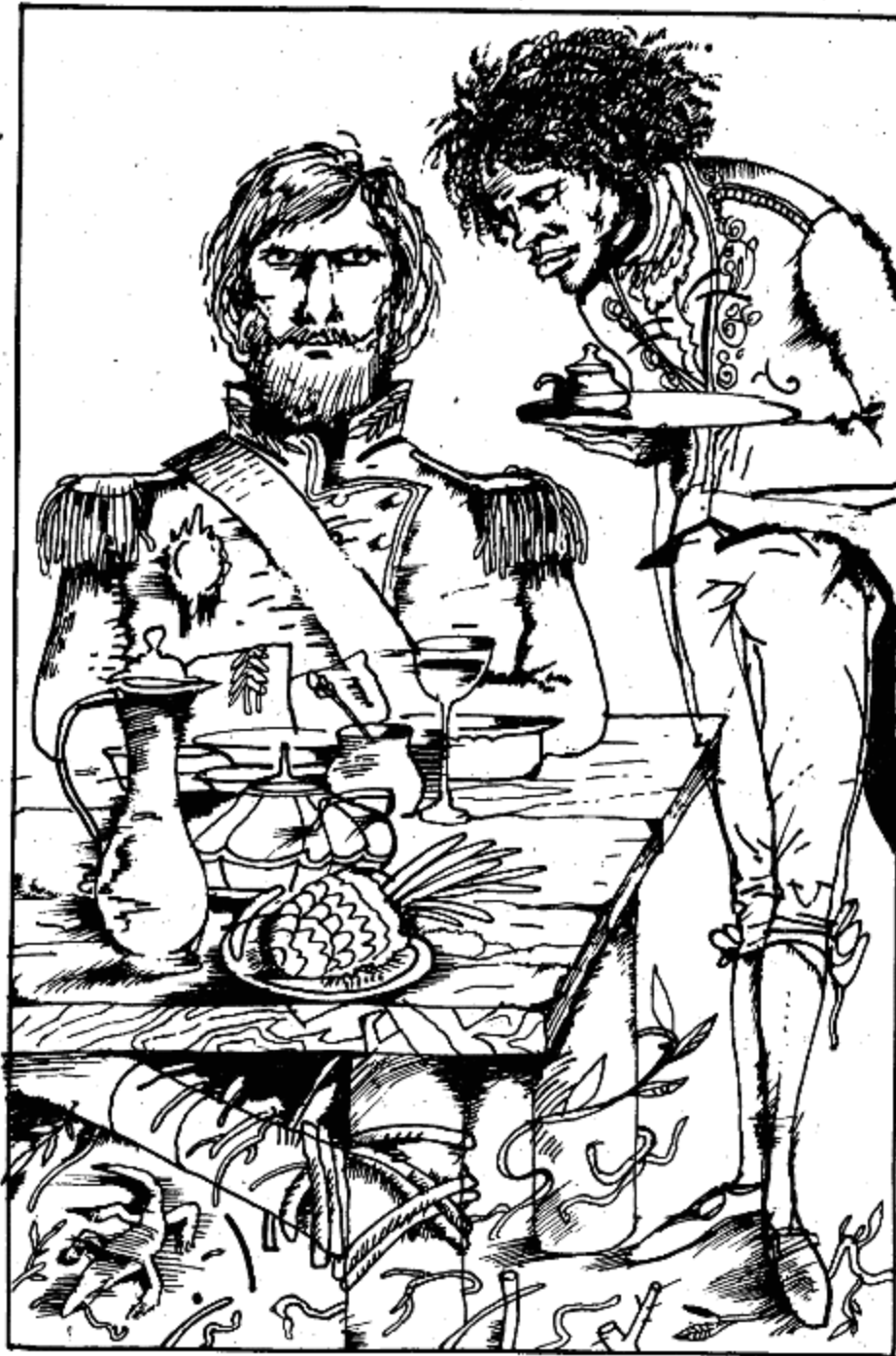
Робинзон и индианецът прекараха нощта зад крепостната стена, наострили слух за всички нощни шумове в гората. На всеки два часа Робинзон изпращаше Тен да разузнава, със заръката да излае, ако открие човешко присъствие. Всеки път кучето се връщаше, без да вдигне тревога. Придържайки около кръста си един стар моряшки панталон, който Робинзон го беше накарал да обуе, индианецът бе съвсем отчаян и обезсърчен, загубил ума и дума от страшното прежедие, а също и от тази невиждана постройка, където го бяха довели. Не се и докосна до предложената му житена питка и непрекъснато дъвчеше дива бакла, а Робинзон се питаше откъде ли я намира. Малко преди разсъмване заспа върху купчина сухи листа, сгушен до кучето, което също дремеше. Робинзон знаеше за навика на някои чилийски индианци да използват домашните животни за жива завивка, за да се предпазят от нощния студ. И все пак го изненада търпението на Тен, който обикновено беше доста див.

Може би индианците изчакваха деня, за да нападнат? Робинзон, въоръжен с пистолета, двете пушки и колкото барут и куршуми можеше да носи, се измъкна от оградата и стигна до брега, правейки широк кръг през дюните.

Плажът беше безлюден. Нямаше и помен от трите пироги и хората с тях. Бяха отнесли и трупа на индианеца, застрелян предишната вечер. Останал бе само черният кръг от обредния огън, сред който се търкаляха кости и овъглени главни. С голямо облекчение Робинзон остави на пясъка оръжията и мунициите си. Разтърси го силен смях — нервен, луд неудържим; Когато спря, за да си поеме дъх, си помисли, че се смее за първи път от корабокрушението насам. Вероятно си бе възвърнал способността да се смее, защото най-сетне си имаше другар. Но изведнъж се затича, защото го осени една мисъл: „Избавление“. Все гледаше да заобиколи работната площадка, където беше изживял толкова голямо разочарование. А корабчето сигурно си стоеше там и чакаше достатъчно силни ръце да го избутат към плажа. Навярно с помощта на новодошлия Робинзон щеше да успее да пусне

„Избавление“ на вода и тогава познанията на индианеца за островите щяха да са от голяма полза.

На връщане в крепостта Робинзон видя индианеца да играе гол с Тен. Той се ядоса, че дивакът не знае какво е срам, както и че между него и кучето, изглежда, се зараждаше дружба. Накара го пак да обуе панталона, твърде широк за него, и го помъкна към „Избавление“.

Жълтугата бе погълнала всичко и корабчето сякаш плуваше в море от жълти цветове. Мачтата беше паднала, дъските на палубата се бяха издули на места, очевидно под въздействието на влагата, но корпусът изглеждаше непокътнат. Тен тичаше пред двамата мъже и направи няколко обиколки на кораба. После внезапно скочи на

палубата и дъските веднага се продъниха под тежестта му. Робинзон го видя как изчезва с уплашен вой в трюма. Когато стигна до корабчето, цели парчета от палубата пропадаха при опитите на Тен да се измъкне от този затвор. Индианецът притисна борда с ръка, сви длан, после я разтвори пред очите на Робинзон — тя беше пълна с червени стърготини, които вятърът отвя. Той се разсмя. На свой ред Робинзон леко ритна корпуса: облак прах се разхвърча във въздуха, а отстрани на корабчето зейна голяма дупка. Термитите бяха изгризали напълно „Избавление“. Нищо не можеше да се направи.

15.

Робинзон дълго мисли как да нарече индианеца. Не искаше да му дава християнско име, докато не бъде кръстен. Най-сетне се спря на деня, в който го бе, прибрал. Така вторият жител на острова получи името Петкан.

Няколко месеца по-късно Петкан вече знаеше достатъчно английски, за да разбира заповедите на господаря си. Освен това се бе научил да вади пънове, да оре, да сее, да бранува, да пресажда, да плевви, да коси, да жъне, да вършее, да мели, да меси и да пече хляб. Знаеше да дои козите, да прави сирене, да събира яйца от костенурки и да ги пържи, да кърпи дрехите на Робинзон и да лъска обувките му. Беше станал образцов слуга. Вечер се обличаше в ливрея като лакей и сервираше на губернатора. После затопляше леглото му с желязна кутия, пълна с жарава. И накрая си лягаше върху една постелка с Тен, като я придърпваше пред вратата на къщата.

Робинзон се радваше, че най-после си е намерил работник, когото да цивилизова. Петкан вече знаеше, че всичко, което му заповядва неговият господар, е добро, а всичко, което му забранява, е лошо. Лошо е да ядеш повече, отколкото е определил Робинзон. Лошо е да пушиш с лулата, да се разхождаш гол, скришом да си поспиваш, когато са те пратили да работиш. Петкан се научи да бъде и войник, щом господарят му ставаше генерал, псалт, докато той се молеше, мазач, ако Робинзон се залавяше да строи, носач, когато тръгнеха на път, гончия по време на лов и освен това да размахва ветрилото над главата му, за да пропъжда мухите, докато спи.

Робинзон беше доволен и по още една причина. Сега вече знаеше какво да прави със златото и парите, прибрани от „Вирджиния“. Той определи заплата на Петкан — половин жълтица на месец. С тези пари Петкан си купуваше допълнителна храна, дребни предмети за всекидневна употреба, също донесени от „Вирджиния“, или чисто и просто половин ден почивка — цял ден не се полагаше. Между две дървета си беше опънал хамак и там прекарваше цялото си свободно време.

Най-хубавият ден от седмицата естествено беше неделята. Сутринта губернаторът караше своя слуга да му донесе бастуна, който едновременно напомняше царски скиптър и владишки жезъл. И скрит под чадър от козя кожа, който Петкан държеше над него, той обикаляше тържествено целия остров, оглеждаше нивите си, оризищата овощните градини, стадата и започнатите постройки. Той хвалеше или порицаваше, даваше разпореждания за другата седмица, правеше планове за следващите години. После идваше ред на обяда — по-продължителен и по-обилен отколкото през седмицата. Следобед Петкан чистеше и разкрасяваше Сперанца. Скубеше тревата от пътеките, садеше цветя пред къщата, подкастриаше декоративните дървета.

С редица остроумни хрумвания Петкан бе успял да спечели благоразположението на своя господар. Една от постоянните грижи на Робинзон бе как да се отърве от боклука и отпадъците от кухнята и от работилницата, без да привлича лешоядите и плъховете. Не знаеше как да постъпи. Щом закопаеше нещо в земята, дребните хищници мигом го изравяха, вълните връщаха на плажа онова, което изхвърляше в морето, а запалеше ли огън, вдигаше се пушек и зловонието проникваше в къщата, просмукваше се в дрехите.

На Петкан му дойде наум да използва лакомията на червените мравки, които се въдеха край къщата. Всички остатъци, сложени сред мравуняка, биваха начаса оглозгвани и от тях бързо оставаше само купчинка голи, сухи кокали без късче месо.

Петкан научи също така Робинзон да си служи с бола. Болата е много разпространено в Южна Америка оръжие — три обли камъка, овързани със съединени по средата връвчици. Ако се мята сръчно, тя се върти като трирога звезда и щом срещне някакво препятствие, се омотава около него и здраво го оплита.

Петкан хвърляше болата в краката на някоя коза, която трябваше да улови, за да излекува, издои или заколи. После той показа на Робинзон как с бола могат да се хващат и козлета, и дори дългоноги блатни птици. Най-сетне го убеди, че с по-големи топки болата може да се превърне в страшно оръжие, способно да пробие гърдите на полузадушения неприятел. Робинзон все се страхуваше от връщането на индианците и му беше благодарен, че добави към своя арсенал това безшумно оръжие, лесно за произвеждане и в същото време

смъртоносно. Двамата дълго се упражняваха на брега, като се целеха в някой ствол с обиколката на човек.

Най-сетне индианецът си науми да измайстори за Робинзон и за себе си пирога като онези в родния му край. Той започна да дълбае с брадва един прав и много як боров дънер — бавна и търпелива работа, съвсем различна от трескавата бързина, с която Робинзон се бе заел да построи „Избавление“. Самият Робинзон, все още измъчван от своя неуспех, не се намесваше в нищо и само гледаше работата на своя другар. Петкан се канеше да запали огън под онази част на дънера, която искаше да издълбае. Така работата значително се ускоряваше, но криеше и опасност дървото да пламне и всичко да се провали. Накрая се отказа и дори привърши работата с един обикновен нож.

Най-сетне всичко бе готово, пирогата леко можеше да се вдигне на ръце и Петкан, покрил главата и раменете си като с дървена качулка, се спусна към плажа, сподирен от скачащия Тен и далеч назад — от намусения Робинзон. Но когато малката лодка затанцува върху вълните, Робинзон, ще не ще, се отказа от завистта, седна зад Петкан и стисна едно от двете обикновени гребла, които индианецът беше издялал от клоните на араукария. После двамата за първи път обиколиха острова по море, а Тен ги придружаваше отдалеч, скачаше и лаеше по брега.

16.

На пръв поглед всичко беше наред. Островът процъфтяваше, щедро огрян от слънцето, с нивите и със стадата си, с градините и новите постройки, които никнеха всяка седмица. Петкан здраво се трудеше, а Робинзон царуваше като господар. Остаряващият. Тен все по-често се отдаваше на почивка.

Всъщност и тримата скучаеха. Петкан се покоряваше от благодарност. Той искаше да достави радост на Робинзон, своя спасител. Но така и не можеше да проумее цялата тази организация и нейните правила, церемониите и дори смисъла от обработените ниви, опитомените животни и постройките — всичко това нищо не му говореше. Колкото и да се стараяше Робинзон да му обясни, че така е в цивилизованите европейски страни, той не разбираше защо трябва да се прави същото на един самотен остров в Тихия океан. От своя страна, Робинзон ясно виждаше, че в дъното на душата си Петкан не одобрява този прекалено уреден остров, дело на живота му. Разбира се, Петкан се стараяше, доколкото може. Но останеше ли му миг свободно време, вършеше само щуротии.

Например държеше се с животните по съвсем необясним начин. За Робинзон животните бяха или полезни, или вредни. Полезните трябваше да се защитават, за да се множат, а вредните да се унищожават по възможност начаса. Иди, че втълпявай всичко това на Петкан. Него ту го прихващаше всеотдайно и безсмислена привързаност, към каквото и да е животно — било то полезно или вредно. Ту извършваше с животните чудовищно жестоки деяния.

Например зае се да отглежда и да опитомява двойка плъхове. Дори и Тен разбра, че трябва да остави тези отвратителни животни на мира, защото Петкан ги бе взел под своя закрила. Робинзон едва се отърва от тях. Един ден ги качи на лодката и ги хвърли в океана. Плъховете доплуваха до брега и оттам се прибраха в къщата. Робинзон повтори опита, но този път използва една хитрост, която напълно сполучи. С плъховете взе и една суха дъска. Сложи плъховете върху дъската и я пусна в морето. Животните, вкопчени в своя малък кораб,

не посмяха да скочат във водата, за да се върнат на брега, и течението ги отнесе навътре. Петкан нищо не каза, но Робинзон разбра, че се досещаше какво е станало. Сякаш Тен, който бе присъствувал на всичко, му го бе разказал.

Друг път Петкан се изгуби за няколко часа. Робинзон тъкмо се бе накарал да тръгва да го търси, когато видя струйка дим зад дърветата към плажа. Не беше забранено да се пали огън на острова, но правилникът изискваше да се предупреди губернаторът, като се уточнят мястото и часът. Целта беше да се избегне всякакво объркване с ритуалния огън на индианците, които можеха по всяко време да се върнат. Щом Петкан беше пропуснал да предупреди Робинзон, явно вършеше нещо нередно.

Робинзон се надигна с въздишка, подсвирна на Тен и се запъти към плажа.

Той не проумя веднага смисъла на странното занимание, с което се бе заел Петкан. Беше обърнал по гръб върху килим от гореща жарава една голяма костенурка. Костенурката, все още жива, ожесточено махаше с четирите си крака във въздуха. На Робинзон дори му се стори, че чува нещо като дрезгава кашлица — сигурно това бяха нейните викове на болка. Да накараш костенурка да вика! Да не би дяволът да се е вселил в този индианец? А целта на ужасната операция той разбра едва когато видя как черупката на костенурката се изправя, става почти плоска и естествено се отделя от тялото. През това време Петкан с нож разрязваше отвътре частите, все още сраснати с черупката. Изведнъж животното се изтърколи на една страна, оставяйки черупката си на земята. То падна на крака и се завтече към морето, следвано по петите от Тен, който лаеше подир него. После се изгуби след вълните.

— Тя греша — каза спокойно Петкан. — До утре раците ще й видят сметката.

После се зае да търка с пясък отвътре черупката, напомняща голяма, леко вдлъбната тепсия.

— Това е щит — обясни той на Робинзон. — Така ги правят в нашия край. Никаква стрела не го пробива. И дори голяма бола отскача от него, без да го счупи.

Робинзон дълго се сърди на Петкан за неговата жестокост в тази история с щита. Но малко по-късно той има случай да се увери до

каква степен Петкан може да бъде грижовен и всеотдаен към някое животно, стига да го е взел под своя закрила.

За беда ставаше дума за едно лешоядче, изоставено от родителите си. Беше чудовищно същество с огромна глава и ококорени очи, с големи патрави крака и немошно тяло — голо и цялото изкривено като на някой сакат. То зееше широко с грамадната си човка, протягаше я и пицеше към всеки, който се приближеше до него.

Отначало Петкан му даде късчета сурово месо и то лакомо ги изгълта. Но скоро се появиха признаци на заболяване. Малкият лешояд по цял ден спеше, а под нежния пух гушата му се бе издула като твърда топка. Явно не можеше да смила прясното месо. Трябваше да му се намери нещо друго. Тогава Петкан остави кози черва да загният на слънцето. Скоро във вонящото месо запъкаха бели тлъсти червеи. Петкан ги събра с една мидена черупка, лапна ги и дълго ги дъвка. След това изля в човката на лешоядчето гъстата бяла каша, която се получи от това дъвкане.

— Живи червеи, много жилави — обясни той. — Пилето болно. Трябва дъвче, дъвче. Винаги дъвче за малките пилета.

Като го видя какво върши, на Робинзон му призля от отвращение и той побягна, за да не повърне. Но в дъното на душата си се възхищаваше от жертвите, които Петкан бе в състояние да направи, стига да реши да помогне на някое животно^[1].

[1] Вярно е, че за да се нахрани птиченце, изпаднало от гнездото, трябва предварително добре да се сдъвче онова, което му се дава. Но разбира се, не е задължително това да са червеи. Месо, шунка или твърдо сварено яйце също вършат работа. — Бел.авт. ↑

17.

Откак бе дошъл Петкан, Робинзон престана да слиза в пещерата. Той се надяваше, че с новия другар животът на острова, работата и обредите ще го забавляват достатъчно, за да изчезне желанието за този вид забрава.

Но една нощ при пълнолуние се събуди и вече не можа да заспи. Навън нямаше никакъв вятър и дърветата бяха съвсем неподвижни, сякаш спяха като Петкан и Тен, прегърнати по навик пред вратата. Някакво усещане за голямо щастие бе завладяло Робинзон. Понеже нищо не се виждаше, не можеше и да се върши никаква работа,

нямаше условности, нямаше униформи, нямаше губернатор и генерал, с една дума, ваканция. На Робинзон му се искаше нощта никога да не свършва, ваканцията да трае вечно. Но знаеше също, че скоро ще настъпи денят, а с него — всички грижи и задължения. Той стана, отиде и спря водния часовник, после отвори вратата, прекрачи телата на Петкан и Тен и се запъти към пещерата — там на нейното дъно нощта никога не свършваше, сънят продължаваше вечно.

На другата сутрин Петкан доста се изненада, че не видя Робинзон. Сънят му бе продължил два часа повече, защото господарят му не беше го събудил и той се чувствуваше чудесно. Какво да прави? Трябваше да полее зелето, да издои козите, да довърши наблюдателницата на върха на огромния кедър пред пещерата. Но щом Робинзон го нямаше, всички тези задължения отпаднаха и Петкан слушаше само индианското си сърце. Погледът му попадна върху един затворен, но незаключен сандък под масата на Робинзон, чието съдържание можеше да изследва. Той го издърпа по плочите и го вдигна на рамо. После излезе, следван от Тен.

В североизточната част на острова, на мястото, където голямата ливада се губеше сред пясъците, имаше плантация от кактуси с най-причудливи форми и очертания. Напомняше шествие от зелени гумени плашила, целите в щръкнали бодли, топки, ракети, опашки, хоботи.

Петкан хвърли на земята сандъка, който бе натъртил рамото му. Ключалките на капака щракнаха и се отвориха с трясък и край кактусите в бляскав безпорядък се пръснаха скъпи платове и накити. На Петкан и през ум нямаше да му мине да си сложи тези дрехи. Но му се стори много забавно да облече с тях кактусите — всичките горедолу наподобяваха хора. И над един час той си игра да облича странните растения, на бой почти колкото хора, с наметки, шалове и шапки, нахлузва им рокли, ръкавици и ги окичва с гривни, гerdани, обеци и диадеми, в дъното на сандъка намери дори чадъри, монокли с дълги дръжки и ветрила и ги разхвърля тук-там, за да стане пълна приликата. После се залюбува на произведението си — тълпата изискани дами, висши духовници, дворцови управители и двуроги чудовища, които с разкошните си труфила сякаш се гърчеха, кланяха се един на друг, бяха се хванали на някакъв фантастичен и неподвижен танц. Той се изкиска високо и взе да имитира тези нелепи мъже и жени с ръкопляскане и подскоци, а край него Тен подскачаше насам-натам и

лаеше весело. После обърна гръб на облечените кактуси и тръгна през дюните към плажа.

Времето беше чудесно и Петкан пееше от щастие, докато тичаше по белия чист пясък. Колко беше хубав — гол и весел — сам със слънцето и кучето си, свободен да прави каквото си иска, далеч от досадния Робинзон. Събираше лилави, сини и пъстри камъчета, далеч по-красиви в своята простота от едрите и натруфени накити, с които беше окичил кактусите. Подхвърляше ги на Тен, а той тичаше с лай към тях и ту ги носеше обратно. После започна да хвърля в морето късове дърво и кучето се спускаше, цапаше във водата с четирите си лапи и се връщаше към Петкан, носено от вълните.

Така двамата стигнаха до оризището, блеснало от слънцето като водно огледало. Петкан взе едно плоско камъче и го запокити ниско, за да подскача над водата. Камъчето подскочи цели седем пъти, преди да потъне без пръски. Но Петкан не бе предвидил едно — че Тен отново ще скочи да донесе обратно камъчето. Както се бе засилило, животното скоро се озова на двадесетина метра навътре, но там се спря: беше много плитко, за да може да плува и то нагази в тинята. Обърна се и направи опит да се върне при индианеца. С първия скок успя да се отдели от тинята, но тежко падна обратно и се замята обезумяло. Започна да се дави. Петкан се надвеси над мръсната и коварна вода. Да скочи ли, за да измъкне Тен? Тогава му дойде нещо друго наум; той изтича към шлюза, откъдето се източваше водата. Напъха една тояга в първата дупка и с всички сили натисна лоста. Веднага от другата страна на преградата водата започна да бълбука и равнището ѝ бързо да спада. След няколко минути цялото оризище беше сухо. Реколтата беше погубена, но Тен можа да изпълзи до основата на дигата. Петкан го остави да се мие и се запъти с танцова стъпка към гората.

18.

Когато Робинзон излезе от пещерата след почти тридесет и шест часов престой, не се изненада много, че не намира Петкан. Само Тен предано го чакаше на прага на къщата. Горкият Тен имаше доста смутен и виновен вид и поведе Робинзон първо към кактусовата плантация, където бяха пръснати най-хубавите дрехи, и всички накити от „Вирджиния“, после към оризището, където годишната реколта доизсъхваше на слънцето. Робинзон много се ядоса. За всеки случай спусна преградата за източване и отпуси канала от горния край. Може би оризовите стръкчета щяха да се съвземат. После цял ден сваля от кактусите, като си бодеше жестоко пръстите, дрехите и бижутата — най-красивото нещо, което притежаваше на острова. Гневът му още повече нарастваше от това, че самият той чувствуваше известна вина: ако не беше слязъл в пещерата, всичко това нямаше да се случи.

На другия ден Робинзон все пак тръгна да дири Петкан. Гневът му беше попреминал и отсъствието на неговия другар започваше да го тревожи. Залови се да претърси с помощта на Тен девствената гора. Кучето разбра, че трябва да намери Петкан и душеше из храстите, вреше се в гъсталаците, тръгваше по следите, чиято миризма напомняше Петкановата, и час по час лаеше, за да предупреди Робинзон, че е попаднал на нещо. Така стигнаха до една малка поляна — по всяка вероятност тайното убежище на Петкан. Отначало между две дървета зърнаха люлка от лиани с дюшек и възглавница от сухи треви. Личеше си, че това висящо легло е много удобно. После откриха нещо като кресло от преплетени клони, а в него — една смешна кукла от слама с дървена глава и дълги коси от лико. Значи, за да не е сам, Петкан си бе измайсторил годеница! Най-подир Робинзон видя, окачени до хамака, за да са подръка на легналия в него човек, куп дреболии, хем полезни, хем забавни, с които индианецът явно подслаждаше почивката си. Тръстикова флейта, духало за стрели, украса от пера за главата, като на северноамериканските индианци, стрели, изсушени кожи от змии, нещо подобно на малка китара и т.н. Смаяният Робинзон долови с известна ревност, че Петкан очевидно е

щастлив и чудесно се забавлява без него! Каква бе ползата тогава от всичкият труд и тегоби, които всеки ден си налагаше?

Петкан явно бе вече наблизил. Изведнъж Тен застана нащрек пред гъсталак от магнолии, увити с бръшлян, после запристъпва напред с щръкнали уши и изпънат врат. Най-сетне се спря, долепил нос до едно стебло. Стеблото се размърда и във въздуха прокъртя смехът на Петкан. Индианецът беше скрил главата си под шапка от листа и цветове. Със сока от едно растение, което боядисва в зелено, щом пречупиш някоя клонка, той бе изрисувал по цялото си тяло клони и листа, увити нагоре по бедрата и снагата му. И маскиран като човек растение, той изигра един ликуващ танц около Робинзон, все тъй заливайки се от смях, после си плю на петите и хукна към океана, за да се измие сред вълните.

19.

Животът отново потече както преди, кога по-добре, кога по-зле. Робинзон продължаваше да се прави на генерал и губернатор на острова. Петкан продължаваше да се прави, че работи яко за цивилизоването на острова. Само Тен на нищо не се правеше и се излежаваше по цял ден. Колкото поостаряваше, толкова по-дебел и по-мъчноподвижен ставаше.

Петкан си намери ново развлечение. Беше открил тайното място, където Робинзон държеше буренцето с тютюн и дългата порцеланова лула на капитан Ван Дейсел. Всеки път, щом му се отдадеше случай, той се криеше в пещерата, за да изпуши една лула. Откриеше ли го Робинзон, суровото наказание нямаше да го отмени, защото тютюнът беше почти на привършване. Пушенето беше удоволствие, което Робинзон си позволяваше съвсем рядко, само в тържествени случаи.

Този ден Робинзон беше слязъл на брега, за да провери дънните въдици, които отливът бе оставил на сухо. Петкан взе буренцето под мишница и се разположи най-навътре в пещерата. Там си беше стъкмил нещо като легло от бурета, постлани с чували. Лежи си той и подръпва дълбоко от лулата. После издухва синьо облаче, което се разнася в бледата виделина, нахлуваща от входа на пещерата. Тъкмо се кани отново да смукне, когато до ушите му достигат крясъци и далечен лай. Робинзон се е върнал по-рано от предвиденото и го вика със заплашителен глас. Чува се плющене — значи е извадил камшика си. Явно накрая е открил изчезването на буренцето с тютюн. Петкан става и тръгва към неминуемото наказание. Изведнъж се спира: какво да прави с лулата, която още стиска в ръка? И той я захвърля с все сила към дъното на пещерата, където са наредени буретата с барут. После храбро пристъпва към Робинзон. Робинзон е побеснял. Щом вижда Петкан, той вдига камшика си. И в този миг четиридесетте бурета с барут избухват. Поток от огнени езици изригва от пещерата. Робинзон чувства как нещо го повдига и го понася, докато пред очите му, малко преди да изгуби съзнание, огромните канари над пещерата се търкалят една през друга като детски кубчета.

20.

Щом отвори очи, Робинзон видя едно лице, надвесено над неговото. С лявата си ръка Петкан повдигаше главата му, а с дясната, свита в шепа, се опитваше да му излее в устата малко бистра вода. Но Робинзон стискаше зъби и водата се стичаше покрай устата му, по брадата и по гърдите.

Щом го видя, че се размърда, индианецът се засмя и се изправи. Тутакси част от ризата и левият крачол на панталона му, разкъсани и почернели, се изхлузиха на земята. Той се заля от смях и с няколко движения отърси и остатъка от дрехите си. После от купищата изпотрошени домашни предмети вдигна парче огледало, опули се срещу него и с нов изблик на смях го поднесе на Робинзон. Нямаше никаква рана, но лицето му се чернееше цялото, омазано със сажди и хубавата рижа брада бе наполовина опърлена. Робинзон се надигна и на свой ред смъкна опърлените дрипи, които още висяха по него. Направи няколко крачки. Тук-там само имаше натъртвания под дебелия слой сажди, прах и пръст, покрили тялото му.

Къщата гореше като факел. Крепостната стена се беше срутила в рова пред нея. Всички други постройки — параклисът, банката, кошарата, мачтата календар — лежаха разсипани, разхвърляни от експлозията. Двамата не откъсваха очи от безутешната гледка, когато на стотина метра от тях към небето се издигна стълб от пръст и половин секунда по-късно страшен тътен отново ги хвърли на земята. След това отгоре им се посипа порой от камъни и изтръгнати корени. Беше едно от буретата с барут, заровени от Робинзон под пътеката, което по конопено въже можеше да се възпламени от разстояние.

Полудели от тази нова, много по-близка експлозия, козите вкупом хукнаха в обратна посока и издъниха оградата на кошарата. В следващия миг, съвсем обезумели, се юрнаха всяка, накъдето ѝ видят очите. Лесно щяха да се пръснат из целия остров и отново да подивеят.

Входът на пещерата беше затрупан от грамада камъни. Една канара стърчеше най-отгоре над хаоса и по всяка вероятност представляваха великолепна наблюдателница за целия остров и

морето. Робинзон се оглеждаше наоколо и машинално събираше предметите, които пещерата беше избълвала, преди да се затвори. Вдигна една от пушките с изкривена цев, няколко пробити чувала и изтърбушени кошници. И Петкан правеше като него, но вместо да трупа на купчинка намерените предмети в коренището на кедъра, той ги доразваляше. Робинзон не му каза нищо, но все пак потрепери, когато го видя как с пълни шепи пръска малкото жито, останало на дъното на едно котле.

Вечерта се спускаше и те най-после намериха един напълно запазен предмет — далекогледа, — когато до дънера на едно дърво откриха трупа на Тен. Петкан, внимателно го опипа. Не личеше да има нещо счупено, изглеждаше съвсем невредим. Горкият Тен, толкова стар и толкова верен! Сигурно бе умрял чисто и просто от страх при взрива!

Задуха вятър. Двамата отидоха да се изкъпят в морето. После си поделиха един див ананас и Робинзон си спомни, че това беше първата храна, която бе намерил на острова след корабкрушението. Накрая легнаха под големия кедър, за да се опитат да дремнат.

Загледан в луната, надничаща сред гъстите клони на кедря, Робинзон мислеше. Значи цялото дело, осъществено от него на острова — посевите, стадата, постройките, всичките запаси, струпани в пещерата, — всичко сега бе унищожено по вина на Петкан. И въпреки това той не му се сърдеше. Истината беше, че скучната и досадна

организация отдавна вече беше дотегнала и на него, но той нямаше смелост да я разруши. Сега и двамата бяха свободни.

Робинзон се питаше с любопитство какво ще последва нататък и се досещаше, че за в бъдеще вече ще води Петкан.

Той лежеше, загледан в небето, и мислеше, когато изведнъж пред очите му луната много бързо се скри зад един клон и се показа от другата страна. След това се закова на място, но веднага тръгна пак по черното небе. В същия миг се разнесе страховито пращане. Робинзон и Петкан скочиха на крака. Не мърдаше луната, а дървото се клатеше. Подровен от взрива, големият кедър не можеше вече да устои на нощния вятър. Той се сгромоляса в гората и смаза под себе си десетки храсти, а земята потрепери от удара на огромния ствол.

21.

Петкан започна новия живот с дълъг период на безделие. Прекарваше по цели дни в хамака от плетени лиани, опънат между две палми на морския бряг. Лежеше, почти без да мърда и птиците кацаха по клоните съвсем до него. Тогава той стреляше по тях с духалото си и вечер печеше с Робинзон своя лов, добит по неоспоримо най-мързеливия начин на света.

От своя страна Робинзон беше започнал напълно да се преобразява. Преди ходеше с много къси коси, остригани почти до голо и обратното — с дълга брада, която му придаваше вид на дядо. Сега отрязва брадата си — и без това обгорена от взрива, — остави косата си да расте на воля и тя се нави на златисти къдри по цялата му глава. Изведнъж съвсем се подмлади, наглед стана почти брат на Петкан. Не остана нищо губернаторско и още по-малко генералско в него. Тялото му също се преобрази. Винаги се бе страхувал да не изгори на слънцето, защото беше риж. Когато се наложеше да се излага на слънце, се покриваше от главата до петите, слагаше шапка, и на всичко отгоре не забравяше големия чадър от козя кожа. Кожата му беше бяла и нежна като на оскубано пиле.

Окуражен от Петкан, сега започна да ходи гол под слънцето. Отначало се свиваше, грозен и срамежлив. После се отпусна. Кожата му заякна и доби меден цвят. Вече се гордееше с издутата си гръд, с изпъкналите мускули. Заедно с Петкан се упражняваше във всякакви игри. Дватамата се надбягваха по плажа, състезаваха се в бързо плуване, в скок на височина, хвърляне на бола. Робинзон се научи да ходи на ръце като своя другар. Опираше крака о някоя скала, после се откъсваше от тази опора и потегляше тромаво, насърчен от ръкоплясканията на Петкан.

Но преди всичко не откъсваше очи от Петкан, наблюдаваше го и се учеше от него как трябва да се живее на един безлюден остров в Тихия океан.

Например Петкан прекарваше часове наред да майстори лъкове и стрели. Отначало правеше обикновени лъкове; от най-гъвкавите

дървета като лешник, сантал, червено дърво и копайба. После започна да ги изработва на пластове, по чилийски обичай — така ставаха мощни и по-трайни. За един прост лък привързваше пластинки от рога на дива коза и те прибавяха своята еластичност към тази на дървото.

Най-много труд той хвърляше за стрелите, защото правенето на все по-добри лъкове имаше за цел да се изстрелват стрели на все по-дълги разстояния. Скоро стигна до метър и половина дължина. Стрелата се състои от три части: острие, тяло и опашка. Петкан по цели часове неуморно уравновесяваше тези три елемента. Най-важното за полета на една стрела е съотношението между тежестта на острието и на опашката. Петкан кичеше пищно стрелите си с пера от птици или палмови листа. За острието използваше не кремък или метал, а кости, предимно кози плешки и от тях изрязваше нещо като криле. Накрая Робинзон разбра, че целта на Петкан не е да има точни и мощни стрели, предназначени да пробощдат птици или зайци. Не, той искаше стрелите да летят колкото може по-високо, по-далече и най-дълго време. Изстрелваше ги, не за да убива, а да им се любува, докато се реят в небето като чайки.

Един ден, когато доста остър морски вятър разпенваше вълните, Робинзон наблюдаваше как Петкан пуща стрели право към слънцето. Той взе една особено дълга — над два метра, с най-малко петдесет сантиметрова украса от албатросови пера. После с всичка сила опъна лъка, като се целеше на четиридесет и пет градуса над гората. Тетивата отскочи напред и удари силно по кожената лента, с която беше увил лявата си ръка, за да се предпазва. Стрелата се издигна най-малко на сто метра височина; там тя сякаш се поколеба, но вместо да падне обратно на плажа, понесена от вятъра, полетя към гората. Когато стрелата се изгуби зад първите дървета, Петкан се извърна с широка усмивка към Робинзон.

— Ще падне в клоните и няма да я намериш — каза Робинзон.

— Няма да я намеря — каза Петкан. — Но то е, защото тази стрела няма никога да падне.

22.

Преди взрива Робинзон караше Петкан да готви по начин, който му напомняше наученото у дома в Йорк. Най-напред, когато попадна на острова, ще не ще, печеше месото си направо на огъня, но след това бързо се върна към гозби като вареното телешко — предпочитаното ядене на англичаните по онова време. Сега обаче Петкан го учеше да готви като арауканските племена или просто си измисляше разни ястия.

За Петкан идеалното беше да яде колкото може по-добре, разбира се, но без значение къде и кога, и най-вече, без да има нужда от кухня и съдове. Взривът бе унищожил всички съдове и тенджери на острова. Например повечето от птиците, които ядяха, Петкан приготвяше в глина. Това е най-простият и най-забавен начин да изпечеш пиле или някакво друго хвъркато.

Първо Петкан изчистваше вътрешностите на пилето и слагаше в него сол, чер пипер и още някакви ароматични треви и дори малко плънка, но можеше и без нея. Изобщо не скубеше перата. После омесваше глина — не много мека, колкото да може лесно да се мачка и моделира — и я разточваше на съвсем плоска пита. Увиваше пилето в питката, замазваше го плътно с глината, затваряше го в нещо като пръстено кълбо в зависимост от големината, напомнящо едро яйце или чопка за ръग्би. Дебелината на глината трябваше да е от един до три сантиметра. После палеше огън в една ямичка, като гледаше да струпа доста дърва, за да се образува много жар. Щом огънят се разгореше хубаво, Петкан слагаше глинената топка в ямата сред жаравата. После поддържаше огъня още един или два часа. Пръстта изсъхваше и се втвърдяваше като грънец. Щом топката се изпечеше хубаво, той я изваждаше от ямата и я чупеше. Перата оставаха залепнали за глината, а пилето беше все едно изпечено на фурна, крехко и вкусно.

Но при този начин на печене на Петкан най-му допадаше, че всеки път чупеха глинената топка и нямаше нужда да се мият и редят никакви чинии.

Робинзон приготвяше яйцата, като ги пускаше във вряла вода за по-дълго или за по-кратко, та да станат рохки или твърди. Петкан го научи, че може и без вода и тенджера. С остра пръчица ги пробиваше от единия до другия край и правеше яйчено шишче, което въртеше на огъня.

Робинзон винаги бе смятал, че един добър готвач никога не смесва месо с риба и сол със захар. Петкан му показва, че смесването понякога е не само възможно, но и вкусно. Например, преди да изпече месо от пекари, той правеше с ножа си дълбоки нарязи и във всеки пъхаше по една сурова мида. Пълненото с миди или стриди месо имаше чудесен вкус.

Смесваше сладко и солено, като поднасяше рибата с гарнитура от ананас и правеше пълнен заек със сливи. Но най-важното — научи Робинзон да прави захар. Показа му един вид тумбеста палма, произдута в средата, отколкото в основата или в горния край, напомняща кегла. Щом се отсече и се махнат листата ѝ, веднага започва да капе гъста и сладка мъзга. Хубаво е дървото да е на слънце и горната част, откъдето изтича мъзгата, трябва да е по-нависоко от основата. Нищо чудно — соковете естествено се изкачват нагоре по ствола. Тази течна захар може да се изцежда с месеци, при условие че редовно се подновява среза, защото порите лесно се запушват.

Петкан показва на Робинзон, че на огъня тази меласа, се карамелизира. Той потапяше в нея плодове и ги печеше на шиш, а също и месо и дори риба.

23.

Но ето че тъкмо заради едно ядене Робинзон и Петкан за пръв път се спречкаха. По-рано преди взрива между тях място за спор нямаше. Робинзон беше господарят. На Петкан не му оставаше друго, освен да се подчинява. Робинзон можеше да хока, дори да бие Петкан. Сега Петкан беше свободен. Беше равен на Робинзон. И значи двамата можеха да се сърдят един на друг.

Тъкмо това се случи, когато Петкан приготви в една голяма мидена черупка нарязана на парчета змия, гарнирана със скакалци. Вече от няколко дни той дразнеше Робинзон, а няма нищо по-опасно от раздражението, когато двама души живеят сами един до друг. Предишната вечер на Робинзон му бе прилошало от костенурковото филе с боровинки, а ето че сега Петкан му пъхаше под носа тая гозба от питон и буболечки! На Робинзон му се повдигна и с един ритник той запрати голямата мидена черупка в пясъка с цялото ѝ съдържание. Силно разгневен, Петкан я вдигна с две ръце и замахна с нея към главата на Робинзон.

Ще се сбият ли двамата приятели? Не! Петкан избяга.

Два часа по-късно Робинзон го видя, че се връща, като теглеше доста грубо след себе си някакво плашило. Главата му беше от кокосов орех, краката и ръцете — от бамбукови пръчки. Отгоре му бяха намъкнати стари Робинзонови дрехи.

Върху кокосовия орех, украсен с моряшка шапка, Петкан бе изрисувал лицето на своя приятел. Той изправи плашилото пред Робинзон.

— Представям ти Робинзон Крузо, губернатор на остров Сперанца — каза той.

После вдигна мръсната празна мида, която все още се въргалаше по земята, и с ръмжене я строши о кокосовия орех, който се изтърколи сред изпочупените бамбукови пръчки. След това Петкан прихна да се смее и прегърна Робинзон.

Робинзон разбра урока от тази странна комедия. Един ден, когато Петкан ядеше едри живи палмови червеи, оваляни в мравешки яйца,

Робинзон отвратен изтича на плажа. В мокрия пясък извая нещо като легнала по корем фигура с коси от водорасли. Не се виждаше лицето, скрито в сгънатата ръка, но кафявото голо тяло напомняше Петкановото. Робинзон едва беше привършил произведението си, когато се зададе Петкан, още дъвчещ палмови червеи.

— Представям ти Петкан, лапач на змии и червеи — му каза Робинзон, сочейки пясъчната статуя.

После той отрязва една лескова пръчка, окастри я и зашиба гърба и задника на пясъчния Петкан, сътворен нарочно за тази цел.

Оттогава на острова заживяха четирима. Имаше истински Робинзон и плашило Робинзон, истински Петкан и изваян Петкан и всяка злина, която двамата приятели можеха да си сторят — обида, бой или кавга, — стоварваха върху подобие то на другия. Доброто оставаше за тях двамата.

24.

Но Петкан се изхитри да измисли и друга игра, още по-увлекателна и интересна от тази с подобията.

Един следобед той доста грубо сръга Робинзон, който си почиваше под един евкалипт. Беше в одеяние, чието значение Робинзон не схвана веднага. Краката си бе увил в парцали, овързани така, че да приличат на панталон. Къса куртка покриваше плещите му. На главата си бе сложил сламена шапка, но въпреки това се криеше под чадър от палмови листа. Но най-важното, беше с изкуствена брада от залепени по бузите кичурчета памук.

— Знаеш ли кой съм аз? — попита той Робинзон, като се изпъчи величествено пред него.

— Не.

— Аз съм Робинзон Крузо от английския град Йорк, господар на дивака Петкан.

— Ами аз тогава кой съм? — запита изуменият Робинзон.

— Ти кажи!

Робинзон познаваше твърде добре Петкан, за да не разбере от половин дума какво иска. Той стана и изчезна в гората.

Щом Петкан беше Робинзон, едновременният Робинзон, господарят на роба Петкан, на Робинзон не му оставаше друго, освен да стане Петкан, някогашният роб Петкан. Всъщност той вече не беше с брада и с остригана коса както преди взрива и до такава степен приличаше на Петкан, че не беше нужно кой знае какво да променя, за да изиграе ролята си. Затова просто намаза лицето и тялото си с орехов сок, та да потъмнее, и върза на кръста си кожената препаска на арауканците, която Петкан носеше, когато слезе на острова. После се представи на Петкан и заяви:

— Ето аз съм Петкан.

Тогава Петкан криво-ляво стъкми едно-две засукани изречения на най-добрия си английски, а Робинзон му отвърна с няколко араукански думи, научени по времето, когато Петкан още не знаеше английски.

— Аз те спасих от сънародниците ти, които искаха да те принесат в жертва на силите на злото — каза Петкан.

И Робинзон коленичи ниско, сведе глава до земята, изричайки благодарности. Накрая взе крака на Петкан и го сложи на тила си.

Често играеха на тази игра. И винаги Петкан даваше знак да започнат. Щом се появеше с чадъра и изкуствената брада, Робинзон разбираше, че насреща му е Робинзон, а той самият трябва да влезе в ролята на Петкан. Впрочем никога не разиграваха измислени сцени, а само епизоди от миналия живот, когато Петкан още беше уплашен роб, а Робинзон — строг господар. Те възпроизвеждаха случката с облечените кактуси, с пресушеното оризище, с лулата, изпушена скришом до барутния склад. Но нито една сцена не се харесваше толкова на Петкан колкото началната, когато арауканците искаха да го пожертвуват, а той бягаше от тях и Робинзон го спаси.

Робинзон бе разбрал, че тези представления са благотворни за Петкан, понеже го избавяха от лошия спомен за робския живот. Но и за Робинзон играта бе полезна, защото постоянно го измъчваха известни угриzenia, че е бил прекалено строг господар на Петкан.

25.

Веднъж Петкан се върна от разходка с едно малко буренце на рамо. Открил го до старата крепостна стена, докато дълбаел пясъка, за да хване един гущер.

Робинзон дълго мисли, преди да се сети, че навремето бе закопал две бурета с барут, свързани с крепостта посредством конопено въже, та да може да ги възпламени от разстояние. Само едното от двете бурета беше изгърмяло малко след големия взрив. И сега Петкан бе намерил другото. Робинзон се изненада, че той толкова се радва на находката си.

— Какво ще правим с този барут, нали знаеш, че нямаме вече пушка?

Вместо отговор Петкан напъха острието на ножа в процепа на капака и го отвори. После бръкна с ръка и извади шепа барут, който хвърли в огъня. Робинзон отстъпи назад, страхувайки се от взрив. Взрив нямаше, само един голям зелен пламък лумна нагоре с ураганен съсък и мигновено се изгуби.

— Ето, виждаш ли — обясни Петкан, — пушката е най-грозният начин да се гори барут. Щом е затворен в пушката, барутът вика и става лош. А на свобода е красив и си мълчи.

После подкани Робинзон и той да хвърли шепа барут в огъня, но този път Петкан скочи във въздуха едновременно с пламъка, сякаш искаше да потанцува с него. И отново, и отново, и всеки път се вдигаха големи огнени завеси, зелени и танцуващи, а върху всяка една от тях — черната сянка на Петкан в различна поза.

По-сетне изнамериха и друг начин да играят с барута. В едно гърненце събраха борова смола. Смесиха я с барут, а смолата и бездруго гори чудесно. Получи се черна каша, лепкава и страшно запалителна. С нея намазаха стъблото и клоните на едно изсъхнало дърво, което се издигаше на върха на стръмния бряг. Щом се стъмни, го подпалиха — цялото дърво се покри с трепкаща златна броня и горя чак до сутринта като грамаден огнен свещник.

Няколко дни мазаха с барутната каша всички изсъхнали дървета по острова. Вечер, щом им доскучаеше и сънят бягаше от очите им, отиваха заедно да запалят някое дърво. Това беше техният таен нощен празник.

26.

През годините преди взрива и разрушаването на облагородения остров Робинзон се беше постарал да научи Петкан на английски. Начинът беше съвсем прост. Той му показваше маргаритка и казваше:

— Маргаритка.

И Петкан повтаряше:

— Маргаритка.

И Робинзон поправяше грешките в произношението, докато Петкан престанеше да ги прави. После му показваше козел, нож, папагал, слънчев лъч, сирене, лупа, извор, като изговаряше бавно:

— Козел, нож, папагал, слънчев лъч, сирене, лупа, извор.

И Петкан повтаряше след него много пъти поред, докато накрая думата не започваше да излиза правилно от устата му.

Когато стана катастрофата, Петкан вече знаеше достатъчно добре английски, за да разбира заповедите на Робинзон и да назовава всички полезни предмети наоколо. Но ето че един ден Петкан показа на Робинзон едно бяло петно, което потрепваше в тревата, и му каза:

— Маргаритка.

— Да — отвърна Робинзон, — това е маргаритка.

Но едва беше изрекъл тези думи и маргаритката трепна с криле и отлетя.

— Виждаш ли — каза той веднага, — сбъркахме. Това не беше маргаритка, а пеперуда.

— Бялата пеперуда — обори го Петкан — е маргаритка, която лети.

Преди катастрофата, докато беше господар на острова и на Петкан, Робинзон щеше да се ядоса. Щеше да накара Петкан да признае, че цветето е цвете, а пеперудата — пеперуда. Но сега замълча и се замисли.

Друг път двамата с Петкан се разхождаха по плажа. Небето беше синьо и безоблачно, но тъй като беше съвсем ранно утро, на запад още се виждаше белият кръг на луната. Петкан събираше миди и изведнъж посочи на Робинзон едно гладко камъче, което се открояваше като бяло

кръгло петно върху гладкия чист пясък. После вдигна ръка към луната и каза на Робинзон:

— Слушай, луната ли е небесно камъче, или това камъче е пясъчна луна? — и се заля от смях, сякаш предварително знаеше, че Робинзон не ще може да отговори на такъв странен въпрос.

После настъпи период на лошо време. Черни облаци се струпаха над острова и скоро дъждът започна да барабани по листата, да издига по повърхността на морето милиарди гъбки и да се стича по скалите. Петкан и Робинзон се бяха подслонили под едно дърво. Изведнъж Петкан изскочи под дъжда. С отметната назад глава остави водата да се стича по бузите му. После се приближи до Робинзон.

— Гледай — каза му той, — нещата са тъжни и плачат. Дърветата плачат, скалите плачат, облаци плачат и аз плача с тях. Ох, ох, ох! Дъждът е голямата скръб на острова, на всичко...

Робинзон започваше да разбира. Полека-лека приемаше, че най-далечни едно от друго неща, като луната и камъчето, сълзите и дъждът, могат да си приличат, и то така, че да се смесят, и че думите прелитат от едно нещо на друго, дори ако от това представите малко се объркват.

Той напълно навлезе в играта, когато Петкан му обясни правилата на „араукански портрет с пет белега“. Например казваше:

— То е майка и те люлее, то е готвач, който соли гозбата ти, то е армия войници и те държи в плен, то е огромно животно и се гневи, вие и блъска, когато духа вятър, то е змийска кожа с хиляди люспи и те проблясват на слънцето. Що е то?

— Океанът — тържествуваше Робинзон.

И за да му покаже, че е разбрал правилата на играта, на свой ред питаше Петкан:

— То е огромно руно, в което двама мъже се крият като бълхи, то е вежда, смръщена над огромното морско око, то е малко зелено посред много синьо, малко сладка вода посред много солена вода, закотвен, вечно неподвижен кораб. Що е то?

— Нашият остров Сперанца — викаше Петкан и бързаше сам да зададе друга гатанка: — Да беше дърво, щеше да е палма заради жълто-червеникавите косми по стъблото. Да беше птица, щеше да е тихоокеански гарван заради продрания и лаещ вик. Да беше част от моето тяло, щеше да е лявата ми ръка заради верността, с която помага на дясната. Да беше риба, щеше да е чилийска щука заради остриите

зъби. Да беше плод, щеше да е два лешника заради кафявите малки очи. Що е то?

— Тен, нашето добро куче — отвърна Робинзон. — Познах го по жълто-червеникавата козина, по неговия лай, верността му, острите зъби и по кафявите малки очи.

Но от пробудения спомен за добрия мъртъв Тен Робинзон почувствува как изведнъж му стана мъчно, някаква странна буца застана на гърлото му и го задави.

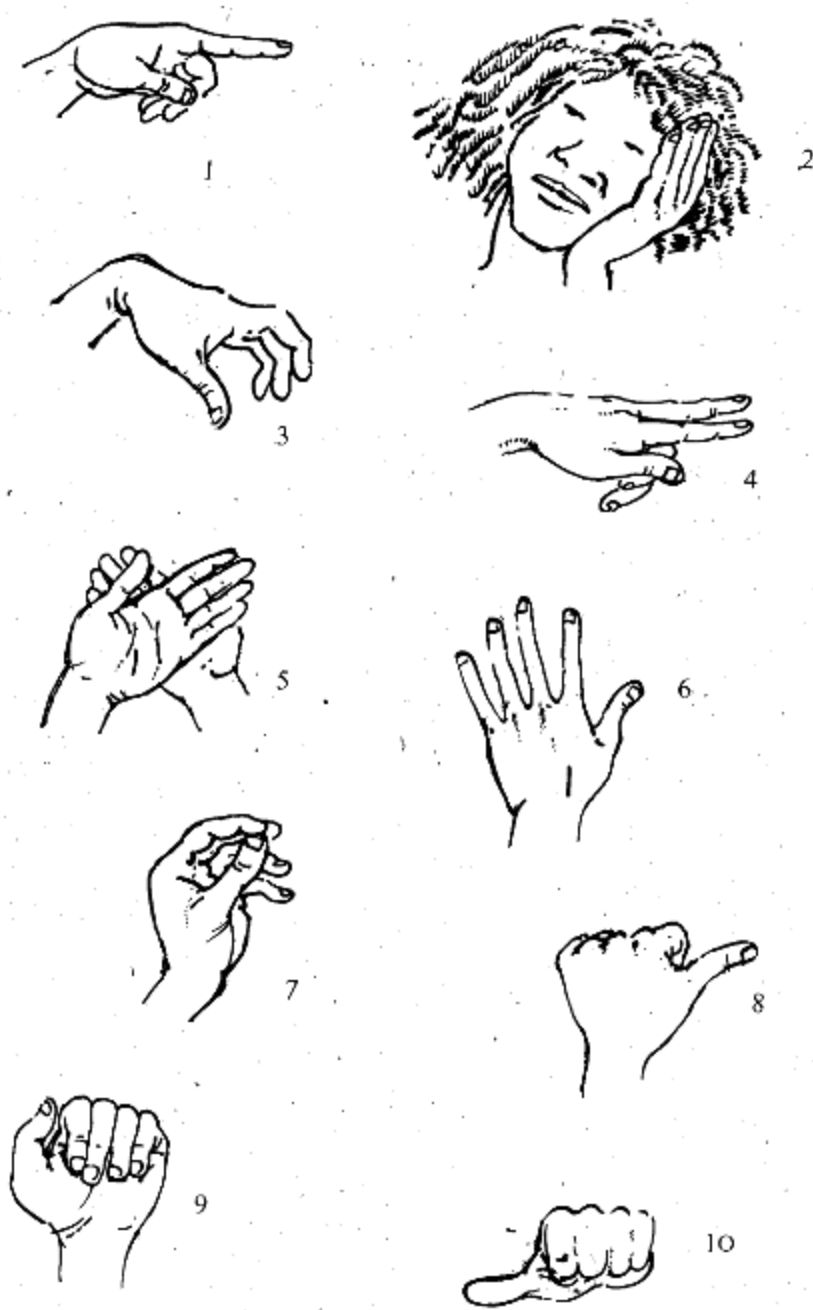
Петкан забеляза това и се ядоса на своята несъобразителност.

27.

Една сутрин Петкан се събуди от гласа на Робинзон, който го викаше по име. Той стана и се огледа. Нямахме никого. И все пак не беше насън. Изведнъж, точно над главата му, от клоните на храста, под който беше заспал, викът прокънтя отново:

— Петкане, Петкане.

Той стана и огледа листака на дръвчето. И тогава пред очите му една сиво-зелена птица излетя с нещо като кикот към горичката, където двамата приятели рядко стъпваха.

Петкан реши да си изясни какво става и се запъти към тази точка на острова. Не стана нужда да търси дълго — едно от най-красивите дървета, магнолията, изглеждаше отрупано с едри странни плодове, а те в действителност се оказаха гнезда на папагали.

Следобед се върна на същото място с Робинзон. Папагалите вдигаха голяма врява в клоните на магнолията, но при появата на

дватамата приятели изведнъж млъкнаха и Петкан и Робинзон се спряха под дървото сред пълно мълчание.

— Никога не съм виждал папагали на острова — каза Робинзон. — Трябва да са долетели всички вкупом, за да снесат яйцата си, и явно идват от някой немного отдалечен остров.

Петкан отвори уста, за да му отвърне, но го прекъсна какофонията на папагалите, които се разкряха отново:

„Никога не съм виждал, никога не съм виждал, никога не съм виждал“ — викаше единият *„Някой остров, някой остров“* — повтаряше другият, *„Всички вкупом, всички вкупом, всички вкупом“* — дърдореше трети, а цялата група зелени птици, кацнали на най-близкия клон, им кряскаха в ушите: *„Много отдалечен, много отдалечен, много отдалечен“*.

Оглушали от целия този шум, Петкан и Робинзон хукнаха към големите борове около плажа.

— Наистина за пръв път от корабкрушението насам ме торМОЗИ шум от гласове — извика Робинзон, който си спомняше за дългите години, прекарани в самота.

— *Шум от гласове, шум от гласове, шум от гласове* — обади се някой от клоните на най-близкия бор.

Трябваше да избягат още по-надалеч, до самото море, където вълните с трясък се стоварваха на мокрия пясък.

Оттогава на Робинзон и Петкан им стана много трудно да си кажат каквото и да е, без някой подигравателен глас, идващ от храста или от съседното дърво, да не ги прекъсне начаса, повтаряйки част от думите, които бяха проговорили. На Робинзон му омръзна и вече не се движеше без тояга, която гневно мятеше по посока на гласа. Така и не можа да уцели нито един папагал, но често виждаше птицата да излита с вик, напомнящ подигравателен смях.

— А пък аз мисля, че това е добър урок. — Каза му Петкан няколко дни по-късно. — Ние прекалено много говорим. Невинаги е хубаво да се говори. В моето племе, при арауканците, колкото си помъдър, толкова по-малко приказваш. Колкото повече приказваш, по-малко те уважават. Най-бъбривите животни са маймуните, а сред хората — малките деца и бабите.

И този път той не се смути, когато току под краката му отекна едно безкрайно: *„Малките деца, малките деца...“*

Той показа на Робинзон няколко жеста с ръце, които можеха да изразяват най-важните неща.

Така Робинзон и Петкан прекараха в мълчание няколко седмици. Една сутрин, след като яйцата на папагалите се бяха измътили, папагалчетата се излюпиха и малките се научиха да летят, на брега се струпва голямо шумно сборище. После, тъкмо когато слънцето изгряваше, птиците като една излетяха към морето и един огромен облак, зелен и заоблен като ябълка, постепенно се смали и изчезна към хоризонта...

Робинзон и Петкан пак започнаха да си приказват и бяха щастливи отново да чуват звука от собствените си гласове. Но опитът им бе от полза и от този момент нататък често по взаимно съгласие двамата млъкваха и се разбираха само с ръце.

28.

Козите, опитомени и затворени в кошари от Робинзон, отново бяха подивели. Но както почти всички животни на свобода, те се събираха на групи, водени от най-силните и най-мъдрите козли. Тези пръчове главатари от своя страна се подчиняваха на един пръч цар, много едър и силен, наречен Андоар.

Когато стадото беше застрашено от опасност, то се скупчваше — обикновено на някое възвишение или скала, — всички животни от първата редица навеждаха глави и изправяха пред неприятеля непреодолима стена от рога.

Петкан си беше измислил опасна игра, която страшно му харесваше. Бореше се с козлите, като гледаше да ги изненада сами. Побегнеха ли, тичешком ги настигаше. Хващаше ги за рогата и ги поваляше. За да бележи онези, които вече бе победил по този начин, им окачваше на вратовете малки гердани от лиани.

Случи се така, че по време на такъв лов Петкан намери в една вдлъбнатина на скалата ранена козичка и я прибра. Тя лежеше със строшен предеш крак. Беше съвсем младичка, бяла и още без рога. Петкан измайстори шини от пръчки и ги завърза около счупената кост. Без съмнение някоя по-стара и по-мъдра коза щеше да свикне с това приспособление, което ѝ пречеше да прегъва коляно. Но Анда — така я нарече Петкан — не можеше да стои на едно място. Подскачаше като луда, непрекъснато падаше на шините и много я болеше. Накрая неизменно успяваше да се освободи от тях и веднага се свличаше настрани и врещеше жалостиво.

Робинзон смяташе, че трябва да я заколят. По цял свят колят козите, овците и дори конете със счупени крака. Тези животни не понасят принудата на гипса или шините, стегнали неподвижно счупените кости.

Петкан се заинати на всяка цена да спаси Анда. Така да е — щом не може да върви, нито да тича, нито да скача, той ще я обездвижи напълно! И я завърза за нещо като дървена рамка, положена на земята. В началото Анда, легнала на една страна, се мятеше, за да се отскубне

и врецеше сърцераздирателно. Постепенно обаче се примири и започна да приема дъхавата трева и прясната вода, която два пъти на ден ѝ носеше Петкан.

След двайсетина дена Петкан я освободи. Козичката опита веднага да се затича, но мускулите ѝ се бяха схванали. Залиташе като пияна. Трябваше наново да се учи да ходи. Търпението на Петкан се оказа безгранично. Придържаше я отстриани между двата си крака и напредваше стъпка по стъпка, докато малките копитца потрепваха и несръчно се препъваха в камъните. Най-сетне малката Анда започна отново да скача и да тича и представляваше чудесна гледка, докато се мятеше от скала на скала — ту зад Петкан, ту пред него, но тогава той с мъка я настигаше.

Да тича се научи, но за нищо на света не искаше да пасе сама. Сложеше ли я наред поляна, покрита с треви и цветя, или под нежната шума на някой храст — защото козите предпочитат листа пред тревата, — тя врецеше срещу Петкан и чакаше да ѝ подаде с ръка листата, накъсани специално за нея.

Петкан и Анда бяха неразделни. Нощем Петкан се заравяше в топлатата и жива козина на Анда, изтегната върху него. През деня тя не се отделяше ни крачка от него.

— Ще видиш — казваше той на Робинзон. — След време, като ѝ дойде млякото, няма да я доя, както правехме преди. Ще бозая направо от нея, като от майчица.

И при тази мисъл се заливаше от радостен смях. Робинзон го слушаше с известна завист, защото се чувствуваше настрана от тази близост, която свързваше Петкан и козичката.

— От катастрофата насам ти искаш на Сперанца всички да са свободни — каза му той — и да няма вече домашни животни. Тогава защо задържаш Анда?

— Анда не е домашно животно — отвърна Петкан с достойнство. — Тя е свободна. Остава с мен, защото ме обича. Ако някой ден пожелае да си отиде, няма да я спирам.

Но една сутрин Петкан се събуди с чувството, че нещо се е случило, докато той е спял. Анда си беше в ръцете му, както обикновено, но въпреки това Петкан долови, че изглежда някак странно. А и наоколо се носеше някаква силна миризма, миризмата на пръч. Той не каза нищо, но мисли за това през целия ден.

През следващата нощ спа нащрек. И ето че в полунощ храстът, до който бе легнал, се разтвори като огромен цвят и в средата се показа най-красивата глава на козел, която някога беше виждал. Издължени златни очи пламтяха сред гъстата козина, изящна свилена брадичка се поклащаше под муцуната. От челото стърчаха огромни, черни и прешленести рога. В същото време лекият ветрец довя към Петкан ужасната смрад на животинска пот и мускус. Макар и никога да не бе го виждал, Петкан веднага позна Андоар, царя на козите от Сперанца. Но и Анда явно го бе видяла, защото започна леко да се дърпа от прегръдката на Петкан, сякаш искаше да се измъкне, без да го събужда. Петкан обаче я стисна по-силно, за да не избяга, и накрая големият козел изчезна. Точно тогава той се сети какво бе казал на Робинзон: „Ако Анда пожелае да си отиде, няма да я спирам.“ И се изчерви от срам под мургавата си кожа.

Целият следващ ден старателно плете от ярки лиани най-здравия и най-хубав гердан досега — гердана на цар Андоар. После тръгна към планината да търси съперника си.

Откри го на върха на една скала, застинал като огромна космата статуя. Петкан бавно изпъзля нагоре по скалата, стиснал в зъби шарения гердан от лиани, белега за неговата победа над Андоар. На върха на скалата мястото наистина не достигаше за двама. Но козелът продължаваше да стои, без да мръдне. Петкан не знаеше какво да прави. Да го предизвика ли? Той се приближи с гердана в протегнатата си длан. Насмалко да докосне козела, но той внезапно се метна с един метър напред и опаса Петкан през кръста с рогата си. Индианецът бе стиснат от великански клещи. После козелът врътна глава настрани, Петкан изгуби равновесие и полетя от скалата. За късмет, височината не беше кой знае каква, но в подножието растяха тръни и див чемшир и жестоко го издраха.

Наложи се Петкан няколко дни да лежи в хамака. Робинзон го налагаше с лапи от мокър мъх, а Анда му ближеше раните. Той говореше само за Андоар — как отново ще го открие, за да си премерят силите, и понеже бе достоен съперник, непрекъснато възхваляваше царя на козите. Присъствието на Андоар — казваше той — можело да се долови от сто метра по ужасната воня. Андоар никога не бягал, когато го доближат. Андоар не го нападнал след

сгромолясването от скалата, за да го довърши, както щял да направи всеки друг козел...

Петкан беше доста изнемощял. Не ставаше изобщо, освен, за да наскубе трева и да донесе вода за Анда. Една нощ, съвсем изтощен, заспа дълбоко. На другата сутрин се събуди много късно — Анда беше изчезнала.

— Нали виждаш — каза той на Робинзон, — пожела да си отиде и си отиде.

Но Робинзон не се лъжеше толкова лесно и му се изсмия в лицето. Тогава Петкан се закле в себе си, че ще намери Андоар, ще му нахлузи гerdана от лиани и ще си вземе Анда обратно.

Когато оздравя, Робинзон се опита да го възпре от повторно мерене на силите с царя на козите. Първо, заради миризмата, с която Петкан се връщаше целият просмукан след битките с козлите. Освен това играта беше наистина опасна, както го доказваха падането от скалата и раните му. Каквото и да му говореше обаче, всичко беше напразно. Петкан искаше да си уреди сметките и с усмивка приемаше всички възможни опасности. Една сутрин отново потегли към големите скали да дири противника си.

Не стана нужда да го търси дълго. Силуетът на огромния мъжкар се извисяваше сред множеството кози и ярета, които се разбягаха на всички страни, когато Петкан се приближи. Само една бяла козичка остана предано до царя и Петкан с голямо неудоволствие разпозна Анда. Тя едничка не пасеше. Това вършеше вместо нея Андоар: изтръгваше кичур трева и ѝ го поднасяше. Козичката го улавяше със зъби и няколко пъти поклащаше глава, сякаш за да благодари. Ревността жегна Петкан.

Андоар изобщо нямаше намерение да бяга. Застанал бе сред нещо като арена, оградена от едната страна с отвесна каменна стена и отворена от другата към пропаст, трийсетина метра дълбока.

Петкан развърза гerdана, навит около китката му, и предизвикателно го размаха под носа на козела. Животното веднага спря да дъвче — дълъг стрък трева остана да стърчи между зъбите му. После се изсмия в брадата си и се изправи на задни крака, сякаш да се попъчи малко. Направи така няколко крачки към Петкан, като махаше във въздуха с предни копита и разтърсваше огромните си рога — един вид поздрав към невидима тълпа, дошла да му се възхити. Петкан

гледаше онемял това нелепо представление. Този миг разсеяност го погуби. Животното беше вече на няколко крачки от него, когато стъпи здраво на земята и се хвърли със страшен устрем към него. Летеше като стрела към гърдите на индианеца. Петкан отскочи настрана, но за малко закъсня. Страхотен удар в дясното рамо го завъртя на място. Той се удари болезнено в камъните и се простря на земята.

Ако скочеше веднага, нямаше да успее да избегне нова атака. И той остана да лежи възник, а през полузатворените си клепачи виждаше само късче синьо небе. Изведнъж небето причерня и една космата и брадата глава с муцуна, изкривена в някакво подобие на хилене, се надвеси над него. Той понечи да се размърда, но рамото толкова го заболя, че изгуби съзнание.

Когато отново отвори очи, слънцето беше в най-високата си точка и го обливаше с непоносим пек. Той се подпря на лявата ръка и подвиг крака под себе си. Светлината отскачаше в каменната стена като в огледало. Козелът не се виждаше. Петкан се изправи с клатушкане и тъкмо да се обърне, чу зад гърба си тропот от копита по камъните. Шумът се приближаваше толкова бързо, че той не се и опита да се извърне с лице, а се изви наляво, откъм: здравото рамо. Удар под кръста го накара да политне с разперени ръце. Андоар се беше заковал внезапно на жилестите си крака. Петкан окончателно изгуби равновесие и се стовари върху гърба на козела. Андоар приклепна под тежестта, после се изправи и се втурна с пълна сила напред.

Рамото го болеше нетърпимо и индианецът гледаше само да се вкопчи колкото може по-здраво в животното. Стискаше рогата най-долу, в основата, краката му притискаха козината на хълбоците, пръстите на краката се заплитаха в нея. Козелът правеше невъобразими скокове, за да се отърси от това голо тяло, което го задушаваше. Обиколи няколко пъти каменната кариера, където беше срещнал Петкан, без ни веднъж да залитне сред скалите. Петкан чувствуваше непоносими болки, искаше му се да повърне и се страхуваше да не припадне отново. Трябваше да спре Андоар. Ръцете му се плъзнаха по черепа на животното и затулиха очите му. Щом не вижда, не може да не спре. Но Андоар не спря. Продължи право напред, сякаш нямаше никакви препятствия. Копитата му изчаткаха върху каменната плоча на ръба на пропастта и двете тела, слети едно с друго, полетяха в бездната.

29.

На два километра оттам Робинзон бе проследил през далекогледа двубоя и падането на двамата противници. Той познаваше тази част на острова и бе наясно, че до дъното на пропастта се стига по една тясна пътека, която се вие по склона на планината.

Вече се смрачаваше, когато сред хилавите храсти, израсли между камъните, откри трупа на Андоар. Наведе се със запушен нос над голямото кафяво туловище и веднага видя цветния гердан, здраво стегнат около врата. Отзад се разнесе смях и той се изправи. Пред него стоеше Петкан — целият изподран, с натъртено рамо, но очевидно напълно щастлив. Анда се притискаше отстрани и ближеше ръцете му.

— Царят на козите беше отдолу и ме защити, когато паднахме — обясни той. — Големият козел умря, защото спаси мен, но скоро ще го накарам да лети и да пее.

30.

Петкан се оправяше от изтощението и раните с бързина, която всеки път смайваше Робинзон. След няколко дена се върна при трупа на Андоар. Първо отрязва главата и я положи на върха на един мравуняк. После срязва кожата по краката и по цялата дължина на гърдите и корема. Накрая я одра изцяло и я просна на земята. От трупа взе само червата. Изми ги грижливо и ги остави да се сушат на клоните на едно дърво. След това, като си тананикаше, се запъти към брега на морето с тежката мазна кожа на Андоар под мишница. Дълго я плави във вълните, за да се просмуче с пясък и сол, сетне я изстърга с мидена черупка, за да махне козината до последното косъмче. Тази работа му отне няколко дни. Дойде време да изпъне кожата на два дървени лъка като на барабан. Когато изсъхна хубаво; я изглади с пемзено камъче.

— Андоар ще лети, Андоар ще лети — повтаряше той възбудено, но не пожела да разкрие какво е намислил.

31.

От най-ранно детство на Робинзон му се завиваше свят от високо. Само да се качеше на стол и му прилошаваше. Един ден беше решил да разгледа камбанарията в родния си град Йорк. След дълго катерене по стръмната и тясна вита стълба сянката на стените внезапно отстъпи назад и той се озова в небесата, на тясна площадка, откъдето се виждаше целият град и жителите ситни като мравки. Робинзон зарева от ужас и трябваше да го свалят като вързоп, с увита в ученическото му наметало глава.

И за да се излекува сега, всяка сутрин сам си налагаше да се изкатери на някое дърво. Навремето подобно занимание щеше да му се стори безполезно и смешно. Откак бе приел Петкан за образец, реши, че е важно да се освободи от този кошмарен световъртеж.

Тази сутрин си бе избрал голямата араукация, едно от най-високите дървета на острова. Хвана се за най-ниския клон и се повдигна на коляно. След това един по един изкачи етажите от клони, като си мислеше, че от върха на дървото ще посрещне малко по-рано изгрева. Колкото по-нагоре се катереше, толкова по-силно усещаше как дървото потреперва и се люлее на вятъра. От световъртежа започваше да му прилошава. Наближаваше върха, когато изведнъж се усети увиснал в празното: явно светкавица бе оголила два метра от ствола. Робинзон допусна грешката на всички онези, които се страхуват от височина — погледна в краката си. Видя само преплетени клони, спускащи се като спирала към земята. Парализира се от страх и се вкопчи с ръце и крака в дънера. И тогава най-сетне проумя, че не бива да гледа надолу, а нагоре: Вдигна очи. Сред синьото небе една голяма златна птица с ромбоидни очертания се рееше по волята на вятъра. Петкан беше изпълнил загадъчното си обещание — беше накарал Андоар да лети.

32.

Отначало върза на кръст, три тръстикови пръчки. После проби дупки в края на всяка и прекара през тях едно черво. Върху тази лека и здрава рамка опъна кожата на Андоар, като подгъна и приши краищата ѝ върху червото. Съедини двата края на най-дългата пръчка с доста хлабава връв и я свърза с въжето на хвърчилото в грижливо избрана точка, защото от това зависеше дали то ще пази равновесие на вятъра.

Петкан се бе заловил с работа още при първите отблясъци на зората и сега голямата птица от кожа, едва-що завършена, потрепваше на вятъра в ръцете, му, сякаш нямаше търпение да полети. На плажа индианецът изкрещя от радост, когато Андоар, изопнат като лък, се издигна с бързината на ракета, влачейки опашка от черни ѝ бели пера.

Робинзон бързо слезе от дървото, за да отиде при него. Намери го на пясъка с кръстосани зад тила ръце, а в нозете му се свиваше на кравай козичката Анда. Въжето на хвърчилото беше завързано за глезена му. Робинзон се излегна до него и двамата дълго гледаха причудливия полет на Андоар сред облаците — ту се издигаше и гмуркаше, ту целият затреперваше от напора на вятъра, или пък внезапно се отпускате в настъпилото затишие. Изведнъж Петкан скочи на крака и без да отвързва въжето на хвърчилото, все така омотано на глезена му, започна да повтаря въздушния танц на Андоар. Като пееше и се кискаше, той се сви на топка, скочи с вдигнати ръце, търколи се на земята, опъна левия крак към небето, завъртя се, съпътствуван от подскоците на Анда. А там горе, среди облаците, чудната златна птица, свързана с тристаметрова връв за глезена на индианеца, танцуваше с него — въртеше се, устремяваше се надолу, подскачаше.

Следобед двамата се посветиха на риболов с хвърчилото, както и до днес го правят на Соломоновите острови. Завързаха в задния край на пирогата връвта на Андоар, а от опашката на хвърчилото висеше влакно със същата дължина, накрая е кукичка, потулена в сноп пера. Робинзон бавно гребеше срещу вятъра, а далеч зад лодката снопчето пера бляскаше над вълните. От време на време някоя едра риба се

хвърляше към тази стръв и налапваше куката. Тогава Петкан и Робинзон виждаха как в небето голямото хвърчило заиграва като плувката на обикновена въдица, когато рибата, кълве. Робинзон правеше полукръг, гребеше по посока на вятъра и бързо стигаше до края на влакното, а Петкан го теглеше. В дъното на лодката се трупаха лъскавите тела на рибите, заоблени, със зелени гърбове и сребристи страни. Петкан реши да не връща Андоар на земята през нощта. Вечерта го завърза за пиперовото дърво, на което висеше хамакът му. Така, като домашно животно, вързано с въже, Андоар прекара цялата нощ в краката на своя господар. Той го придружаваше и през целия следващ ден. Но втората нощ вятърът стихна съвсем и се наложи да прибират голямата птица от една поляна с цветя, където леко се беше приземила. След няколко неуспешни опита Петкан се отказа да я издигне отново. Той сякаш я забрави и цяла седмица само се излежава. Тогава, изглежда, се сети за главата на козела, оставена върху мравуняка.

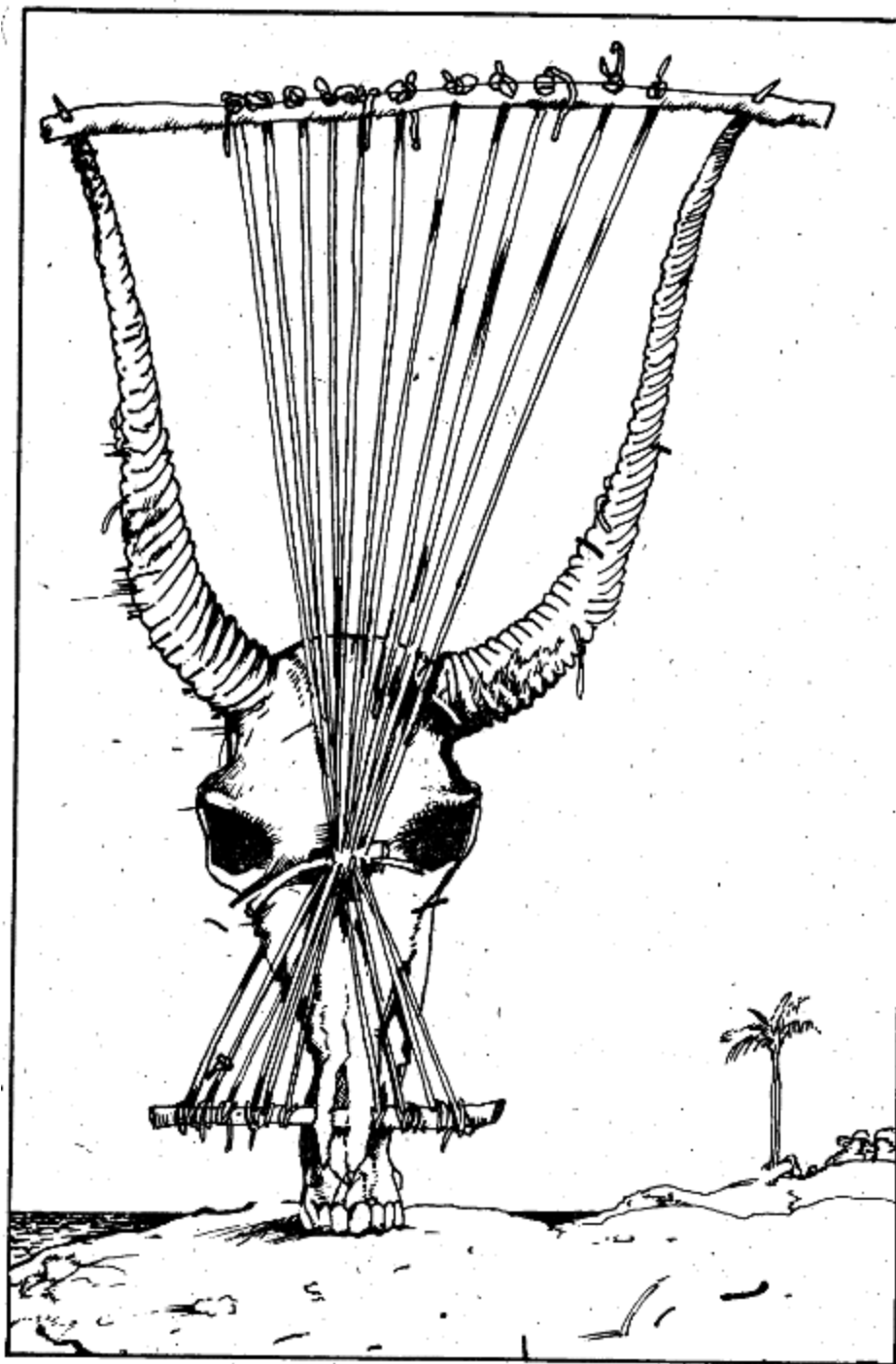
33.

Малките мравки се бяха потрудили съвестно. Нямаше помен от дългите бели и кафяви косми, от брадата и месото. Дори отвътре главата беше идеално почистена. Този ден Петкан се върна при Робинзон, стиснал в ръка един чудесен бял череп, съвсем сух, с два великолепни прешленести черни рога във формата на лира. Случайно бе намерил и цветния гердан, увесен около врата на Андоар и го върза в основата на рогата, както се украсяват с панделка косите на момиченце.

— Андоар ще пее! — обеща той с тайнствено изражение на загледалия се в ръцете му Робинзон.

Първо издяла от сиколюрово дърво две малки пръчки с различна дължина. С по-дългата свърза върховете на двата рога през дупки, пробити в краищата ѝ. После закрепил и другата отпред, успоредно на горната, точно в средата на черепа. Малко по-горе, между очните кухни, поставил една борова дъсчица с дванайсет тесни улея на предната страна. Най-накрая свали червата на Андоар, които все още се развяваха в клоните на дървото — тясна жилава каишка, изсушена от слънцето, — и ги нарязал на еднакви части, по един метър.

Когато го видя с клинчета да изпъва между двете пречки дванайсетте отрязъка от червата, които щяха да красят челото на Андоар, Робинзон разбра, че майстори еолова арфа. Еоловата арфа е инструмент, който се оставя на открито или на течение и свиращ е вятърът — той опъва струните. За да трептят всички едновременно, в хармония, трябва да се настроят в унисон или в октави.

Петкан привърза от двете страни на черепа по едно крило от лешояд, което да насочва към струните и най-слабия полъх на вятъра. Сетне еоловата арфа намери мястото си в клоните на един изсъхнал кипарис, извисил тънкия си силует сред скалите на едно ветровито място, открито от всички страни. Щом Петкан я нагласи, тя тутакси се

обади с ясен, кадифен и жалостив глас, въпреки че не се чувствуваше никакъв полъх. Петкан дълго седя заслушан в тази музика, така тъжна и сладостна, че сълзи напиреха в очите. Най-сетне изкриви пренебрежително лице и показа на Робинзон два пръста. С това искаше да каже, че вятърът е съвсем слаб и от дванайсетте струни трептят само две.

Трябваше да изчакат един месец до следващата буря и едва тогава Андоар се съгласи да запее с пълен глас. Робинзон си бе избрал жилище в клоните на една араукария — там си направи навес от обелена кора. Една нощ Петкан дойде при него и го дръпна за крака. Извил се бе буреносен вятър и в оловносивото небе луната като хвърлен диск устремно се плъзгаше сред разпокъсаните облаци. Петкан затегли Робинзон към кипариса. Още преди да стигнат до дървото, на Робинзон му се счу никакъв небесен концерт, в който се долавяха гласове на флейти и цигулки. Вятърът се усили още повече, когато двамата приятели стигнаха до пеещото дърво. Хвърчилото, завързано изкъсо за най-високия клон, потрепваше като кожа на барабан, ту застиваше и само глухо потръпваше, ту рязко сменяше посоката. Под постоянно променящата се лунна светлина двете крила на лешояда се свиваха и разтваряха по волята на поривите на вятъра. Летящият Андоар и пеещият Андоар сякаш си бяха дали среща на това злокобно тържество. И над всичко се извисяваше музиката — тържествена и прекрасна, безкрайно покъртителна, все едно жалбата на големия козел, загинал, спасявайки Петкан.

Робинзон, Петкан и козичката Анда, сгушени под една скала, не можеха да откъснат широко отворените си очи от тази страховита гледка и в безмълвен унес слушаха песента, която сякаш едновременно се лееше от небето и извираше от недрата на земята.

34.

Петкан береше цветя сред безредно струпаните скали, когато забеляза една бяла точка към източната страна на хоризонта. Той хукна презглава да предупреди Робинзон, който тъкмо се бръснеше. Робинзон вероятно се развълнува, но с нищо не се издаде.

— Значи ще си имаме гости — каза той просто, — още един повод да довърша тоалета си.

Петкан не можеше да си намери място от възбуда и се изкатери на върха на едно дърво. Беше взел и далекогледа и го насочи към кораба, който вече ясно се виждаше. Беше марселна^[1] шхуна, източен платноход, създаден да пори колкото може по-бързо вълните, с две високи мачти: предната — с четвъртито платно, задната — с триъгълно. Носеше се с не по-малко от десет-дванайсет възли право към блатистия бряг на острова. Петкан побърза да съобщи всичко това на Робинзон, който разресваше с голям кокален гребен рижата си грива. После отново се качи в наблюдателницата си. Капитанът явно си бе дал сметка, че от тази страна островът е недостъпен, понеже корабът смени посоката и с леко събрани платна заплува успоредно на брега.

Петкан слезе да съобщи на Робинзон, че гостите заобикалят дюните и по всяка вероятност ще хвърлят котва в Залива на спасението.

Сега най-важното бе да се разбере националността на кораба. Робинзон отиде до последната завеса от дървета, ограждащи плажа, и насочи далекогледа към платнохода, спрял на около четиристотин метра от брега. Няколко мига по-късно се чу как подрънква котвената верига.

Робинзон не бе виждал такъв модел кораби, очевидно пуснат отскоро, но разпозна английското знаме, развято на вятъра. Екипажът беше спуснал лодка в морето и греблата вече удряха вълните.

Робинзон силно се вълнуваше. Той не знаеше от колко време е на острова, но имаше чувството, че е прекарал тук по-голямата част от живота си. Казват, че преди да умре човек, целият му живот минава

пред очите му. Нещо такова стана и с Робинзон, който отново видя корабокрушението, правенето на „Избавление“ и неуспеха, страшното падение сред тинята, трескавото разработване на острова, после пристигането на Петкан, работата, с която Робинзон го товареше, взривът и разрушаването на цялото му дело; после дългия радостен и блажен живот, изпълнен с буйни и здрави игри, с винаги неочакваните хрумвания на Петкан. Нима всичко това ще свърши?

В лодката се виждаха струпани бурета за запасите прясна вода. Отзад стоеше прав въоръжен човек с ботуши и сламена шапка, нахлупена над черна брада — очевидно капитанът.

Носът на лодката застърга по дъното и се вирна нагоре, преди да спре. Мъжете скочиха сред разпенените вълни и я изтеглиха на пясъка, по-далеч от прибоя. Черната брада протегна ръка на Робинзон и се представи:

— Уилям Хънтър от Блякпул, капитан на шхуната „Бялата птица“.

— Кой ден сме днес? — запита Робинзон.

Учуден, капитанът се обърна към човека, който го придружаваше, навярно помощника му.

— Кой ден сме днес, Джоузеф?

— Събота, 22 декември 1787 година, сър — отвърна той.

— Събота, 22 декември 1787 година — повтори капитанът, вече обърнат към Робинзон.

Мозъкът на Робинзон трескаво заработи. Корабокрушението с „Вирджиния“ бе станало на 30 септември 1759 година. Значи са изминали точно двацет и осем години, два месеца и двацет и два дни. Умът му не можеше да приеме, че толкова дълго е прекарал на острова! Въпреки всичко, което се беше случило от пристигането му на тази безлюдна земя, струваше му се невъзможно да е изминал срок от над двацет и осем години между корабокрушението на „Вирджиния“ и пристигането на „Бялата птица“. Имаше и още нещо: той пресметна, че ако сега е 1787 година, както казваха новопристигналите, значи той е точно на петдесет години. Петдесет години! Общо взето, възраст на застаряващ човек. А с този щастлив и свободен живот на Сперанца и най-вече благодарение на Петкан той се чувствуваше от ден на ден все по-млад. За всеки случай, от страх да не

го сметнат за лъжец, реши да скрие от пришълците истинската дата на корабокрушението.

— Бях изхвърлен на този бряг, когато пътувах на борда на гальотата „Вирджиния“ с капитан Петер ван Дейсел от Флесинг. Аз единствен оцелях от катастрофата. За нещастие, от сътресението загубих отчасти паметта си и никога не можах да се сетя на коя дата се случи това.

— Не съм чувал за такъв кораб в никое пристанище — забеляза Хънтър, — но вярно, че войната с Америка обърка всички морски връзки.

Робинзон естествено не знаеше, че английските колонии в Северна Америка са се разбунтували срещу Англия, за да извоюват независимостта, и че войната е продължила от 1775 до 1782 година. Но той се въздържа да разпита по-подробно, за да не се издаде.

През това време Петкан помагаше на хората да разтоварят буретата и ги поведе към най-близкия водоизточник. Робинзон разбираше, че причината индианецът да предлага услугите си на моряците с такава любезност, е надеждата час по-скоро да го отведат на „Бялата птица“. Той също трябваше да си признае, че изгаря от любопитство да стъпи на борда на стройния платноход, създаден сякаш нарочно, за да подобри всички рекорди по бързина, вероятно стъкмен по последната дума на ветроходството. В същото време капитан Хънтър, помощникът Джоузеф и останалите, които се суетяха край него, му изглеждаха грозни, недодялани, груби и жестоки и се питаше ще успее ли някога отново да заживее със себеподобните си.

Поведе Хънтър из острова, да му покаже находищата на дивеч и зелена храна като мокреш и калдъръмче, с която екипажите се предпазват от скорбут в морето. Мъжете се катереха по люспестите стволове и сечаха със саби палмовите зелки, кънтеше смехът на онези, които преследваха козите с въжета в ръка. Ставаше му болно, като гледаше как тези развилнели се грубияни съсипват дърветата и изтребват животните на неговия остров, но не искаше да се покаже егоист към първите хора, които виждаше след толкова години. На мястото, където някога се издигаше банката на Сперанца, високи треви с копринен шепот се огъваха под вятъра. Някакъв моряк намери там една след друга две златни монети. Свика веднага с гръмогласни крясъци другарите си и след ожесточени препирни те решиха да

опожарят цялата поляна, за да им е по-лесно да търсят. Робинзон не можа да отпъди мисълта, че в края на краищата това злато е негово, а след пожара животните ще останат без най-хубавото пасище в целия остров. Всяка новонамерена жълтица предизвикваше сбивания, лееше се кръв, кръстосваха се ками и саби.

За да отвлече вниманието си от това зрелище, Робинзон заговори Джоузеф — помощника. Той веднага разпалено започна да му описва търговията с роби, с която се доставяше работна ръка за памучните плантации в Южните щати. Грабват негрите от Африка, тъпчат ги в специални кораби, наблъскани като стока. В Съединените щати ги продават и натоварват кораба с памук, захар, кафе и индиго — изгоден товар за връщане, който намира добър пазар в европейските пристанища. Тогава Хънтър взе думата и през смях разказа как по време на войната потопил няколко френски кораба с войници, изпратени в подкрепа на американските въстаници. Всички се издавили пред очите му. Робинзон имаше чувството, че е повдигнал камък и наблюдава пъкането на черните мокрици.

Лодката бе направила вече един курс до кораба, претоварена със зеленчуци, плодове и дивеч, сред които се мятаха вързани ярета. Хората чакаха заповедта на капитана, за да тръгнат втори път.

— Ще бъде чест за мен да споделите трапезата ми — каза той на Робинзон.

И без да дочака отговор, заповяда да откарат прясната вода и да се върнат, за да го вземат заедно с госта му!

Първото нещо, което Робинзон видя на борда на „Бялата птица“, беше сияещият Петкан, пристигнал с предишния курс на лодката. Екипажът бе приел индианеца и той изглеждаше вече изцяло запознат с кораба, все едно се бе родил на него. Пред очите на Робинзон той пълзеше нагоре по вантите, стъпваше до вахтената площадка, оттам по стъпенките се добираше до края на реята и с буен щастлив смях се люлееше на петнайсет метра над вълните.

Тогава Робинзон се сети, че Петкан обича всичко, свързано с въздуха — стрелата, хвърчилото, еоловата арфа, — и този чудесен, строен платноход, лек и бял, сигурно е най-прекрасният въздушен предмет, който някога е виждал. Лека тъга сви сърцето му при мисълта, че индианецът много повече от него се радва на „Бялата птица“.

Робинзон едва бе направил няколко крачки по палубата, когато зърна една дребна човешка фигура — полугола, вързана за предната мачта. Беше дете, към дванайсетинагодишно, мършаво като оскубано пиле, гърбът му целият бе нашарен с кървави белези. Лицето му не се виждаше, но косите му образуваха червена къделя, разстлана по слабичките, изпъстрени с лунички рамене. Робинзон забави крачка.

— Това е Ян, нашият юнга — каза му капитанът. После се обърна към Джоузеф. — Какво пак е направил?

Тутакси едно червендалесто лице, окичено с готварска шапка, се подаде от люка на кухнята като дявол от кутия.

— За нищо не го бива — почна главният готвач. — Тази сутрин ми опропасти един пилешки пастет — посолил го три пъти от разсеяност. Нашарих гърба му с камшика. И още бой го чака, ако не се научи да си отваря очите.

И главата изчезна също тъй внезапно, както се беше появила.

— Отвържи го — каза капитанът на помощника. — Ще ни трябва за сервирането.

Робинзон обядва насаме с капитана и помощника му. Никой, нищо не спомена за Петкан, който навярно се хранеше с екипажа. Той едва се справи с гозбите и плувналите в сос изобилно подправени меса, които на няколко пъти сипваха в чинията му. Съвсем беше отвикнал от подобни тежки ястия, нали от толкова време вече поемаше само леки, пресни и естествени храни.

Юнгата Ян прислужваше до половината скрит в една огромна престилка. Робинзон потърси погледа му под непокорните коси, но момчето бе така погълнато от страха си да не сбърка в нещо, че изглежда, не го виждаше. Капитанът стоеше мрачен и не обелваше дума. Разговорът се поддържаше от Джоузеф, който обясняваше на Робинзон последните постижения на платноходната техника и корабоплаването.

След обяда Хънтър се оттегли в каютата си, а Джоузеф отведе Робинзон на командния мостик. Искаше да му покаже един уред, отскоро въведен в корабоплаването — секстант, — с който се измерва височината на слънцето над хоризонта. Докато слушаше разпалените обяснения на Джоузеф, Робинзон с удоволствие разглеждаше красивия предмет от мед, скъпо дърво и слонова кост, изваден от сандъчето.

След това Робинзон отиде на палубата, да си полегне както беше свикнал. Над него върхът на мачтата описваше неравни кръгове сред съвсем синьото небе, в чийто край се губеше прозрачният лунен сърп. Извиеше ли глава, виждаше Сперанца, ивица златист пясък, по-нататък гъста зеленина и отгоре хаотично струпани скали.

И тогава разбра, че никога няма да напусне острова. Тази „Бяла птица“ и хората с нея бяха пратеници на една цивилизация, към която не искаше да се връща. Усещаше се млад, красив и силен, но това бе свързано със Сперанца и Петкан. Без да знаят, Джоузеф и Хънтър му бяха разкрили, че за тях той е петдесетгодишен. Тръгнеше ли, щеше да бъде старец с посивели коси и достолепна осанка, глупав и лош като тях. Не, той няма да изневери на новия живот, в който го бе посветил Петкан.

Когато съобщи за решението си да остане на острова, само Джоузеф се показва изненадан. Хънтър ледено се усмихна. Вероятно дори посрещна с облекчение новината, че не ще се наложи да качва двама допълнителни пътници на тесния кораб, където мястото бе докрай разпределено.

— Приемам храната и златото, които натоварихме, за щедър дар от ваша страна — каза той любезно. — За спомен от нашето спиране на Сперанца, позволете ми да ви поднеса малкото разузнавателно кану, което и без това ни е излишно при двете спасителни лодки, задължителни според устава.

Това беше лека, добре запазена лодка, идеална за един или двама души при спокойно време. Щеше чудесно да замени старата пирога на Петкан. С нея Робинзон и неговият другар се върнаха на острова в настъпващия здрач.

Щом стъпи на земята си, Робинзон изпита огромно облекчение. „Бялата птица“ и нейните моряци бяха донесли хаос и разрушение на щастливия остров, където двамата с Петкан живееха в такава хармония. Но какво от това? С първите лъчи на зората английският кораб щеше да вдигне котва и да се върне на мястото си в цивилизования свят. Робинзон беше намекнал на капитана, че не желае хората от кораба да говорят за съществуването на неговия остров и да го нанасят на картите. Капитанът му обеща и Робинзон знаеше, че ще удържи думата си. Пред Робинзон и Петкан имаше още дълги години блажена самота.

[1] От марсел — горно четвърто платно на кораб. — Б.пр. ↑

35.

Зората още едва-едва бледнееше, когато Робинзон се спусна от своята араукация. Той мразеше печалните безцветни мигове преди изгрева на слънцето и имаше навика да става едва с първите му лъчи. А Петкан винаги се излежаваше до късно. Но тази нощ Робинзон спа лошо. Сигурно заради тежките гозби на „Бялата птица“ — след месата, сосовете и виното, сънят му бе неспокоен, прекъсван от внезапни събуждания и кошмари.

Той пристъпи няколко крачки по плажа. Както и очакваше, „Бялата птица“ беше изчезнала. Водата беше сива, небето — безцветно. Обилната роса свеждаше надолу растенията. Птиците никакви не се чуваха, сякаш бяха измрели. Робинзон почувствува безкрайна тъга. След няколко минути, най-много след час, слънцето ще изгрее, ще върне живота и радостта на целия остров. Робинзон нямаше търпение да дочака този миг и реши да отиде да погледа как Петкан спи в хамака си. Не, нямаше да го буди, просто чувствуваше, че присъствието му ще го успокои.

Хамакът беше празен. Най-изненадващо беше, че не се виждаха дребните предмети, с които Петкан се забавляваше през почивката си — огледалцата, свирките, духалките, стрелите, перата, топките и другите неща. Нямаше я и козичката Анда. Панически страх завладя изведнъж Робинзон. Ами ако Петкан бе заминал с „Бялата птица“? Той хукна към плажа: кануто и старата пирога си стояха там, изтеглени на сухия пясък. Ако Петкан е решил да отиде на английската шхуна, щеше да вземе една от двете лодки и да я изостави в морето или да я издърпа на борда. Защо ще се хвърля да плува посред нощ?

И Робинзон се зае да претърси острова, като през цялото време викаше Петкан. Тичаше от един плаж до друг, от брега до дюните, от гората до блатата, от грамадата скали до ливадите — все по-отчаян, препъвайки се и викайки, все по-убеден, че Петкан го е предал и изоставил. Но защо, защо?

Тогава си спомни за възхищението на Петкан от красивия бял кораб, затова, как скачаше от рея на рея и се люлееше с щастлив смях

над вълните. Така е: Петкан е бил съблазнен от новата играчка, похубава от всички, крито сам си беше измайсторил на острова.

Горкият Петкан! Робинзон си спомни ужасните подробности, разказани от помощник-капитана Джоузеф за търговията с роби между Африка и памучните плантации в Америка. Без съмнение простодушният индианец е вече в трюмовете на „Бялата птица“, окован в робски вериги.

Робинзон се чувствуваше смазан от мъка. Той продължаваше да търси, но откриваше само спомени и сърцето му се късаше — еоловата арфа и хвърчилото, натрошени от хората на кораба, — когато изведнъж почувствува нещо твърдо под краката си. Беше каишката на Тен, мухлясала и полуизгнила. Тогава Робинзон опря чело о ствола на един евкалипт и плака до забрава.

Когато вдигна глава, видя на няколко метра от себе си пет-шест лешояди, които го наблюдаваха с червените си, свирепи очички. Робинзон искаше да умре и лешоядите го бяха почувствували, но точно това не искаше — тялото му да бъде разкъсано от тия готованци. Спомни си за дъното на пещерата, където беше прекарал толкова

блажени часове. При всички случаи отворът на голямата пещера е бил затрупан от взрива, но той се чувствуваше така смален, така отслабнал, че можеше да се пъхне през някоя пролука между два камъка. И тогава ще се спусне до самото дъно на дупката — меко и хладно, — ще се свие там с глава, опряна на коленете, с кръстосани глезени и ще забрави всичко, ще заспи завинаги, скрит от лешояди и други животни.

И той се запъти с бавни крачки към хаотичната грамада камъни, които се изпречваха на мястото на пещерата. Дълго търси, преди наистина да открие тесен отвор, колкото да се промъкне котка, но се чувствуваше съвсем стопен от мъка и не се съмняваше, че ще успее да влезе. Пъхна вътре глава, за да разбере дали проходът наистина води до дъното на пещерата. И в този миг чу вътре нещо да шава. Един камък се заклати. Робинзон се дръпна. Някакво тяло изпълни пролуката и с една-две извивки се измъкна от нея. И пред Робинзон се изправи едно дете с ръка пред лицето, за да се запази от светлината или от някой шамар. Робинзон не можеше да дойде на себе си от смайване.

— Кой си ти? Какво правиш тук? — попита го той.

— Аз съм юнгата от „Бялата птица“ — отвърна детето. — Исках да избягам от този кораб, на него се чувствувах нещастен. Вчера, докато сервирах на масата на капитана, вие ме погледнахте с доброта. След това чух, че няма да тръгвате с кораба. Реших да се скрия на острова и да остана с вас.

— А Петкан? Виждал ли си Петкан? — припряно попита Робинзон.

— Тъкмо щях да ви кажа. Тази нощ се измъкнах на палубата и се канех да скоча във водата, за да се опитам да доплувам до брега, когато видях един човек в пирога до борда. Беше вашият прислужник, метисът. Качи се на кораба с една бяла козичка. Влезе в каютата на помощника, който, изглежда, го очакваше. Разбрах, че ще остане на кораба. Тогава доплувах до пирога и се качих на нея. И после гребях до плажа.

— Значи затова и двете лодки са тук! — възкликна Робинзон.

— Скрих се в скалите — продължи юнгата. — Сега „Бялата птица“ е отплавала без мен и аз ще остана с вас.

— Ела — каза му Робинзон.

Той хвана юнгата за ръка и го поведе между скалите нагоре към върха, който стърчеше над каменния хаос. По пътя се спря и погледна новия си приятел. Бледа усмивка озари слабото лице, изпъстрено с лунички. Робинзон разтвори ръка и погледна неговата длан в своята — тънка и слаба, но загрубяла от тежката работа на борда.

От скалния връх се виждаше целият остров, все още потънал в гъста мъгла. На плажа приливът повдигаше кануто и пирогата и те започнаха да танцуват. Далеч на север в морето се открояваше една бяла точка, която се носеше към хоризонта — „Бялата птица“. Робинзон посочи с ръка към нея.

— Хубаво гледай! — каза той. — Може би никога вече няма да видиш такова нещо — кораб край бреговете на Сперанца.

Точката постепенно се стопяваше. Най-сетне изчезна. И тогава слънцето се показа. Обади се щурец. Чайка се спусна към водата и размахвайки криле, се издигна с рибка в човката си. Едно след друго цветята разтваряха чашките си.

Робинзон чувствуваше как животът и радостта се вливат в него и го изпълват целия. Петкан му бе разкрил дивия живот и си беше заминал. Но, Робинзон не беше сам.

Сега си имаше този малък брат, чиито коси — червени като неговите — вече пламтяха на слънцето. Двамата ще измислят нови игри, нови приключения, нови победи. Започваше съвсем нов живот, красив като острова, който се събуждаше сред мъглата в краката им.

— Как се казваш? — запита Робинзон юнгата.

— Ян Нелжапаев. Роден съм в Естония — добави той, сякаш за да се извини, че името му е толкова трудно.

— Отсега нататък — каза му Робинзон — ще те наричам Неделчо. Това е денят на празниците, на смеха и игрите. И за мен ти завинаги ще бъдеш детето на Неделята.

РАЗКАЗИ

ПИЕРО, ИЛИ ТАЙНИТЕ НА НОЩТА

В село Пулдрезик имаше две бели къщички една срещу друга. Едната беше перачница. Никой не си спомняше истинското име на перачката, тъй като всички я наричаха Коломбина, заради снежнобялата ѝ рокля, в която тя приличаше на гълъбица^[1]. Другата къща беше хлебарницата на Пиеро.

Пиеро и Коломбина израснаха един до друг по чиновете на селското училище. Те непрекъснато бяха заедно и всички мислеха как след време ще се оженят. Но когато Пиеро стана хлебар, а Коломбина перачка, животът ги раздели. Хлебарят е принуден да работи нощем, за да има на заранта пресен хляб и топли кифлички за цялото село. Перачката обратно, работи денем. Все пак те биха могли да се срещат по здрач, когато Коломбина се готви да си ляга, а Пиеро става, или сутрин, когато започва денят на Коломбина и свършва нощта на Пиеро.

Но Коломбина избягваше Пиеро, а той горкият се топеше от мъка. Защо Коломбина бягаше от Пиеро? Защото нейният стар приятел ѝ напомняше най-различни неприятни неща. Коломбина обичаше само слънцето, птиците и цветята. Тя цъфтеше само лете, на топло. Докато хлебарят, както вече казахме, живееше преди всичко нощем, за Коломбина нощта означаваше само тъмнина, населена с ужасни зверове като вълци и прилепи. По това време тя винаги гледаше да залости, вратата, да спусне кепенците, да се свие под пухеника и да заспи. Но това не беше всичко, защото животът на Пиеро протичаше сред други две тъмнини, още по-тревожни — мазето и пещта. Кой знае дали в неговото мазе не се въдеха мишки? И ненапразно хората казват: „Тъмно като в пещ“.

А трябва да признаем, че външността на Пиеро отговаряше на неговия занаят. Може би защото работеше нощем, а спеше само денем, лицето му беше кръгло и бледо, подобно на пълна месечина. Големите му очи, които гледаха внимателно и учудено, му придаваха вид на кукумявка, също както и дрехите — широки, и свободни, целите побелели от брашното. Като луната, като кукумявката, Пиеро беше стеснителен, мълчалив, верен и потаен. Предпочиташе зимата пред

лятото, самотата пред многолюдните сборища и вместо да говори, защото това му струваше усилия и никак не му се удаваше — предпочиташе да пише и пишеше на свещ, с едно огромно перо, като се обръщаше към Коломбина с дълги писма, но никога не ѝ ги пращаше, убеден, че тя няма да ги прочете.

Какво пишеше Пиеро в писмата си? Опитваше се да отвори очите на Коломбина. Обясняваше ѝ, че нощта съвсем не е такава, каквато тя си я представя.

Пиеро познава нощта. Той знае, че тя не е тъмна дупка, както не са дупки неговото мазе и неговата пещ. Нощем реката пее с по-чист и по-ясен глас, тя проблясва със стотици хиляди сребристи люспи. Листакът на големите дървета затрептява в тъмното небе и искри цял в звезди. В диханието на нощта по-силно се усеща мирисът на море, на гора и на планина, отколкото в диханието на деня, изпълнен с труда на хората.

Пиеро познава луната. Знае как да я наблюдава. Умее да види, че тя не е кръг, бял и плосък като чиния. Той я гледа с много внимание, с истинско приятелство, различава с просто око, че тя е изпъкнала и всъщност прилича на топка, на ябълка или на тиква, че освен това не е гладка, а добре изваяна, оформена, набраздена с планини и долини като земята, както човешкото лице може да се мръщи и усмихва.

Да, Пиеро знае всичко това, защото тестото му, след като дълго го е месил и му е вдъхнал живот, като скришом е добавил мая, има нужда да постои два часа, за да втаса. Тогава Пиеро излиза от пекарната. Всичко живо спи. Той е будната съвест на селото. Обикаля улиците и уличките, а големите му кръгли очи бдят широко отворени над съня на другите — мъже, жени, деца; те ще се събудят, за да хапнат от топлите кифлички, които ще им е приготвил. Той минава под затворените прозорци на Коломбина. Превръща се в селски пазач, в пазач на Коломбина. Представя си как девойката въздиша и сънува в затоплената белота на своето голямо легло и като вдига бледото си лице към месечината, той се пита дали тези закръглени очертания, които плуват над дърветата, забулени в мъгла, не са някоя кръгла бузка, гръд или хълбок.

Сигурно нещата още дълго щяха да продължават така, ако през една хубава лятна утрин, цяла грейнала в цветя и птици, в селото не се появи чудновата каруца, теглена от някакъв човек. Тя беше нещо

средно между панаирджийски фургон и барака на колела, тъй като, от една страна, беше ясно, че в нея можеш да се подслониш и да спиш, а от друга — искреше с ярки цветове и много шарени пердета, които се развяваха като знамена около нея. Най-отгоре на лакирана табелка се четеше:

АРЛЕКИНО БОЯДЖИЯ

Човекът — жив, подвижен, с румени: бузи и рижи къдриви коси, беше облечен в нещо като трико, съшито от малки разноцветни ромбчета, също като мозайка. В него, освен всички цветове на дъгата имаше и други цветове, но ни едно бяло или черно ромбче. Той спря каручката си пред хлебарницата на Пиеро и изгледа неодобрително голата и тъжна фасада, на която се четяха само две думи:

ПИЕРО ХЛЕБАР

Арлекино потри ръце с решителен вид и почука на вратата. Беше ярък ден, както вече казахме, и Пиеро спеше непробудно. Арлекино трябваше дълго да блъска вратата, преди тя да се отвори и да се покаже Пиеро, пребледнял и залитащ от умора. Горкият Пиеро! Наистина съвсем приличаше на кукумявка — целият побелял, разчорлен, сащисан, премигващ под безмилостната светлина на обедното слънце. И преди Арлекино да отвори уста, зад гърба му избухна силен смях. Това беше Коломбина, която наблюдаваше сцената от прозореца си с голяма ютия в ръка. Арлекино се обърна, видя я и също се разсмя, а Пиеро в лунната си износена дреха остана самотен и посърнал пред тези две деца на слънцето, чиято веселост ги сближаваше. Тогава Пиеро се ядоса и тъй като ревността жегна сърцето му, грубо тръшна вратата под носа на Арлекино и отиде отново да си легне, но едва ли сънят щеше да го навести.

В същото време Арлекино тръгна към перачницата, където изчезна Коломбина. Потърси я. Тя пак се показва, но на другия прозорец и отново се скри, преди Арлекино да се приближи. Сякаш си играеше на криеница. Най-сетне вратата се отвори и Коломбина излезе с огромен панер, пълен с пране. Следвана от Арлекино, тя тръгна към градината и започна да простира прането по въжетата. Прането беше ослепително бяло. Бяло като дрехата на Коломбина. Бяло като дрехата на Пиеро. Но Коломбина не простира своето бяло пране на лунна светлина, а на слънце, на това слънце, от което искрят всички цветове и особено цветовете от костюма на Арлекино.

Сладкодумният Арлекино дълго говори на Коломбина. Тя му отговаря. Какво ли си приказват? Говорят за разни дреболии. Коломбина за бели. Арлекино за цветни. За една перачка бялото е най-важното. Арлекино се опитва да я накара да мисли и за другите цветове. Всъщност той като че ли успява. След тази забележителна среща пазарът в Пулдрезик, където се продават само бели неща, е превзет от лилави кърпи, сини калъфки за възглавници, зелени покривки и розови чаршафи.

След като просва прането си на слънце, Коломбина се прибира в перачницата. Арлекино носи празния кош след нея и ѝ предлага да пребоядиса къщата ѝ. Коломбина се съгласява. Арлекино веднага се запретва за работа. Разглобява каручката си и от нейните части издига скеле пред перачницата. Разглобената каручка сякаш завладява къщата на Коломбина. Арлекино бързо се покатерва на скелето. С разноцветното си трико и щръкналите си рижи коси, той прилича на екзотична птица, кацнала на високо. И сякаш за да подсили впечатлението, въодушевено пее и си подсвирква. От време на време на някой прозорец се показва лицето на Коломбина и те си разменят шегички, усмихват се един на друг и пеят заедно.

Работата на Арлекино напредва много бързо. Бялата фасада на къщата изчезва под многоцветна палитра. Виждат се всички цветове на дъгата и още някои, но няма нито черно, нито бяло, нито сиво. Освен това две хрумвания на Арлекино биха могли да свидетелствуват, ако стане нужда, че той е най-предприемчивият и най-дръзкият от всички бояджии. Първо — изобразил е на стената Коломбина в естествена големина, с пълен панер на главата. Но това не е всичко. Вместо да я нарисува в обичайната ѝ бяла дреха, Арлекино е облякъл своята

Коломбина в рокля на малки разноцветни ромбчета досущ като на неговия костюм. И още нещо. Той, разбира се, е повторил с черна боя върху белия фон надписа ПЕРАЧНИЦА, но е добавил след него с разноцветни букви още една дума: БОЯДЖИЙНИЦА. Работи толкова бързо, че при залез-слънце всичко е готово, въпреки че боята още не е изсъхнала.

Слънцето залязва и Пиеро става. Вижда се как в прозорчето на избата припламват червени топли отблясъци. Огромна луна плува като млечен балон във все още, осветеното небе. Скоро Пиеро излиза от своята пекарна. Отначало той вижда само луната. Тя го изпълва с щастие. Тича към нея, възторжено протегнал ръце. Усмивка ѝ се, луната също му отвръща с усмивка. Те наистина са като брат и сестра с кръглите си лица и леките дрехи. Но както танцува и се върти, Пиеро се препъва в кутиите с бои, пръснати по земята. Блъска се в скелето, издигнато пред къщата на Коломбина. Ударът го изтръгва от мечтите. Какво се е случило? Какво е станало с перачницата? Пиеро не може да познае шарената фасада, нито Коломбина в дрехата на Арлекино. И тази груба дума БОЯДЖИЙНИЦА, долепена до думата ПЕРАЧНИЦА. Пиеро престава да танцува. Луната в небето криви лице от болка. Значи Коломбина се е увлякла по боите на Арлекино! Отсега нататък тя ще се облича като него и вместо да сапунисва и да глади бялото и чисто пране, ще кисне във ведрото с миризливи и цапаци химически бои разни вехти парцали!

Пиеро приближава скелето, пипа го с отвращение. Горе един прозорец свети. Страшно нещо е скелето, защото от него можеш да надникнеш през прозорците на всеки етаж и да видиш какво става в стаите. Пиеро се покатерва на една дъска, после на друга. Приближава се до осветения прозорец. Поглежда. Какво видя? Ние никога не ще

узнаем! Той отскача назад. Забравил е, че се е покатерил по скелето на три метра от земята. Пада. И то как! Не се ли преби? Не. Мъчително се надига. Накуцвайки, влиза в хлебарницата. Запалва една свещ, потапя голямото си перо в мастилницата.

Пише писмо на Коломбина. Писмо ли? Не, само една кратка бележка. Излиза отново с плика в ръка. Все още куцайки, той се колебае за момент, търси къде да сложи бележката, после решава да я закачи на една греда от скелето. Прибира се. Голям облак закрива тъжното лице на луната.

Новият ден започва под тържествуващите лъчи на слънцето. Хванати за ръце Арлекино и Коломбина изскачат от перачницата бояджийница. Коломбина не е вече в бялата си рокля. Тя е с рокля, ушита от разноцветни ромбчета във всички багри без черно и бяло. Облечена е като другата Коломбина, нарисувана от Арлекино върху фасадата на къщата. Станала е Арлекина. Колко са щастливи двамата! Танцуват около къщата. И както танцува, Арлекино се залавя с нещо необичайно. Разглобява скелето, издигнато пред къщата на Коломбина. И същевременно сглобява странната си каручка. Вече е готова. Коломбина я опитва дали е удобна. Видът на Арлекино явно показва, че заминаването им е в реда на нещата. Защото бояджията е наистина скитник. Той живее на своето скеле като птиче на клонка. И дума да не става, че може да се застои някъде. Впрочем, той няма вече какво да прави в Пулдрезик, а полето грее с цялото си великолепиe.

Коломбина, изглежда, е съгласна да замине. Тя влага в каруцата лека бохча. Затваря кепенците на прозорците. Ето я с Арлекино в каручката. Те вече потеглят. Не, не още. Арлекино слиза. Забравил е нещо. Една табелка, върху която написва със замах, а после я окачва на вратата на къщата:

ЗАТВОРЕНО ПОРАДИ СВАТБЕНО ПЪТЕШЕСТВИЕ

Сега вече могат да тръгнат. Арлекино се впряга в каручката и я тегли по пътя. Скоро полето ги огражда и радостно ги посреща. Има

толкова много цветя и пеперуди и човек би казал, че природата е облякла Арлекиновата дреха.

Нощта се спуска над селото. Пиеро решава да излезе от хлебарницата. Накуцвайки, се приближава до къщата на Коломбина. Всичко е затворено. Изведнъж съзира табелката. Толкова е ужасна, че не успява да я прочете. Търка си очите. Но все някак трябва да приеме действителността. И тогава, пак куцайки, се връща в пекарницата. Скоро отново излиза. И той носи табелка. Закачва я на своята врата, преди да я затръшне. Може да се прочете следното:

ЗАТВОРЕНО ПОРАДИ ЛЮБОВНА МЪКА

Дните се изнизват. Лятото свършва. Арлекино и Коломбина продължават да обикалят страната. Но щастието им не е вече същото. Все по-често Коломбина тегли каручката, а Арлекино си почива вътре. После времето се разваля. Първите есенни дъждове се сипят над главите им. Хубавите им разноцветни дрехи избеляват. Дърветата почервяват, после листата започват да падат. Двамата прекосяват оголените гори, разораните ниви — кафяви и черни.

А една сутрин — каква изненада! През цялата нощ от небето са се сипали леки снежинки... Когато денят настъпва, снегът е покрил цялото поле, пътя и дори каручката. Белият цвят тържествува, тържествува цветът на Пиеро. И сякаш за да увенчае отмъщението на хлебаря, същата вечер луната — огромна и сребриста — засиява над вледенения пейзаж.

Коломбина все по-често си мисли за Пулдрезик, а и за Пиеро, особено когато гледа луната.

Един ден, без да знае как и откъде, малка хартийка попадна в ръката ѝ. Запита се дали хлебарят не беше минал през този край, за да я остави. Наистина той я беше написал за нея и я беше закачил на една от гредите на скелето, от което после сглобиха каручката. Коломбина прочете:

Коломбина,

Не ме изоставяй! Не допускай да ти завъртят главата изкуствените химически бои на Арлекино! Това са отровни бои, миришат лошо и се люцят. Аз също имам мои бои. Само че моите бои са трайни и естествени. Чуй тези прекрасни тайни. Моята нощ не е черна, а синя. Синя като въздуха, който дишаме.

Моята пещ не е черна, а златиста. Златиста като хляба, който ядем.

Боята, която аз правя, радва окото, тя е и плътна, може да се пипне, мирише на хубаво, тя е топла, тя храни.

Обичам те и те чакам.

Пиеро

Синя нощ, златиста пещ, истински бои с аромат и вкус, значи това е тайната на Пиеро? Сред скования от студ пейзаж, който прилича на бялата дреха на хлебаря, Коломбина мисли, колебае се. Арлекино спи вътре в каручката, забравил за нея. След малко ще трябва да се впрегне и да я тегли по замръзалия път, а ремъците силно ще се врязват в рамото, в гърдите ѝ. И за какво ѝ е всичко това? Ако иска да се върне у дома, тогава защо да остава при Арлекино, след като хубавите слънчеви цветове, които я бяха съблазнили, са вече увехнали? Тя скача от колата. Събира багажа си в бохчичка и бързо тръгва на път за село.

Върви, върви, малката Коломбина-Арлекина, а роклята ѝ, загубила ярките си цветове, не става бяла. Тя бяга стремглаво по снежния път, снегът тихо поскръцва под стъпките ѝ — скръц-скръц и нашепва в ушите ѝ: скръц — спаси се, скръц — спаси се. Скоро в съзнанието ѝ изникват много думи с буквата С — лоши думи, които я преследват като зла глутница — студ, стомана, слабост, самота, сянка, страх. Още малко и горката Коломбина ще се строполи на земята, но за щастие в главата ѝ забръмчават безброй други сърдечни думи, също с буквата С, сякаш изпратени от Пиеро, за да ѝ се притекат на помощ: сила, слънце, синчец, светлина, свобода, самун, сито, симид, смях...

Най-сетне тя пристига в селото. Среднощ е. Всичко спи под снега. Бял ли е снегът? Черна ли е нощта? Не, не са. Сега, по-близо до

Пиеро, Коломбина вече гледа с други очи: нощта е синя, снегът е син, да, това е точно така. Но тук синьото не е някакво отровно турскосиньо, от което Арлекино имаше цяла кофа боя. То е искрящото синьо, което струи от езерата, от ледниците и от небето, синьото, което мирише на хубаво, и Коломбина поема дълбоко въздух.

Ето я чешмичката, скована от лед, старата черква, а ето и двете малки къщи една срещу друга — перачницата на Коломбина и хлебарницата на Пиеро. Перачницата не е осветена и прилича на умряла, но в хлебарницата има признаци на живот. Коминът пуши и долу прозорчето на пекарната хвърля върху снега по тротоара трепкаща, златиста светлина. Значи Пиеро не беше излъгал, като ѝ писа, че пещта му не е черна, а златна.

Коломбина се спира нерешително пред осветеното прозорче. Иска ѝ се да коленичи пред тази струяща светлина, от която през дрехите ѝ по цялото ѝ тяло се разлива топлина и я опиянява с мириса на хляб, но не смее да го стори. Изведнъж вратата се отваря и се показва Пиеро. Случайно ли беше? Беше ли предусетил, че е дошла неговата приятелка? Или просто беше видял краката ѝ през прозорчето на пекарната? Той протяга към нея ръце, но когато тя понечва да се хвърли в прегръдките му, уплашен, той се дръпва и я въвежда в пекарната. Коломбина има чувството, че е обгърната от нежност. Колко добре се чувствува! Вратичките на пещта са затворени, но пламъкът вътре е толкова ярък, че се процежда през всички зирки и процеци.

Пиеро, сгущен в един ъгъл, изпива с поглед това фантастично видение — Коломбина в неговата пекарна! Коломбина, омагьосана от огъня, го поглежда под око и намира, че той наистина прилича на нощна птица, този добър Пиеро, заслонил се в ъгъла от светлината, в надиплената си бяла дреха, с кръглото си като месечина лице. Той би искал да ѝ каже нещо, но не може, думите засядат в гърлото му.

Времето минава. Пиеро поглежда към нощвите, където спи голямото, бяло и пухкаво тесто. Бяло и нежно като Коломбина. От два часа тестото спи в дървените нощви, маята му е вдъхнала живот. Пещта е гореща, време е да се мятат хлябът. Пиеро поглежда Коломбина. Какво става с нея? Изтощена от дългия път, който е извървяла, унасяща се от приятната топлина на пекарната, тя заспива,

сладостно отпусната върху сандъка с брашното. Очите на Пиеро се насълзяват от умиление при вида на неговата приятелка, дошла да се подслони при него, за да избяга от жестоката зима и от една вече умряла любов.

Арлекино беше нарисувал върху стената на перачницата Коломбина-Арлекина в пъстра дреха. На Пиеро му хрумва нещо. Той може да извае Коломбина-Пиерета, както той си знае, от най-хубавото си тесто за кифлички. Залавя се за работа. Поглежда ту заспалото момиче, ту тестото в нощвите. Ръцете му биха искали, разбира се, да погаят заспалата Коломбина, но да направи Коломбина от тесто е не по-малко приятно. Когато смята, че производението му е завършено, той го сравнява с истинския модел. Естествено Коломбина от тесто е малко по-бледа от истинската! Мятай бързо в пещта!

Огънят пращи. Сега в пекарната на Пиеро има две Коломбини. И тъкмо тогава плахо почукване на вратата събужда истинската Коломбина. Кой ли чука? Вместо отговор се дочува песничка — тиха и тъжна, защото вън е тъмно и студено. Но Пиеро и Коломбина познават гласа на Арлекино, певица по панаирите, въпреки че от гласа му са изчезнали тържествуващите нотки от лятото. Какво пее премръзналият Арлекино? Той пее една песничка, станала прочута оттогава, но думите ѝ могат да се разберат само ако се знае случката, която току-що разказахме:

*Лъч луната плиска,
мили Пиеро,
да ти пиша искам
с твоето перо.*

*Мракът стяга възел,
гасне и свещта,
отвори ми бързо
твоята врата.^[2]*

Арлекино горкият беше дошъл, защото сред кутиите с бои бе намерил бележката, изпусната от Коломбина, с която Пиеро убеждаваше девойката да се върне при него. Този сладкодумец беше

разбрал каква сила притежават понякога онези, които си служат с перото, а също и онези, които имат през зимата огън. И съвсем наивно той молеше Пиеро да му даде перото си и своя огън. Наистина ли вярваше, че така ще може да спечели отново Коломбина?

На Пиеро му става жал за неговия нещастен съперник. Той му отваря вратата. Един жалък и блед Арлекино се хвърля към пещта, през вратичките, на която продължава да се процежда топлина, светлина и хубав мирис. Колко е хубаво при Пиеро!

Хлебарят е преобразен от своята победа. Той размахва ръце и от дългите развети ръкави те изглеждат още по-дълги. С театрален, жест отваря вратичките на пещта. Струя златна светлина, топлина като майчина прегръдка, чуден аромат на препечена коричка залива тримата приятели. И ето, с дългата дървена лопата Пиеро измъква нещо от пещта. Нещо ли? Всъщност някого. Една девойка от златиста коричка, пареща и хрупкава, която прилича на Коломбина, също като нейна сестра. Това не е вече Коломбина-Арлекина — плоска и нашарена с химически бои, нарисувана върху стената на перачницата, а Коломбина-Пиерета, изваяна като огромна кифла, с всичките си истински извивки, с кръгли бузки, нежна гръд и заоблени хълбоци.

Коломбина грабва другата Коломбина в ръце с риск да се изпари.
— Колко съм хубава, колко вкусно мириша! — казва тя.

Пиеро и Арлекино гледат смаяно тази невероятна сцена. Коломбина слага другата Коломбина на масата, протяга ръце и отчупва гръдта на изпечената Коломбина. Помирисва с удоволствие, близва меката гушка и казва с пълна уста:

— Колко съм вкусна! И вие, скъпи приятели, опитайте колко е вкусна изпечената Коломбина, Яжте! Изяжте я!

Приятелите опитват, хапват си от още горещата кифла с формите на Коломбина, чиято среда се топи в устата. Споглеждат се. Всички са доволни. Биха искали да се посмеят, но как да го направят с пълна уста?

[1] Игра на думи, на френски език думата „коломб“ означава гълъбица. — Б.пр. ↑

[2] Превод Славчо Донков. — Б.пр. ↑

ЦАР ЗЛАТОБРАД

Живееше някога в щастливия Арабистан в град Шомур един цар на име Набунасар III, прочут с къдравата си брада, спускаща се като златиста река, заради която го наричаха Златобрад. Той полагаше големи грижи за нея и стигна дори дотам, че през нощта я завиваше в малка копринена калъфка, а на сутринта я разпускаше и поверяваше на опитните ръце на една бръснарка. Защото добре е да се знае, че бръснарите си служат ловко с бръснача и подкъсяват брадите, а бръснарките тъкмо обратно — служат си само с гребен, маша и пръскалка и се скъпят да отрежат и един косъм от брадите на своите клиенти.

Набунасар Златобрад, който на младини беше оставил брадата си да расте на воля, без да ѝ обръща внимание, по-скоро от небрежност, отколкото нарочно, с годините започна да придава все по-голямо значение на това продължение на своята брадичка, да го счита почти за вълшебно. Не беше далече от мисълта да го превърне в символ на царската си сила, дори в средоточие на царската си власт.

И не се уморяваше да съзерцава в огледалото златната си брада, в която с удоволствие прокарваше пръсти, отрупани с пръстени.

Народът на Шомур обичаше своя цар. А царуването му продължаваше повече от половин век. Управниците, подобно на своя господар, потънали в блаженство, непрекъснато отлагаха спешните реформи. Съветът на министрите се събираше само веднъж месечно и стражата дочуваше през вратите все същите реплики, последвани от продължително мълчание:

— Трябва да се направи нещо.

— Да, но да не прибързваме.

— Моментът не е назрял.

— Нека времето си каже думата.

— Налага се да изчакаме.

И се разотиваха с дълбоки поклони, но без да вземат решение.

Едно от основните занимания на царя беше след обяда — церемониално дълъг, бавен и тежък — да си дремне сладко и сънят му

продължаваше до късно след пладне. Редно е да уточним, че той спеше на въздух, на терасата, засенена от плетеницата на петунии.

Всъщност от няколко месеца цар Златобрад не беше вече толкова спокоен. И не защото предупрежденията на неговите съветници или тайното недоволство на народа му бяха успели да го развълнуват. Съвсем не. Неговата тревога беше от по-високо, по-дълбоко, с една дума от по-висше естество. За първи път цар Набунасар III, съзерцавайки се в огледалото, което му поднесе бръснарката, след като го среса, забеляза един бял косъм сред златистия поток на брадата си. Този бял косъм го потопи в бездните на дълбок размисъл. „Ето че старея — мислеше си той. — Разбира се, това можеше да се очаква, но вече и фактът е налице, неопровержим като този косъм. Какво да правя? Какво да не правя? Защото както имам бял косъм, така си нямам наследник. Жених се два пъти, но нито една от моите царици не дари царството с принц. Трябва да се предприеме нещо. Но да не прибързваме. Наистина, нужен ми е наследник, може и да осиновя някое дете. Но да прилича на мене, много да ми прилича. Просто да бъде точно такъв, какъвто бях аз на младини, като съвсем млад. Моментът не е назрял. Нека времето си каже думата. Налага се да изчакаме.“

И като повтаряше, без да ще, привичните реплики на своите министри, той заспиваше, мечтаейки за малкия Набунасар IV, който да прилича на него като брат близник.

Но един ден, както си почиваше, царят се сепна, усети, че нещо доста силно го бодна. Той инстинктивно потърка брадата си, защото тъкмо там почувствува болка. Но... Нищо. Нямаше кръв. Тогава удари по гонга. Дойде неговата бръснарка. Той ѝ нареди да донесе голямото огледало. Огледа се. Смътното предчувствие не го беше излъгало — белият косъм беше изчезнал. Възползувайки се от съня му, нечия ръка — истинско светотатство — беше дръзнала да разруши целостта на златистото продължение на брадичката му.

Наистина ли косъмът бе отскубнат или се криеше някъде сред гъстата брада? Въпросът оставаше открит, тъй като на другата сутрин бръснарката, след като изпълни задълженията си и поднесе огледалото на царя, косъмът си беше на мястото — съвсем истински, чисто бял, като сребърна нишка в мина за медна руда.

Същия ден цар Набунасар се отпусна в обичайната следобедна дрямка, но продължи да изпитва някаква тревога, където мислите за бъдещия наследник се преплитаха смътно със загадката за собствената му брада. Той наистина не можеше да се съмнява, че тези два въпроса са всъщност само един и че ще бъдат решени наведнъж.

Цар Набунасар III тъкмо беше задрямал, когато силна болка в брадата го изтръгна от съня му. Той се стресна, извика за помощ, накара да донесат огледалото — белият косъм отново беше изчезнал.

На другата сутрин косъмът пак беше на мястото си. Само че този път царят реши да не се заблуждава от онова, което видя. Може дори да се каже, че направи решителна стъпка към истината. Не му убягна, че докато предишната вечер косъмът се намираше вляво и в долната част на брадичката му, сега той се беше появил горе вдясно, почти до носа, така че трябваше да си направи извода — щом косъмчетата не са подвижни, значи това беше някакъв друг бял косъм, изникнал през нощта, защото се знае, че космите използват тъмнината, за да побеляват.

През този ден, като се готвеше за почивка, царят знаеше какво щеше да се случи: едва бе притворил очи и моментално ги отвори от остро бодване по дясната буза, където беше забелязал последния бял косъм. Този път не заповяда да му донесат огледало, убеден, че отново са го издебнали.

Но кой ли беше, кой?

Не минаваше ден без бодване. Царят се заричаше да не заспива вече под петуниите. Преструваше се на заспал, притваряше леко очи, но зорко следеше през клепки какво става. Но можеш ли да се преструваш, че спиш, и да не заспиш наистина? И хоп! Когато болката го жегваше, той вече спеше дълбоко и всичко беше свършено още преди да отвори очи.

Но никоя брада не е толкова гъста. Всяка нощ по един златен косъм ставаше бял и на свой ред биваше отскубван в ранния следобед. Бръснарката не смееше да каже нищо, но царят виждаше как лицето ѝ помръква от това, че брадата му все повече изтънява. Той самият, като се наблюдаваше в огледалото, поглаждаше това, което беше останало от златната брада, взираше се в очертанията на брадичката си, която

все по-ясно изпъкваше сред оределите косми. Най-странното бе, че промяната не му беше неприятна. Под маската на величествения старец, която постепенно се изтриваше, той виждаше как отново се появяват, как изпъкват чертите на голобрадия младеж отпреди. И тогава въпросът за това, кой ще го наследи, не му се струваше толкова належащ.

Когато по брадичката му останаха не повече от дванадесет косъма, той сериозно се замисли да уволни побелелите си министри и да поеме сам в ръцете си юздите на управлението. И тъкмо тогава събитията взеха нов обрат.

Дали защото оголените му бузи и брадичката бяха станали почувствителни на течение? Случваше се така, че се събуждаше от лекия ветреца, който лъхаше само за част от секундата, преди белият косъм да изчезне. И един ден той видя! Какво видя? Как една красива бяла птица, бяла като бялата брада, каквато той никога нямаше да има, се стрелна нависоко, отнасяйки в човката си косъма, който току-що беше изтръгнала. Ето че всичко стана ясно — тази птица искаше да свие гнездо с цвета на перушината си и не беше открила нищо по-бяло от космите на царската брада.

Набунасар се радваше на откритието си, но изгаряше от нетърпение да научи нещо повече. Крайно време беше, защото на брадичката му оставаше само един косъм, а когато и той станеше бял като сняг, красивата птица щеше да се появи за последен път. Как да се опише вълнението на царя, легнал да си почива под петуниите следобед? Отново трябваше да се престори на заспал, но да не се поддава на съня. А този ден обедът беше особено разнообразен и вкусен и подканяше към продължителна почивка. Набунасар III се бори героично с унеса, който го обхващаше на приятни вълни, и за да остане буден, не дигаше очи от дългия бял косъм на брадата си, извиващ се под ярката светлина. Вярвайте, царят само за миг се забрави, за кратък миг и се опомни под ласката на нежно крило по бузата си, като усети бодване по брадичката. Той бързо протегна ръка, докосна нещо меко и туптящо, но пръстите му не хванаха нищо, а когато отвори очи, срещу светлината на червеното слънце видя само черната сянка на бялата птица; птицата се отдалечаваше и вече никога нямаше да се върне, защото отнасяше в човката си последния бял косъм от царската брада!

Царят скочи и едва не заповяда на стрелците си да заловят птицата и да му я донесат, жива или мъртва. Грубо и неразумно действие от страна на един досаден владетел. И тогава той видя нещо бяло да кръжи във въздуха и да се спуска към земята — едно перо, едно белоснежено перо, което сигурно беше отскубнал от птицата, когато я докосна. Перото бавно падна на плочника и царят с огромен интерес видя, че става чудо: след като за миг остана неподвижно, перото се завъртя около себе си и насочи острия си край към... Точно така, това перце, паднало на земята, се завъртя като магнитна стрелка на компас, но вместо да посочи север, то се обърна натам, накъдето беше отлетяла птицата.

Царят се наведе, взе перцето и се опита да го закрепил на дланта си. Тозчас то се завъртя и се закова в югоизточна посока, посоката, която беше избрала птицата, за да изчезне.

Това беше знак, покана. Като продължаваше да крепи внимателно перото върху дланта си, Набунасар се спусна по стълбите на двореца, без да отвърща на почтителните поклони, които му отправяха придворните и слугите, докато слизаше.

Щом излезе на улицата, напротив, сякаш никой не го позна. На минавачите не им минаваше и през ум, че този голобрад мъж, който тичаше облечен с обикновени шалвари и късо елече, а в ръката си крепеше едно бяло перце, е техният величествен господар Набунасар III. Дали защото това необичайно държание им се струваше несъвместимо с достойнството на един цар? Или имаше нещо друго — например новият му младежки вид, който го правеше неузнаваем? Твърде зает да крепи перото върху дланта си и да следва указанията му, Набунасар дори не се запита коя е причината, а това беше най-главното.

Цар Набунасар III, а може би вече трябва да казваме предишният цар Набунасар III, дълго тича така. Излезе от Шомур, прекоси дивите, стигна една гора, изкачи една планина, премина една широка река по един мост, а после друга, по-малка, през един брод прекоси една пустиня и изкачи още една планина. Тича, тича, тича, без много да се измори, доста изненадващо за стар човек, наедрял и поизнежен от безгрижния живот.

Най-сетне той се спря пред малка горичка под един голям дъб, а бялото перце се насочи право към върха му. Най-горе, на последното

разклонение се виждаше купчина клечки, а върху гнездото, защото това очевидно беше гнездо, стоеше красивата бяла птица и неспокойно се въртеше.

Набунасар се протегна, хвана се за най-ниския клон и с един подскок седна на него, веднага се изправи, хвана следващия клон и взе да се катери пъргаво и леко като катерица.

Той бързо стигна до най-високото разклонение на дървото. Уплашена, бялата птица отлетя. Там във венец от клонки имаше едно бяло гнездо, където Набунасар лесно разпозна красиво сплетени всички косъмчета на своята брада. И в средата на това бяло гнездо стоеше едно яйце, едно хубаво златно яйце, като някогашната брада на цар Златобрад.

Набу свали гнездото от разклонението на дървото и започна да слиза, ала не беше лесна работа с този крехък товар в едната ръка! На няколко пъти си помисли да зареже всичко и дори когато беше само на дванадесетина метра от земята, едва не загуби равновесие и не падна. Най-сетне скочи на обраслата с мъх земя. От няколко минути той вече крачеше по пътя, който смяташе, че води към града, когато срещна нещо невероятно. Това бяха чифт ботуши, а над тях голям корем и най-отгоре шапка на горски пазач — с една дума истински горски великан. Гигантът се развика с гръмотевичен глас:

— Ей, хлапако! Така ли се крадат яйца от гнездата в царската гора?

Хлапак ли? Как се осмеляват да се обръщат така към него? И Набу изведнъж забеляза, че наистина е станал съвсем млад, слаб и пъргав, което обясняваше защо можа с часове да тича и да се катери по дърветата. Не му беше никак трудно да се шмугне в един гъсталак и да се измъкне от високия пазач, понесъл големия си корем.

Когато човек приближава Шомур, пътят минава покрай гробищата. Малкият Набу бе принуден да спре на това място поради голямата и знатна тълпа, заобиколила великолепна катафалка, теглена от шест черни коня — прекрасни животни с черни снопчета пера по главите и траурни покривала със сребърни ресни.

Той на няколко пъти запита кого погребват, но хората повдигаха рамене и все не му отговаряха, като че ли задаваше много глупав въпрос. Момчето само забеляза, че на катафалката имаше гербове с буквата Н, а над буквата — корона. Най-сетне то се добра до една

гробница на другия край на гробищата, постави гнездото до себе си и напълно изтощено, заспа върху надгробната плоча.

Слънцето се беше вече издигнало, когато на другия ден то продължи към Шомур. С изненада видя, че голямата порта е затворена — доста учудващо за този час на деня. Вероятно жителите очакваха някакво важно събитие или височайше посещение, защото само в такива изключителни случаи затваряха градските порти и после тържествено ги отваряха. Набу стоеше — изненадан и нерешителен пред високата порта, като продължаваше да държи бялото гнездо в ръцете си, когато изведнъж златното яйце се разпука и оттам излетя едно малко бяло птиче. Това малко птиче пееше с ясен и звънлив глас: „Да живее царят! Да живее новият цар Набунасар IV!“

И тогава тежките порти се завъртяха на пантите си и широко се разтвориха. Червен килим водеше оттам до стълбите на двореца. Отляво и отдясно се трупаше ликуваща тълпа и тъй като детето с гнездото тръгна напред, всички подеха възгласа на птичето, като викаха: „Да живее царят! Да живее нашият нов цар Набунасар IV!“

Царуването на Набунасар IV беше дълго и щастливо. Две царици една след друга заставаха до него, но нито една не дари царството му с престолонаследник. Царят си спомняше за някаква лудория в гората, когато беше преследвал една бяла птица, защото скубеше царската му брада и никак не се тревожеше за това, кой ще го наследи. Така беше дотогава докогато след години този спомен взе да избледнява в паметта му. Една хубава златна брада започна да покрива брадичката и страните му.

АМАНДИН, ИЛИ ДВЕТЕ ГРАДИНИ

На Оливия Клерг

НЕДЕЛЯ. Аз съм синеока, с алени устни, пълнички розови бузи и къдриви руси коси. Казвам се Амандин. Като се гледам в огледалото, ми се струва, че приличам на десетгодишно момиченце. Нищо чудно. Аз съм момиченце и съм на десет години.

Имам татко, мама, кукла на име Аманда и един котарак. Мисля, че е котка. Казва се Клод, затова човек не може да е напълно сигурен. Две седмици тя имаше огромен корем и една сутрин намерих с нея в кошницата ѝ четири дребни като мишки котета, които гребяха край себе си с лапички и ѝ смучеха корема.

А самият корем бе станал съвсем плосък, като че ли четирите малки са били затворени там и току-що са излезли! Явно Клод е котка.

Малките се наричат Бернар, Филип, Ернест и Камиша. Така съм сигурна, че трите са момчета. За Камиша, разбира се, има съмнение.

Мама ми каза, че не можем да гледаме пет котки вкъщи. Чудя се защо. Попитах приятелките си в училище дали искат коте.

СРЯДА. Ани, Силви и Лиди дойдоха вкъщи. Мъркащата Клод се отърка в краката им. Те взеха на ръце прогледналите котета, които вече се опитват да ходят, макар че целите треперят. Понеже не искаха женско коте, оставиха Камиша. Ани взе Бернар, Силви — Филип, а Лиди — Ернест. Опазих само Камиша и естествено го обичам, още по-силно, откак другите заминаха.

НЕДЕЛЯ. Камиша е рижо като лисица с бяло петно на лявото око, като че някой го е... какво всъщност? Обратното на ударил. Целунал. Целувка от хлебар. Камиша има на едното си око белявица.

СРЯДА. Много обичам мамината къща и татковата градина. Вкъщи температурата е постоянна лете и зиме. По всяко време моравките в градината са все зелени и добре окосени. Човек би казал, че мама в къщата си и татко в своята градина се състезават по чистота. Вкъщи трябва да вървиш с терлици, за да не се изцапа паркетът. В градината татко е поставил пепелници за пушачите, които се разхождат. Струва ми се, че двамата имат право. Така си по-спокоен. Но и малко дотяга понякога.

НЕДЕЛЯ. Весело ми е да гледам как моето котенце расте и всичко научава в игрите с майка си.

Тази сутрин отивам да видя кошницата им в овчарника. Празна! Никого няма! Когато Клод ходеше на разходка, оставяше Камиша и братята му самички. Днес го е отвела. Наложило й се е по-скоро да го отнесе, защото съм сигурна, че котето не е могло да я следва. То едва върви. Къде е отишла?

СРЯДА. Изчезналата от неделя Клод внезапно се завърна. Тъкмо ядох ягоди в градината, изведнъж почувствувах до краката ми да се допира козина. Нямахше нужда да гледам, знаех, че е Клод. Изтичах в овчарника да видя дали малкото също се е върнало. Кошницата бе все така празна. Клод се приближи. Тя погледна в кошницата и вдигна към мене глава, притваряйки златистите си очи. Попитах я: „Какво направи с Камиша?“ Тя извърна глава, без да отговори.

НЕДЕЛЯ. Клод не живее вече като преди. По-рано тя бе непрекъснато с нас. Сега много често я няма. Къде ходи? Много ми се иска да разбера. Опитах да я проследя. Невъзможно. Когато я наблюдавам, тя си кротува. Видът ѝ винаги казва: „Защо ме гледаш? Нали виждаш, че си стоя вкъщи.“

Но стига за момент да си отвлека вниманието и фют! Няма вече Клод. Ама мога да търся колкото си ща! Никъде я няма. А на

следващия ден я намирам отново край огъня и тя ме гледа невинно, като че съм сънувала.

СРЯДА. Току-що видях нещо странно. Съвсем не бях гладна и докато никой не ме гледаше, пуснах незабелязано парчето си месо на Клод. Като хвърлиш парче месо или бучка захар на кучетата, те го улавят във въздуха и го схрусват доверчиво. С котките не е така. Те са недоверчиви. Оставят го да падне. После го изучават внимателно. Клод подуши. Но вместо да яде, тя взе парчето месо в уста, и го отнесе в градината, с риск да ми се скарат, ако родителите ми я бяха видели.

После тя се скри в един гъсталак — сигурно за да отклони вниманието от себе си, но аз я наблюдавах. Изведнъж тя подскочи към зида, затича към него, сякаш той бе полегнал на земята, само че зидът чисто и просто си беше прав и котката се намери горе с три скока, все с моето парче месо в муцуната. Тя погледна към нас, за да се увери, че никой не я преследва, и изчезна от другата страна.

Аз отдавна си имам едно наум. Подозирам, че Клод е понесла много зле това, дето ѝ отнеха три от четирите котета, и е искала да постави Камиша в безопасност. Скрила го е от другата страна на стената и всеки път, когато я няма тук, тя е при него.

НЕДЕЛЯ. Имах право. Току-що видях отново изчезналия от три месеца Камиша. Но колко се е променил! Тази сутрин бях станала порано от обикновено. През прозореца видях Клод, която вървеше бавно по една градинска алея. Носеше в муцуната си умряла полска мишка. Но необичайното бе, че издаваше някакво ласкаво ръмжене, подобно на надутите квачки, когато се разхождат, заобиколены от пиленцата си. Та пиленцето не закъсня да се покаже, само че това бе голямо пиле на четири крака, покрито с рижа козина. Веднага го познах по бялото петно на окоето — окоето с белявицата. Колко е заякнал! Започна да подскача край Клод, като се опитваше да удари с лапичка мишката, но Клод вдигаше високо глава, за да не може Камиша да я достигне. Накрая я пусна, обаче Камиша, вместо да схруска мишката веднага, я грабна много бърдо и изчезна с нея в храсталаците. Много се страхувам, че това коте е подивяло съвсем. Естествено то порасна от

другата страна на стената, без някога да види, когото и да било, освен майка си.

СРЯДА. Сега ставам всеки ден преди другите. Не е трудно, толкова е хубаво! Пък и така правя каквото си искам из къщи поне цял час. Понеже мама и татко спят, имам чувството, че съм сама на света.

Малко ми е страшно, но същевременно изпитвам огромна радост. Чудно. Когато доловя, че се размърдат в спалнята, се натъзвавам, празникът свършва. Освен това виждам в градината толкова нови за мене неща. Татковата градина е така грижливо обработена и подредена, че на пръв поглед едва ли би могло да се случи нещо там.

И все пак такива работи ще видиш, докато татко спи! Точно преди изгрев-слънце настава суматоха в градината. По това време нощните животни си лягат, а дневните стават. Но в един определен момент те всички са там заедно. Сноват, понякога се блъскат, защото едновременно е нощ и ден.

Кукумявката бърза да се прибере, преди слънцето да я ослепи с блясъка си, и едва се разминава с коса, който излита от люляците. Таралежът се свива на топка в храсталаците в мига, когато катеричката подава глава от хралупата на стария дъб, за да види какво е времето.

НЕДЕЛЯ. Сега вече няма съмнение: Камиша е съвсем подивял. Като ги видях с Клод тази сутрин на моравата, излязох и се отправих към тях. Клод ме посрещна радостно. Дойде мъркаща да се отърка в краката ми. Но Камиша изчезна с един скок във френското грозде. Странно все пак! Вижда добре, че майка му не се страхува от мене. Тогава защо бяга? Ами майка му защо нищо не прави да го задържи? Би могла да му обясни, че съм им приятелка. Не. Сякаш напълно забрави за Камиша, когато се появих аз. Тя наистина живее два живота, които нямат нищо общо помежду си — един оттатък стената и друг в градината на татко и в мамината къща.

СРЯДА. Реших да опитомя Камиша. Поставих чиния с мляко в средата на алеята и се прибрах вкъщи да наблюдавам през прозореца какво ще стане.

Клод дойде първа, разбира се. Тя, застана пред чинията с чинно прибрани една до друга предни лапи и започна да лочи. След минута видях окото с белявицата на Камиша да надзърта от гъстата трева. Наблюдаваше майка си и като че се питаше какво ли прави. После тръгна напред, но цял се бе прилепил до земята и припълзя бавно, бавно до Клод. Бързай, Камиша, иначе, докато стигнеш, чинията ще е празна! Най-после е до нея. Ама не, още не! Ето че я обикаля, все пълзешком. Леле, какъв е недоверчив! Истинска дива котка. Протяга шия към чинията — една дълга — дълга шия като на същински жираф и все, за да остане възможно по-далече от нея. Протяга врат, навежда нос и изведнъж кихва. Докоснал е млякото с нос. Не е очаквал такова нещо. Защото никога не е ял в чиния този дивчо. Опръсква с мляко навсякъде. Дръпва се и си облизва муцуната с отвращение. Клод също е опръскана, но пет пари не дава. Продължава да лочи бързо и равномерно като машина.

Камиша най-после се изтри. Всъщност няколко капки мляко, които облиза, му напомнят нещо. Споменът е пресен. Снишава се.

Започва отново да пълзи. Но този път към майка си. Промъква главата си под корема ѝ. Бозае.

Ей това е: голямата котка лочи, а котето суче. Изглежда, че същото мляко от чинията, което влиза в устата на котката, излиза през бозката ѝ и се излива в устата на котето. Разликата е, че се е затоплило по пътя. Котето не обича студено мляко. То използва майка си, за да го стопли.

Чинията е празна. Клод така добре я е облизала, че дъното ѝ лъщи на слънцето. Клод извърща глава. Тя забелязва Камиша, който още суче. „Гледай ти, какво прави пък този?“ Лапата на Клод се стрелна като пружина. О, не злобно! С прибрани нокти. Но ударът отекна по главата на Камиша, който се търколи като топка. Да не забравя, че е голямо коте. Кой бозае на неговата възраст?

НЕДЕЛЯ. Реших да предприема експедиция от другата страна на стената, за да опитам да прилаская Камиша. Пък и просто от

любопитство. Струва ми се, че там, отвъд, има нещо друго, друга градина, друга къща може би градината и домът на Камиша. Мисля, че ако познавах неговия мъничък рай, по-лесно бих съумяла да спечеля приятелството му.

СРЯДА. Този следобед обиколих съседното имение. Не е много голямо. Необходими са само десет минути, за да се върнеш, и то без да бързаш, на мястото, откъдето си тръгнал. Много просто: това е градина, която има точно същите размери като татковата.

Но необичайното е друго: няма вход, няма желязна врата, нищо! Стена без никакви пролуки. Или пролуките са били зазидани. Единственият начин да се влезе, е да направиш като Камиша, да прескочиш стената. Ама аз не съм котка. Тогава какво да правя?

НЕДЕЛЯ. Отначало мислех да използвам стълбата на татковия градинар, но не знам дали ще имам сили да я занеса до стената. Освен това всички ще я видят. Веднага ще ме открият. Не знам защо, но мисля, че ако татко и мама се досетят за моите намерения, ще направят всичко, за да ми попречат да ги осъществя. Срамувам се, че ще напиша нещо много лошо, но какво да се прави? Струва ми се, че да отидеш в градината на Камиша, е необходимо и прекрасно, но не трябва да го казвам никому и особено на родителите си. Много ми е мъчно. И същевременно съм много щастлива.

СРЯДА. На другия край на градината има стара крива круша и един дебел клон от нея стига до стената. Ако успея да се покатеря до края на този клон, сигурно ще мога да стъпя отгоре ѝ.

НЕДЕЛЯ. Готово! Номерът със старата круша стана, но колко ме беше страх! За миг се намерих разчекната, с единия крак на крушовия клон, с другия — отгоре на стената. Не смеех да пусна клончето от дървото, което държах още в ръката си. Без малко не извиках за помощ. Накрая се отгласнах. Още малко и щях да падна от другата

страна на стената, но запазих равновесие и след малко можех да наблюдавам градината на Камиша отвисоко.

Отначало виждах само зелен безпорядък, истинско сечище, плетеница от тръни и полегнали дървета, от къпини и високи папрати, а и сума растения, които не познавам. Точна противоположност на толкова чистата и добре подредена таткова градина. Помислих, че никога не ще посмея да сляза в тая девствена гора, която сигурно гъмжи от жаби и змии.

И тръгнах по стената. Не беше лесно, защото тук-там някое дърво подпираше отгоре ѝ листат клон и аз не знаех къде да стъпя. Освен това имаше откъртени камъни, които се клатеха, а други бяха хлъзгави от мъха по тях. Но след малко открих с голяма изненада някакво много стръмно дървено стълбище с перила, подпряно на стената като че открай време специално за мене, което напомняше огромните стълби за качване в плевниците. Дървото бе зеленясало и проядено от червеи, перилата — лепкави от плужеци. Все пак беше доста удобно за слизане и не знам как бих постъпила без него.

Така. Ето ме в градината на Камиша. Високата трева ми стига до носа. Трябва да вървя по една стара алея през гората, която е почнала да се губи. Огромни странни цветове гаят лицето ми. Дъхат на подправки и брашно — силен сладникав мирис, който мъничко ме замайва. Невъзможно е да се определи дали миризмата е приятна или лоша. Като че и двете наведнъж.

Малко ме е страх, но любопитството ме подтиква. Всичко тук е като че изоставено много, много отдавна. Тъжно и красиво като слънчев залез... Завой, отново коридор от растителност и стигам до нещо като кръгла горска поляна с плоча в средата. А на плочата е седнал, познаяте кой? Самият Камиша и гледа как се приближавам към него. Странно, изглежда ми по-голям и по-силен отколкото в татковата градина. Но че е той, не се съмнявам, защото никое друго коте няма белявица на окото. Във всеки случай е поразително спокоен, почти величествен. Не че идва при мене да го погаля, не, но не побягва като луд, става и тръгва спокойно с вдигната като свещ опашка към другия край на поляната. Преди да се мушне под дърветата, спира и се обръща, сякаш да види дали го следвам. Да, Камиша, идвам, идвам! Той с доволство замижава продължително и тръгва отново, все така

спокоен. Наистина вече не мога да го позная. Какво значи да бъдеш в другата градина! Истински принц в царството си.

Така криволичим по една пътека, която понякога се губи напълно в тревата. После разбирам, че сме пристигнали. Камиша пак спира, обръща глава към мене и бавно затваря златистите си очи.

Намираме се в края на горичката, пред беседка с клони, която се издига в средата на обширна кръгла поляна. Обгражда я алея със счупени и покрити с мъх мраморни пейки. Под свода на беседката има приседнала на постамент статуя. Тя представлява гол юноша с криле на гърба. Той е свел къдрокоса глава с тъжна усмивка, която е издълбала трапчинки на бузите му, и е вдигнал пръст към устните си. Пуснал е малък лък, колчан и стрели, които висят от постамента.

Камиша е седнал под свода. Вдига към мене глава. Притихнал е също като каменното момче. Като него се усмихва загадъчно. Ще речеш, че двамата имат някаква малко тъжна и безкрайно приятна обща тайна, която биха искали и аз да науча. Колко странно. Тук всичко е тъжно — срутената беседка, счупените скамейки, тая невероятна поляна, пълна с диви цветя — и все пак изпитвам голяма радост. Плаче ми се и съм щастлива. Колко съм далече от добре подредената градина на татко и лиснатата мамина къща! Дали някога ще мога да се завърна там?

Рязко обръщам гръб на тайнственото момче, на Камиша, на беседката и хуквам към стената. Тичам като луда, клоните и цветята шибат лицето ми. Стигам до стената, но, разбира се, не там, където е проядената стълба на мелничаря. Ето я най-последно! Бързам колкото е възможно отгоре по стената. Старата круша. Скачам. Намирам се в градината на детството ми. Колко е светло и подредено всичко там!

Качвам се в стаичката си. Плача дълго, много силно, за нищо, ей така. После спя малко. Когато се събудя, се оглеждам в огледалото. Дрехите ми не са измърсени. Нищо ми няма. Я, има малко кръв. Струйка кръв на крака ми. Чудно, никъде нямам драскотина. Тогава защо? Както и да е. Приближавам се до огледалото и гледам лицето си съвсем отблизо.

Аз съм синеока, с алени устни, пълнички розови бузи и вълнисти руси коси.

Но не приличам вече на десетгодишно момиченце. На какво приличам? Вдигам пръст към червените си устни. Свеждам

къдрокосата си глава. Усмиввам се загадъчно. Струва ми се, че приличам на каменното момче...

Тогава виждам, че очите ми се наливат със сълзи.

СРЯДА. Камиша се държи съвсем свойски след посещението ми в неговата градина. Прекарва на слънце цели часове, изтегнат на хълбок.

А самият хълбок ми се струва много закръглен. С всеки изминат ден — все по-заоблен.

Трябва да е котка.

Камишана...

РАДОСТТА МИ ДА ПРЕБЪДЕ КОЛЕДНА ПРИКАЗКА

*На Дари Коул,
комуто тази измислена история ще напомни една
друга — истинска.*

Възможно ли е човек с фамилното име Бидош^[1] да пожъне слава на световноизвестен пианист? Като кръстиха сина си Рафаел и му отредиха по този начин благосклонното покровителство на най-ефирния, най-песенния архангел^[2], съпрузите Бидош може би несъзнателно отправиха първото предизвикателство. Впрочем скоро проявените от детето умствени заложби и чувствителността му събудиха големи надежди. Сложиха го на пианото веднага щом започна да се задържа седнал на стола. Постиженията му бяха забележителни. Рус, синеок, блед, изтънчен — цял Рафаил и никакъв Бидош. На десет години си бе спечелил име на дете чудо и организаторите на светски вечеринки не можеха да си го поделят. Дамите изпадаха в умиление, когато сведеше над клавишите нежното си, прозрачно лице и обвит сякаш в синята сянка от крилата на невидимия архангел, извисяваше към небето като тайнствена любовна песен звуците на хорала на Йохан Себастиан Бах „Радостта ми да пребъде“.

Но детето заплащаше скъпо тези възвишени мигове. От година на година растеше броят на часовете за задължителни всекидневни упражнения. На дванайсет години той работеше по шест часа дневно и често завиждаше на момчетата, които не бяха орисани нито с дарба, нито с призвание, нито с предопределение за блестяща кариера. Понякога очите му се наливаха със сълзи, когато при хубаво време бе неумолимо прикован към инструмента си, а отвън долитаха виковете на другарите му, които се забавляваха.

Навърши шестнайсет години. Талантът му разгръщаше несравнимото си богатство. Той бе звездата на Парижката

консерватория. За сметка на това последвалото след детството юношество като че нямаше желание да запази и най-незначителен щрих от предишното му ангелско лице. Сякаш злият магьосник пубертет, който го бе докоснал с пръчицата си, упорито се стремеше да унищожи предишния романтичен ангел. Но изпитото му, неправилно лице с изпъкнали орбити и издадена напред челюст и дебелите очила, които се налагаше да носи заради прогресиращото късогледство, не биха били нищо, ако го нямаше неизменния израз на постоянно смущение, по-скоро предизвикващ смях, отколкото подклаждащ въображението. Външно поне Бидош сякаш напълно бе възтържествувал над Рафаил.

Дребничката Бенедикта Прийор бе две години по-малка от него и сякаш не забелязваше неблагоприятната му външност. Тя следваше в консерваторията и явно виждаше в него единствено бъдещия велик виртуоз. Впрочем тя живееше само чрез и за музиката и родителите на двете деца се чудеха дали отношенията им някога ще прехвърлят границата на мечтателната близост, която ги свързваше при свиренето на четири ръце.

Завършил Консерваторията като първенец на рекордно ранна възраст, Рафаел започна да дава по някой и друг урок, за да си осигури скромна издръжка. Бяха сгодени с Бенедикта, но предпочитаха да изчакат по-подходящо време за сватбата. Защо да бързат?

Изнизаха се години на неземно щастие, които те преживяха единствено в любов и музика. Потопяха ли се в гълбините на концерта, който си посвещаваха един другиму, опияненият от възторг и признателност Рафаел завършваше вечерта, като изсвирваше пак хорала на Йохан Себастиан Бах „Радостта ми да пребъде“. От негова страна това бе не само почит към най-великия композитор на всички времена, а и гореща молба към бога да съхрани този толкова чист и пламенен съюз. Затова звуците, които излитаха от пианото под пръстите му, бяха пръски небесен смях, божествено веселие, като благословия от твореца към създанието му.

Но съдбата реши да постави на изпитание подобна несравнима хармония. Един приятел на Рафаел, завършил като него консерваторията, изкарваше прехраната си, като акомпанираше изпълнението на куплетиста в някакво нощно заведение. Понеже беше цигулар, не смяташе, че се злепоставя кой знае колко, като удряше

желаните акорди по едно вехто пиано, за да акцентира глупавите куплети, които изпълнителят редеше на авансцената. Та на този Анри Дюрийо му се налагаше да замине на първо турне в провинцията и той предложи на Рафаел да го замества един месец, че да не изтърват скъпоценното препитание.

Рафаел се поколеба. За него само да седи два часа в това мрачно и задушно заведение и да слуша да се разправят тъпотии, вече щеше да е мъка. А пък да ходи там всяка вечер и на всичко отгоре да докосва пиано в тази отблъскваща обстановка... Хонорарът, който само за една вечер възлизаше на стойността на повече от десет частни урока, не оправдаваше подобно кощунство.

Тъкмо щеше да откаже, когато за най-голяма негова изненада Бенедикта го помоли да размисли. Бяха сгодени доста отдавна. Кариерата на дете чудо на Рафаел от години бе забравена и никой не знаеше колко време трябваше да чакат докато го увенчае славата. А пък тези няколко вечери бяха в състояние да им осигурят паричната подкрепа, без която не можеха да свият гнездо. Та толкова голяма ли щеше да е жертвата? Способен ли бе Рафаел още да отлага сватбата им в името на едно несъмнено достойно за уважение, но доста отвлечено схващане за изкуството? Той прие.

Въпросният куплетист, комуто щеше да акомпанира, се наричаше Бодрюш^[3] и телосложението, с което бе наказан, напълно отговаряше на името му. Той бе огромен, отпуснат и мекушав, сновеше от единия до другия край на сцената и изброяваше с плачлив глас купищата нещастия и несполуки, с които животът непрестанно го отрупвал. Комизмът му почиваше изцяло на следната проста закономерност: ако не ти провърви веднъж, предизвикваш съчувствие, два пъти — будиш съжаление, сто пъти — ставаш за смях. Оттам нататък трябва само да попрекалиш с жалбите и okayването, за да се стовари отгоре ти радостният вой на тълпата.

Още първата вечер Рафаел прецени качеството на този смях. В него цинично се проявяваха садизмът, злобата и пошлостта. Като излагаше на показ своето страдание, Бодрюш атакуваше публиката си в слабините и я принижаваше до най-гнусното равнище. Със своеобразния си комизъм превръщаше тези почтени граждани, който с нищо не бяха по-лоши или по-добри от останалите, в най-гадна измет. Цялото му изпълнение се крепеше на способността на низостта да се

предава, на заразата на злото. В пристъпите, от които стените на малката зала се люлееха, Рафаел разпозна смеха на самия дявол, т.е. победоносния рев, където ликуваха омразата, подлостта и глупостта.

И точно тази недостойна изповед той бе длъжен да съпровожда на пиано и не само да съпровожда, а и да подчертава, да преувеличава, да усилва до краен предел. На пиано, т.е. с помощта на свещения инструмент, на който свиреше хоралите на Йохан Себастиан Бах! През цялото си детство и юношество той бе срещал злото единствено в отрицателните му прояви — например обезсърчаване, мързел, скука, безразличие. За пръв път го срещаше въплътено като качество, да се криви и ръмжи — и то в лицето на този недостоеен Бодрюш, чийто деен съучастник бе станал той.

И каква бе изненадата му една вечер, когато, пристигайки в обичайния ад, видя върху окачения на вратата на кафе театъра афиш една малка обява след името на Бодрюш да гласи:

НА ПИАНОТО — БИДОШ

Само с един скок той се намери в кабинета на директора. Последният го прие с отворени обятия. Да, сметнал за необходимо да се отбележи името му на афиша. Напълно справедливо било. Неговият „принос“ на пианото не убягвал на нито един зрител и значително обогатявал малко поизтъркания — трябвало да се признае — номер на горкия Бодрюш. Впрочем двете имена чудесно си прилягали: Бидош и Бодрюш. Не можело и да се мечтае за по-звучно, по-характерно и по-забавно с чудатия си хумор съчетание. Разбира се, хонорарът му щял да бъде увеличен. Съществено.

Рафаел бе влязъл в кабинета, за да протестира. Оттам излезе, като благодареше на директора и проклинаше вътрешно своята стеснителност и слабостта си.

Вечерта той описа сцената на Бенедикта. Вместо да сподели възмуцението му, тя го поздрави за успеха и се зарадва на увеличаването на приходите им. В края на краищата, щом цялата работа е една сделка и нищо повече, нямаше ли да е по-добре да

извлекат максимална облага? Рафаел имаше чувството, че целият свят се е сговорил против него.

За сметка на това в държането на Бодрюш се забелязваше значително охладняване. До тоя момент той бе демонстрирал покровителствено снизхождение. Рафаел изпълняваше незначителната роля да му акомпанира, която бе полезна, но безславна и не изискваше друго, освен себеотрицание и известен усет. Но ето че сега привличаше върху себе си част от вниманието и съответно от аплодисментите на публиката, и то до такава степен, че директорът не би могъл да не забележи това.

— По-кратко, приятелче, по-кратко — казваше той на Рафаел, който не можеше нищо да отговори.

Положението сто на сто щеше да се влоши много, ако завръщането на Дюрийо не беше сложило точка на всичко. Успокоеният Рафаел подхвана пак уроците по пиано с чувство на изпълнен дълг и спомен за едно, колкото тежко, толкова и поучително изпитание. Не след дълго той се ожени за Бенедикта.

Бракът почти не промени живота на Рафаел, но му даде представа за задълженията, които дотогава можеше и да пренебрегва. Трябваше да споделя грижите на младата си съпруга, която много трудно „свързваше двата края“, още повече че се налагаше всеки месец да плащат вноските за апартамента, колата, телевизора и електрическата пералня, купени на изплащане. Напоследък вечерите минаваха по-често в подреждане на колони от цифри, отколкото в общуване с чистата красота на някой хорал на Бах.

Веднъж той се прибра вкъщи малко по-късно от обикновено и намери Бенедикта много възбудена от едно току-що завършило посещение. Разбира се, директорът на кафе театърът бе идвал да се срещне с него, но поради отсъствието му бе изложил на Бенедикта предложението си. Не, вече не ставало въпрос да съпровожда певческите фокуси на жалкия Бодрюш, който впрочем нямало да види подновен договора си за следващата програма. Но дали не би пожелал Рафаел да свири сам на пиано няколко музикални пиеси в паузата между две комедийни изпълнения? Това щяло да внесе сполучлив обрат във вечерта. Публиката само щяла да се почувствува добре при отварянето на тези скоби, ограждащи спокойствие и красота в една програма, общо взето, пълна с оживление и весели изблици.

Рафаел веднага отказа. Никога нямаше да слезе отново в оня вонящ вертеп, където бе страдал в продължение на цял месец. Беше изпитал злото именно в своята област — музиката и представлението. Чудесно, но нямаше какво повече да научи.

Бенедикта изчака да отмине бурята. През следващите дни тя внимателно поднови атаката. Това, което му се предлагаше, нямаше нищо общо с акомпанимента на окаения Бодрюш. Ще свири самичък, и то каквото си иска. В крайна сметка предлагаха му да упражнява истинската си професия на солист. Началото несъмнено бе скромно, но нали все трябваше да се почне. Имаше ли избор?

Тя се връщаше на това всеки ден търпеливо, неуморно. Същевременно започна постъпки за смяна на квартала. Тя мечтаеше за стар и по-просторен апартамент в жилищен квартал. Но това подобрене в техния бит изискваше жертви.

Той се пожертвува и подписа договор за шест месеца, който можеше да бъде анулиран чрез значително обезщетение за сметка на оная от двете страни, която първа реши да го прекрати.

Още първата вечер той разбра в какъв ужасен капан се бе хванал. Публиката още кипеше, силно възбудена от предишното изпълнение — шутовското танго на една великанка с джудже. Появата на сцената на Рафаел в тесен и твърде къс черен костюм, скованият му и уплашен вид, вкамененото му от страх зад дебелите очила лице на семинарист — всичко сякаш бе пресметнато, с цел да даде извънредно смешно съчетание. Посрещна го креслив смях. За зла участ табуретката му се оказа много ниска. Завъртя седалката, за да я повдигне, но в смущението си я отвинти напълно и се намери пред разбушваната публика с две части от табуретката, която приличаше на гъба, чиято шапка сякаш се е отделила от пънчето. В нормална обстановка сигурно щяха да му бъдат достатъчни само няколко секунди, за да постави седалката на мястото ѝ. Но шибан от светкавиците на фотографите, с разстроени от паниката движения, той има допълнителното нещастие да изпусне очилата си, без които нищо не виждаше. Когато предприездирването им и запълзя на четири крака по пода, веселието на публиката стигна върха си. След това доста минути трябваше да се бори с двете части на табуретката, преди да успее най-после да седне пред пианото си с треперещи ръце и объркани спомени. Какво бе свирил оная вечер? Не би могъл да каже. Всеки път, когато докоснеше

инструмента си, бурята от смях, която бе утихнала, избухваше с още по-голяма сила. Когато се върна зад кулисите, бе потънал в пот и обезумял от срам.

Директорът го притисна в обятията си.

— Скъпи Бидош — възкликна той, — бяхте превъзходен, чувате ли, пре-въз-ходен. Вие сте голямото откритие на сезона. Имате несравнима дарба за комична импровизация. А какво присъствие! Достатъчно е да се появите, и хората започват да се смеят. Щом ударите един акорд на пианото си, подлудяват. Впрочем бях поканил журналисти. Сигурен съм в резултата.

Зад него, скромна и усмихната, Бенедикта бе затрупвана с лавина от комплименти. Рафаел се хвана за нея като удавник за скала. Гледаше я в лицето с умоляваща настойчивост. А младата Бенедикта Прийор, превърнала се тази вечер в госпожа Бидош, съпруга на известния музикален комик, остана спокойна, сияеща и непоклатима. Вероятно си мислеше и за красивия апартамент в квартал, който сега бе достъпен за нея.

Пресата действително тържествуваше. Заговори се за нов Бъстър Китън. Превъзнасяха печалната му физиономия на налудничав индивид, поразяващата му несръчност, смешното му свирене на пиано. И навсякъде се появяваше една и съща снимка — на четири крака пълзи към очилата си между двете части на табуретката.

Пренесоха се в ново жилище. После един импресарио пое грижата за интересите на Бидош. Снимаха филм за него. После втори. Третият им даде възможност да се пренесат още веднъж и този път се настаниха в частна къща на булевард „Мадрид“ в Ньойи.

Един ден имаха посещение. Анри Дюрийо бе дошъл да поднесе поздравленията си за великолепия успех на стария си другар. Той се движеше стеснително сред позлатената ламперия, кристалните полилеи и картините от известни художници. Свиреше втора цигулка в градския оркестър в Алансон и главата му се замайваше от толкова разкош. И все пак не се оплакваше. Във всеки случай вече не можеше да го видиш да чука по пианото в нощни заведения, а това, нали това бе главното. Не би понесъл повече да безчести така изкуството си, заяви той твърдо.

Те си припомниха заедно годините в консерваторията, надеждите, разочарованията, търпението, което трябваше да проявят, докато намерят пътя си. Дюрийо не беше си донесъл цигулката. Но Рафаел седна на пианото и свири Моцарт, Бетовен, Шопен.

— Каква изпълнителска кариера можеше да направиш! — възкликна Дюрийо. — Вярно, отредено ти е било другаде да жънеш лаври. Всеки трябва да следва призванието си.

Неведнъж критиците бяха споменавали името на клоуна Грок във връзка с Бидош и бяха заявявали, че в лицето на музиканта прословутият швейцарски смешник Огюст като че най-после си е намерил заместник.

В навечерието на Коледа Бидош действително дебютира на манежа на цирк Урбино. Дълго мислиха кой би могъл под бялата клоунска маска да му подава репликите. След няколко не съвсем убедителни проби Бенедикта изненада всички, като предложи себе си. Защо пък не? Невзрачната Бенедикта Прийор, превърнала се в партньорка и необходим фон, който изтъкваше стойността на известния музикален клоун Бидош, облечена в прилепнал бродиран елек и панталони до коленете, с бял като гипс грим на лицето, с черни, нарисувани на челото вежди, описали високи, въпросителни и подигравателни дъги, с ясна и повелителна реч, със сребърни пантофки на краката — беше за чудо и приказ.

Нахлупил теме от розов картон, накичен с изкуствен нос като червен картоф, облечен в прекалено широк фрак с увиснал на врата му целулоиден нагръдник и свлечени панталони над огромни калеври, Бидош изпълняваше роля на некадърен и простодушно претенциозен неудачник в музиката, дошъл да даде концерт на пиано. Но най-големите главоболия му създаваха собствените му дрехи, въртящото се

столче и най-вече самото пиано. Всеки докоснат клавиш внезапно отваряше капан или предизвикваше злополука — бликваше водна струя, изригваше пушек, изскачаше среден пръст, чуваше се смешен шум, пръдня, оригване. И смехът на публиката гърмеше като водопад, срутваше се от пейките, за да го затисне пред собствената му палячовщина.

Оглушен от тези весели възгласи, понякога Бидош си спомняше за горкия Бодрюш, който несъмнено никога не бе падал толкова ниско. Едно нещо все пак го предпазваше — късогледството му, — тъй като гримът пречеше да си слага очилата и по този начин той почти нищо не виждаше, освен големи разноцветни светли петна. Нищо, че хиляди палачи го подлудяваха с животинския си смях, той поне имаше предимството, че не ги вижда.

Дали номерът с дяволското пиано не беше добре подготвен? Дали оная вечер не се случи някакво чудо под купола на Урбино? На финала се предвиждаше, след като е изкарал криво-ляво някакъв музикален откъс, нещастният Бидош да стане свидетел на експлозията на пианото си, което да изригне на манежа огромни количества шунка, торти, кренвирши, наденици, салами, кървавици. Но се случи съвсем друго нещо.

Дивият смях притихна пред внезапната неподвижност на клоуна. След като се възцари най-дълбока тишина, той засвири. С вгълбена, мечтателна, пламенна нежност свиреше той „Радостта ми да пребъде“, хорала на Йохан Себастиан Бах, който бе съпътствувал младежките му години. А бедното старо цирково пиано, предварително разнебитено за фокусите, а после пооправено, се подчиняваше великолепно на ръцете му и възнасяше божествената мелодия чак до мрачните висини на купола, където едва се забелязваха няколко трапеца и въжени стълби. След преизподнята на хиленето последва нежно и възвишено небесно веселие, което витаеше над причестената тълпа.

Последният тон отзвучаваше дълго в настаналата тишина, като че хоралът продължаваше в отвъдното. Тогава в преливащите се цветни мъглярини на късогледството си клоунът музикант видя как капакът на пианото се повдигна. То не се пръсна. Не изплю бълвоч от колбаси. Разцъфна бавно като голямо тъмно цвете и от него излетя красив архангел с лъчисти крила — архангелът Рафаил — същият,

който винаги бе бдял над него и го бе пазил да не се превърне напълно в Бидош.

[1] Месо, мръвка. — Б.пр. ↑

[2] Архангел Рафаил. — Б.пр. ↑

[3] Черво за колбаси, мехур. — Б.пр. ↑

КРАЯТ НА РОБИНЗОН КРУЗО

— Там беше! Ей там, нали виждате, край Тринидад, на 9°22' северна ширина. Не може да има никаква грешка!

Пияният удряше с черния си пръст по парцалив къс омазнена географска карта и всяко от страстните му уверения предизвикваше смеха на рибарите и докерите около масата ни.

Познавахме го. Той се ползуваше със специален статут. Беше част от местния фолклор. Бяхме го поканили да пийне с нас, за да чуем от продрагия му глас някоя от неговите истории. А приключението му беше едновременно поучително и тъжно, както често бива в живота.

Преди четирийсет години изчезнал в морето като толкова други. Записали името му в църквата редом с имената на екипажа, към който се числял. Сетне го забравили.

Но не дотам, че да не го познаят, когато се появил отново след двайсет и две години, брадясал и див, заедно с някакъв негър. Историята, която разказвал навсякъде, била смайваща! Единствен той оцелял от екипажа на кораба и щял да бъде съвсем сам на някакъв остров, обитаван от кози и папагали, ако не се бил появил негърът, когото, казал, спасил от орда канибали. Накрая ги прибрала английска шхуна и той се завърнал, но не преди да натрупа малко парици от различни контрабанди, които вървели доста лесно по онова време из Карибието.

Всички отпразнували завръщането му. Той се оженил за младо момиче, което можело да му бъде дъщеря, и обикновенният живот сякаш засипал тази непонятна зейнала скоба, изпълнена с пищна растителност и птичи крясъци, отворена в миналото му по каприз на съдбата.

Но само привидно, защото от година на година като че скрит червей разяждал отвътре семейния живот на Робинзон. Петкан, черният слуга, рухнал пръв. След месеци безупречно държане той започнал да пие — отначало прикрито, после все по-шумно и по-шумно. Сетне избухнал скандалът с двете момичета майки, прибрани в

приюта „Сент Еспри“, които родили почти едновременно метисчета с очебийна прилика. Нима двойното престъпление не било подписано!

Но Робинзон защитил Петкан със странно ожесточение. Защо не го изпъдил? Каква тайна — може би непризнаваема — го свързвала с негъра?

Накрая значителни суми били откраднати от съседа и преди да заподозрат, когото и да било, Петкан изчезнал.

— Глупак! — казал за случилото се Робинзон. — Ако се е нуждаел от пари, за да замине, просто е трябвало да ми поиска.

И добавил неразумно:

— Впрочем знам закъде е тръгнал!

Потърпевшият се хванал за думата и поискал от Робинзон или да му върне парите, или да му достави крадеца. След кратка съпротива Робинзон платил.

Но от този ден го виждали да се шляе все по-мрачен и по-мрачен по кейовете и пристанищните кръчми, повтаряйки си от време на време:

— Там се е върнал, да, сигурен съм, сега е там, нехранимайкото!

Защото истината бе, че неизразима тайна го свързваше с Петкан и това беше една малка зелена точка, която веднага след завръщането си накарал пристанищния картограф да прибави към синия океан на Карибието. Та в крайна сметка този остров не беше ли младостта му, красивото му приключение, великолепната му самотна градина? Какво чакаше още под това дъждовно небе, в този лепкав град, между тези търговци и пенсионери?

Младата му жена с очите на сърцето първа отгатна необикновената му смъртна тъга.

— Отегчаваш се, виждам. Хайде, признай си, че съжаляваш за него!

— Аз ли? Ти си луда. Съжалявам за кого, за какво?

— За пустинния остров, разбира се. И зная какво те задържа да не тръгнеш още утре, зная. Това съм аз!

Той шумно протестираше, но колкото по-гръмогласно отричаше, толкова по-сигурна беше тя, че е права.

Тя го обичаше нежно и никога не бе могла да му откаже нещо. Умря. Той продаде незабавно къщата и нивата и нае платноход за Карибско море.

Минаха още години. Пак започнаха да го забравят. Но когато се завърна, той изглеждаше по-променен отколкото след първото си пътуване.

Беше доплавал на борда на стар товарен кораб като помощник-готвач. Остарял, съсипан, наполовина удавен в алкохол.

Това, което каза, възбуди всеобщ смях. Не-от-кри-ва-ем! Въпреки месеците ожесточени търсения, островът му останал неоткриваем. Беше се изразходвал в това напразно дирене с отчаяна ярост, пръскайки докрай силите и парите си, за да открие земята на щастieto и свободата, сякаш завинаги погълната от вълните.

— И все пак там беше! — повтаряше той тази вечер за стотен път, удряйки с пръст по картата.

Тогава един стар кормчия се отдели от другите, пристъпи и го докосна по рамото.

— Искаш ли да ти кажа, Робинзон? Пустинният ти остров, разбира се, си е на мястото. И дори мога да те уверя, че ти чисто и просто си го намерил!

— Намерил? — Робинзон се задави. — Но нали ти казвам...

— Намерил си го! Минал си може би десет пъти покрай него. Но не си го познал.

— Не съм го познал!

— Не, защото и твоят остров като теб е остарял! Е да, представи си, цветовете стават плодове, плодовете — дърво, а зеленото дърво се превръща в мъртво дърво. Всичко се развива много бързо в тропиците. А ти? Погледни се в огледалото, глупако? И кажи ми, познал ли те е той, твоят остров, когато си минал край него?

Робинзон не се погледна в огледалото, съветът беше излишен. Той обърна към мъжете толкова тъжно и слисано лице, че вълната от смях, която отново се надигаше, внезапно секна и в кръчмата стана съвсем тихо.

ДА ПИШЕШ ЗА ДЕЦА^[1]

Надявам се, ще бъда извинен, задето ще разкажа нещо от личния си опит в областта на детската книга. Вярвам, че това ще бъде поучително.

През 1976 г. публикувах първата си книга, озаглавена „Петкан или чистилището на Пасифика“. Това бе нова версия на знаменития „Робинзон Крузо“ на Даниел Дефо (1719) — през вековете на бял свят се появиха безброй негови варианти. Моята главна цел бе да остана във възможно най-голяма степен верен на първообраза и едновременно с това да внеса — но дискретно, тайно, един вид контрабандно — цял един съвременен заряд и философски, и психоаналитичен, и етнографски. Нека уточня, че току-що успешно бях издържал конкурсния изпит за преподавател по философия в университета и че бях натъпкан с идеите на Жан-Пол Сартър и Клод Леви-Строс.

Когато препрочетох романа си, почувствувах неговите недостатъци и колко бях далеч от идеала, който исках да постигна. Философията бе там, на всяка страница, лъснала нескромно, претенциозна, утежняваща и забавяща хода на разказа. Много бързо у мен се наложи идеята да преработя книгата, да я олекотя и изчистя, да прибавя чисто повествователни епизоди, като вплета по-тясно, по-дълбоко непроменения философски заряд, но го направя невидим. И така, използвайки „Петкан, или чистилището на Пасифика“ като един вид чернова, аз създадох нова книга — нито един ред в нея не бе преписан от първата, която озаглавих „Петкан, или дивият живот“.

От този момент започнаха изненадите. Едната бе, когато научих, че съм написал книга за деца. Да, краткостта на разказа, неговата яснота, бодрият ритъм на събитията — всичко това превърна малкия роман в бъдещ „класически успех“ в буквалния смисъл на думата, т.е. четен в училищните часове.

Откакто Петкан(втората версия) завоюва такъв успех, постоянно ме канят да говоря за книгата по училищата във Франция и в говорещите френски език страни. Слушам въпросите на децата. Старая

се да отговарям. Те не са „по-детински“, отколкото въпросите, които обикновено задават възрастните читатели. Бих казал по-малко, общо взето. Те направо се насочват към най-главното. За колко време написвате една книга? Колко печелите? Ако в ръкописа ви има правописни грешки, какво казва издателят ви? Какво вярно има в историите ви?

Тези въпроси — и стотици други — ме научиха на много благодарение на отговорите, които бях принуден да търся, защото аз винаги се старая да отговарям откровенно и изчерпателно. Последният въпрос по-специално поставя под съмнение цялата литературна естетика. Отговарям, като написвам най-напред на черната дъска цитат от Жак Кокто: „Аз съм лъжа, която винаги казва истината“. После разказвам как е бил написан „Робинзон Крузо“ на Даниел Дефо (много често децата са чели моя „Петкан“). В основата на романа е една истинска случка: шотландският кормчия Александър Селкирк, изхвърлен от морето на остров Хуан Фернандес (Мас-а-Фуера) в Тихия океан, прекарал там четири години и четири месеца. От тази истинска история Дефо се вдъхновил, за да напише своя „Робинзон“. Случилото се със Селкирк става известно благодарение на дневника на капитан Уд Роджърс, който прибрал и отвел у дома корабкрушенеца. Но кой е чел този дневник? Никой, с изключение на шепа специалисти. Обратно, „Робинзон“ на Дефо имаше и продължава да се радва на огромен успех по целия свят. Защо, по каква причина измислицата въздейства толкова по-силно на съзнанието на хората от простата истина?

Въпросът е необятен и онзи, който би отговорил на него, ще открие ключа за създаване на шедьоври. Без да храня подобна амбиция, аз все пак се опитвам да хвърля малко светлина върху загадката.

Най-забележителното у Крузо на Дефо е, че човек не се задоволява само да го чете. Мисля дори, че в крайна сметка не са много онези, които са чели книгата в пълното ѝ неадаптирано издание. Не, онова, което прави силата и достойнството на тази творба, е, че тя предизвиква неудържимо желание да бъде написана наново. Ето защо, както споменах, съществуват безброй версии на Робинзон, като се започне от „Тайнственият остров“ на Жул Верн, премине се през „Сюзан и Тихият океан“ на Жироду и се стигне до „Швейцарският Робинзон“ на Вис и „Образите на Робинзон Крузо“ на Сен-Джон Перс.

Някои шедьоври дават стимул за творчество, те крият заразителна творческа жар — именно поради това са върхови постижения в световната литература. Да се разбуди творческата фантазия на читателите — признавам, това за мен е върхът на изкуството. Пол Валери казваше, че вдъхновението не е състоянието, в което се намира поетът, който пише, а състоянието, до което поетът, който пише, се надява да доведе своя читател. Мисля, че тези думи трябва да станат основа на една нова естетика.

Но не означава ли това, произведението да играе преди всичко определена възпитателна роля? Монтен казваше, че да се учи едно дете не значи да се пълни ваза, а да се пали огън. Смятам, че не би могло да се каже по-добре. За мен признакът, че съм спечелил, е пламъчето, което понякога виждам да блясва в очите на моите млади читатели, присъствието на един източник на жива светлина и топлина, запален у детето благодарение на моята книга. Награда рядка, но безценна, — която изкупва всички усилия, цялата самота, всички недоразумения.

Мишел Турние

[1] Препечатано със съкращения от списание „Куриер на Юнеско“, м. ноември 1982 г. — Б.пр. ↑

ИЗ РАЗГОВОРА НА МИШЕЛ ТУРНИЕ С УЧЕНИЦИ ОТ УЧИЛИЩЕ „МОНТЕН“ В ПАРИЖ, СЪСТОЯЛ СЕ ПРЕЗ ЮНИ 1985 Г.^[1]

Пиша, за да ме четат. Ако знаех, че няма да намеря читател, нямаше да пиша. Това не е някаква физиологическа потребност. При някои писатели, писането е като дишането. С мен не е така. Аз съм по-скоро домашен занаятчия, който майстори един предмет — ръкопис, наречен книга, и тази книга е предназначена да бъде пусната в продажба и да задоволи възможно най-пълно купувача. Мисля, че читателят, който влиза в книжарницата, избира една книга, плаща за нея и ѝ посвещава определен брой часове, за да я изчете, заслужава цялото ми уважение и благодарност.

Известно време се занимавах с естрада, не на сцената, а като организатор, когато работех в радиото, от 1954 до 1958 г. Това беше златното време на Жилбер Беко, Шарл Азнавур, Жак Брел, Жорж Брасенс, Лео Фере. Много завиждах на тези певци, че са очи в очи с публиката си — поднасят ѝ произведението си и начаса получават отзива. Има пряка връзка. И откакто започнах да публикувам книги, страшно ми липсва подобна връзка.

Затова винаги се отзовавам за срещи с читатели и днес съм с вас.

Кой ще зададе първия въпрос? Ако никой не се осмели, да минем направо на втория. Хайде, младежо!

Себастиен Мсика, тринайсетгодишен: — Защо за вашата първа книга избрахте темата за Робинзон?

— Най-напред да ви разкажа с две думи в какво положение се намирах. На двайсет и пет години не можех да си представя бъдещето другояче, освен като преподавател по философия. Бях учил допълнително четири години във ФРГ — навремето се смяташе, че тамошните университети дават най-добра подготовка по философия. С една дума, бях убеден, че ще се класирам пръв. Изпитът мина, излязох последен. Ще рече, получи се някакво злоещо обръщане на нещата —

наистина бях пръв, но отзад напред. Бях като гръмнат. Хем побеснял, хем дълбоко наранен, затръшнах вратата на университета и се опитах да се захвана с друго. Какво да е то? Преди всичко, трябваше да си изкарвам хляба. И започнах да го изкарвам както дойде, пишейки за радиото и за вестниците, превеждайки за едно издателство. В същото време се питах как да изляза пред широката публика и се сетих за романа, защото с него, а не с метафизически трактати се влиза в досег с възможно най-голям брой хора. Ако бях изкарал изпита, щях да пиша философски съчинения за студенти и преподаватели. Но ето че ме изхвърлиха навън. И все пак не исках да скъсвам с моята философия, с любимите си учители Платон, Аристотел, Спиноза, Кант, Хегел. Исках да пусна в ход наученото от тях, но тайно, чрез романа.

Освен това бях изкарал двегодишен курс в Музея на човека, където слушах и лекции на Клод Леви-Строс, и по волята на случая пак тогава „Робинзон Крузо“ — почти неоткриваема преди това книга — се появи в джобно издание. Прочетох я, мислейки си непрекъснато за наученото в Музея на човека: етнографията, езика, представата за дивачество и цивилизация. Ето го сюжета, рекох си. Трябва да се напише нов „Робинзон Крузо“, като се имат предвид постиженията на етнографията. Две неща ме подразниха в книгата на Даниел Дефо, която, между другото, излиза през 1719 г. — доста отдавна, нали? Първо, в неговия роман ролята на Петкан е сведена почти до нула. Истината излиза от устата на Робинзон, понеже той е бял, англичанин и християнин. Намерението ми беше да създам роман, където Петкан ще заеме много по-предно място, накрая дори централното. Значи романът ще се казва не „Робинзон“, а „Петкан“. И още нещо не ми хареса у Дефо: всичко в романа му е обърнато назад. Останал сам на острова, Робинзон има само едно наум: да възпроизведе изгубената Англия с подръчни средства, да направи една мъничка английска колония. Тоест, Робинзон е изцяло обладан от миналото и се стреми да го възстанови. Исках в моя роман той да прозре нелепостта на своето намерение и прозрението по някакъв начин да подрие отвътре начинанието му. После ще дойде Петкан, за да унищожи всичко. И тогава вече начисто могат да се измислят нови игри, нов език, нова вяра, ново изкуство. Затова в моя роман Петкан играе толкова важна роля: той отваря бъдещето, помага на Робинзон да създаде нещо ново, а не да бяга в миналото.

Натали Фере, четиринайсетгодишна: — Вие написахте „Петкан или чистилицето на Пасифика“, после „Петкан, или дивият живот“ — за деца, нали?

— Не. Не съм писал за деца. Никога. Ще ме е срам, ако го направя. Не обичам книгите, написани за деца. Това е непълноценна литература. Но аз имам литературен идеал, учители и тези учители се наричат Шарл Перо, Дафонтен, Киплинг, Селма Лагерльоф, Джек Лондон, Сент Егзюпери и — защо не — Виктор Юго. А това са автори, които никога не са писали за деца. Само че са писали толкова добре, че и децата могат да ги четат.

Арно Робер, тринайсетгодишен: — Защо винаги използвате познати сюжети?

— Ясно ми е накъде биете. Оня ден ме питаха: „Често ли ви се случва да преписвате произведенията си от чуждите книги?“ Не, не и не. Не бива да ме обвинявате в подобно нещо. Обичам да взема една история, позната на всички, но оттам нататък започва игра, състояща се в това да останеш в рамките на историята, да не я изтърбушваш, но, от друга страна, да разкажеш нещо съвсем друго. В много отношения това е по-трудно, отколкото да пишеш, без да те е грижа за нещо предишно. Ето — след книгата на Даниел Дефо се появяват десетки робинзоновци. От всички версии моята остава най-вярна спрямо книгата на Даниел Дефо, спрямо правилата на играта, поставени от него, с изключение на някои дребни подробности, които впоследствие довеждат до пълна катастрофа.

И все пак има един писател, който за малко не ми изяде хляба. Това е Жан-Жак Русо. В „Емил, или за възпитанието“, той пише: „В библиотеката на Емил ще има една-единствена книга. Това ще е «Робинзон Крузо» от Даниел Дефо.“ Ами да, казва си човек веднага, Русо и митът за добрия дивак — естествено, разбира се от само себе си: Петкан е добрият дивак. Нищо подобно. Като почетете малко по-нататък, разбирате, че в съзнанието на Русо добрият дивак не е Петкан, а Робинзон. Защо? Защото Робинзон е обществен човек, погубен от обществото, развратен от обществото, но благодарение на съдбата изтръгнат от него и превърнат в добрия дивак. „И Емил трябва да спре да чете историята — добавя Русо, — когато се появи Петкан, защото от този миг обществото се възстановява, злото се възражда и между Робинзон и Петкан се установяват отношения като между господар и

роб.“ За Русо няма по-страшно от това и той е прав, що се отнася до романа на Дефо.

Но пък можеше да му хрумне, че Петкан ще преиначи нещата, така ще обърне отношенията, че да няма вече господар и роб, а двама души, равни един на друг. Слава богу, че не му е хрумнало. Оставил е път за мен.

Знаете ли, става понякога така, че колкото повече дълбаеш в един сюжет, все повече го харесваш и накрая почваш да се питаш: как на никого преди мен не му е хрумнало да използва толкова вълнуващ сюжет. Такова чувство имах, докато пишех „Петкан“.

[1] От списание „Магазен литерер“. — Б.пр. ↑

Издание:

Автор: Мишел Турние

Заглавие: Петкан, или дивият живот

Преводач: Добринка Савова-Габровска, Мария Георгиева, Нина Венова

Година на превод: 1987

Език, от който е преведено: Френски

Издание: Първо издание

Издател: Държавно издателство „Отечество“

Град на издателя: София

Година на издаване: 1987

Тип: Роман и разкази

Националност: Френска

Печатница: Държавна печатница „Г. Димитров“

Излязла от печат: 26.X. 1987 г.

Редактор: Красимир Мирчев

Редактор на издателството: Жела Георгиева

Художествен редактор: Борис Бранков

Технически редактор: Костадинка Апостолова

Рецензент: Лилия Рачева

Художник: Киро Мавров

Коректор: Цветелина Нецова

Адрес в Библиоман: <https://biblioman.chitanka.info/books/1881>

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.